

**T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
KLASİK ARKEOLOJİ BİLİM DALI**

**İZNİK GÖLÜ SU ALTI BAZİLİKASI SİKKE
BULUNTULARI – 2015-2017**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Erhan GÜRMAN

Danışman

Prof. Dr. Mustafa ŞAHİN

BURSA 2019

**T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
KLASİK ARKEOLOJİ BİLİM DALI**

**İZNİK GÖLÜ SU ALTI BAZİLİKASI SİKKE
BULUNTULARI – 2015-2017**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Erhan GÜRMAN

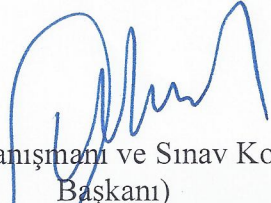
Danışman

Prof. Dr. Mustafa ŞAHİN

BURSA 2019

T. C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Arkeoloji Anabilim Dalı, Arkeoloji Bilim Dalı'nda 701647002 numaralı Erhan Gürman'ın hazırladığı "İznik Gölü Su Altı Bazilikası Sikke Buluntuları 2015-2017" konulu Yüksek Lisans Çalışması ile ilgili tez savunma sınavı, 03/10/2019 günü 14:00 – 15:00 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin başarılı olduğuna oybirliği ile karar verilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu
Başkanı)
Prof. Dr. Mustafa ŞAHİN
Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye
Prof. Dr. İ. Hakan MERT
Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye
Prof. Dr. Birol CAN
Uşak Üniversitesi

03/10/2019

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
..... Arkeoloji ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 29/08/2019

Tez Başlığı / Konusu: İznik Gölü Su Altı Bazilikası Sikkeler Buluntuları
2015 - 2017

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 122 sayfalık kısmına ilişkin, 29/08/2019 tarihinde şahsım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından (Turnitin)* aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 2.4'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç/dahil
- 3- 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

29.08.2019
E. Güneş

Adı Soyadı: Erhan GÜNEŞ
Öğrenci No: 701647002
Anabilim Dalı: Arkeoloji
Programı: Arkeoloji
Statüsü: Y.Lisans Doktora

Prof. Dr. Mustafa SAHİN
Danışman
(Adı, Soyad, Tarih)

* Turnitin programına Bursa Uludağ Üniversitesi Kütüphane web sayfasından ulaşılabilir.

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans / Doktora tezi olarak sunduğum “ İznik Gölü Su Altı Bazilikası Sikke Buluntuları 2015-2017” başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntılarının kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza
03.10.2019

Adı Soyadı: Erhan GÜRMAN

Öğrenci No: 701647002

Anabilim Dalı: Arkeoloji

Programı: Arkeoloji

Statüsü: Yüksek Lisans Doktora

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı	: Erhan GÜRMAN
Üniversite	: Bursa Uludağ Üniversitesi
Enstitü	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	: Arkeoloji
Bilim Dalı	: Arkeoloji
Tezin Niteliği	: Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı	: ix+122
Mezuniyet Tarihi	:
Tez Danışmanı	: Prof. Dr. Mustafa ŞAHİN

İZNIK GÖLÜ SUALTI BAZİLİKASI SİKKE BULUNTULARI – 2015-2017

İzник kenti bulunduğu konum dolayısıyla birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Bunlardan biri de Roma İmparatorluğudur. İmparatorluk sınırları genişledikçe darphanelerde basılan paralar da o kadar geniş alana yayılmaktaydı. İzник Doğu ve Batı'nın geçiş güzergahında olması dolayısıyla farklı bölgelerde basılan sikkelerin toplandığı merkez konumundaydı.

2014 yılında keşfedilen İzник Gölü kıyı şeridinde sular altında kalan bazilika planlı yapıda açılan sondajlarda birçok sikke ele geçmiştir. Bu sikkelerin çoğu Roma Geç İmparatorluk Dönemi sikkeleridir. Bu tezin amacı sikkelerin kataloğu oluşturularak arkeolojik veriler ışığında bazilika yapısının tarihi ile bağlantılı olarak incelemektir.

Anahtar Sözcükler:

İzник, Bazilika, Sikke, Darphane, Roma, Bizans

ABSTRACT

Name and Surname	: Erhan GÜRMAN
University	: Bursa Uludağ University
İnstitute	: Institute of Social Science
Field	: Archaeology
Branch	: Archaeology
Degree Anwarded	: Master/PhD
Page Number	: ix+122
Degree date	:
Supervisor	: Prof. Dr. Mustafa ŞAHİN

THE COIN FINDS OF UNDERWATER BASILICA AT LAKE İZNIK-2015-2017

Ancient Nicaea had been home to many civilizations by virtue of its location. One of those civilizations was The Roman Empire. As enlarging the borders of the empire, so the minted coins had spread on a large area. Nicaea had a position as a center of gathering coins that minted at different regions due to be located in passing route of the East and the West.

Many Roman coins had been found in the trenches of underwater basilica discovered in 2014 at the shoreline of İznik Lake. Much of these coins belong to Late Roman period and are from different mints at different regions. The point of the thesis is to examine the coins relatedly the history of the basilica structure by cataloging the coins together in the light of archaeological data.

Key Words:

Nikaia, Basilica, Coin, Mint, Rome, Byzantine

ÖNSÖZ

Bu çalışmada, İznik kıyı şeridinde sular altında kalan bazilika yapısında 2015-2017 yıllarında kazılar sırasında ele geçen sikkelerin katalog çalışması yapılmıştır. Bazilika yapısı Geç Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenmekte olup ele geçen sikkeler 4. yüzyıl ağırlıktadır. Sikkelerin tarihlendirme çalışması yapılarak arkeolojik veriler ışığında yapı hakkında daha fazla bilgi edinmeye çalışılmıştır.

Tez konusunu bana öneren, sikkeler konusunu çalışma imkanı sağlayan ve araştırmalarımda maddi ve manevi desteğini esirgemeyen danışman hocam Sn. Prof. Dr. Mustafa ŞAHİN'e sağladığı tüm destek ve olanaklar için şükranlarımı sunarım.

İznik su altı bazilika kazılarında bilgisiyle yol gösteren, herhangi bir konuda desteğini esirgemeyen değerli hocam Sn. Dr. Öğr. Üyesi Serkan GÜNDÜZ'e teşekkür ederim.

Her zaman desteklerini esirgemeyen ve çalışmamda bana yardımcı olan kıymetli dostlarım Çağrı AYDIN, İ. Semih ONUR, Murat AKIN ve Semih TOGAN'a teşekkürü borç bilirim.

Sikkelerin fotoğraflanması çalışmasında bana yardımcı olan ve arazi çalışmalarında birlikte çalıştığım değerli dostum Gurbet KILINÇ'a teşekkür ederim.

Araştırmalarımda yabancı kaynakları çevirmemde yardımcı olan kıymetli dostum Aytaç BAYRAM'a teşekkür ederim.

Her zaman maddi ve manevi destekleri ile yanımda olan kıymetli annem, babam ve abilerime sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Erhan GÜRMAN

Bursa 2019

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	ii
İNTİHAL YAZIM RAPORU	iii
YEMİN METNİ.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	viii
GİRİŞ.....	1
1. İ.S. 2. YÜZYILDAN 11. YÜZYILA KADAR NİKAHA TARİHİ.....	6
2. SİKKE BULUNTULARINA GÖRE BAZİLİKA KAZISI VE ELE GEÇEN SİKKELERİN SEVİYELERİ	11
2.1. Bazilika Kazılarında Ele Geçen Sikkeler.....	11
2.2. Sikkelerin Seviyeleri ve Katmanları	13
3. BAZİLİKA SİKKELERİNDE YER ALAN İMPARATORLAR	17
3.1. Antoninus Pius (İ.S. 138-161).....	17
3.2. Clodius Albinus (İ.S. 195-197).....	19
3.3. Geta (İ.S. 209-211).....	20
3.4. Gallienus (İ.S. 253-268)	20
3.5. Galerius (İ.S. 305-311).....	22
3.6. Licinius (İ.S. 308-324).....	23
3.7. I. Constantinus (İ.S. 307-337)	24
3.8. Crispus (İ.S. 317-326)	25
3.9. II. Constantinus (İ.S. 337-340).....	26
3.10. II. Constantius (İ.S. 337-361).....	27
3.11. I. Valentinianus (İ.S. 364-375).....	28
3.12. Valens (İ.S. 364-378).....	30
3.13. Procopius (İ.S. 365-366).....	32
3.14. Gratianus (İ.S. 367-383)	32
3.15. II. Valentinianus (İ.S. 375-392).....	34
3.16. I. Theodosius (İ.S. 379-395).....	34
3.17. Arkadius (İ.S. 383-408).....	36

3.18.	Honorius (İ.S. 393-423).....	37
3.19.	II. Theodosius (İ.S. 402-450).....	38
3.20.	VI. Leon (İ.S. 886-912).....	39
3.21.	III. Romanos (İ.S. 1028-1034).....	41
4.	SİKKELERDE ARKA YÜZ BETİMLERİNE GÖRE İMPARATORLUK DARPHANELERİ.....	43
4.1.	Nikaia Darphanesi	44
4.2.	Parion Darphanesi	45
4.3.	Antiochia Darphanesi (AN, ANT, ANTOB, SMAN)	45
4.4.	Constantinople Darphanesi (C, CON, CONS, CONSPA, CONOB).....	47
4.5.	Heraclea Pontica (H, HT SMH)	50
4.6.	Kyzikos Darphanesi (CVZ, SMK)	51
4.7.	Nikomedia Darphanesi (NIC, SMN).....	53
4.8.	Thessalonica Darphanesi (SMTS, TS, TES, THS).....	55
	KATALOG	59
	DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	83
	KAYNAKÇA.....	87
	HARİTA, RESİM ve GRAFİK LİSTESİ	93
	RESİMLER.....	95
	GRAFİKLER	101
	LEVHALAR.....	106

GİRİŞ

2013 yılında Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin çektiği hava fotoğrafları, 2014 yılında Bursa Uludağ Üniversitesi Arkeoloji Bölüm başkanı Prof. Dr. Mustafa Şahin ve ekibi tarafından incelendiğinde İznik Gölü'nde (Askania Limne) kıydan 50 m. açıkta ortalama 2 m. derinlikte anıtsal bir bazilikaya ait kalıntılar olduğu keşfedildi¹. İlk araştırmalar 2015 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın izni ile haziran ayında Bursa Uludağ Üniversitesi adına Prof. Dr. Mustafa Şahin başkanlığında yüzey araştırmaları ile başlanmıştır². Tezimi 2015 yılında yüzey araştırmasından sonra kazısı başlanan İznik Gölü su altı bazilikasında 2015-2017 yıllarına ait kazılar sırasında ele geçen sikkeler oluşturmaktadır. Bazilika kazısında ele geçen 832 adet sikkeden kondisyonu iyi durumda olan 100 adet sikkenin belgeleme ve tarihlendirmesini yaparak bazilika yapısının tarihi ile bağlantılı olarak incelemektir. Sikkeler belli bir kazı dönemini kapsayacak şekilde sınırlandırılmış olup bu dönemde ele geçen sikkeler bize bilgi verebilecek niteliktedir.

Nikaia sikkeleri ilk katalog çalışmasını Warwick Wroth tarafından 1889 yılı basımı British Museum Catalogues (BMC) Pontus, Paphlagonia, Bithynia and The Kingdom of Bosphorus adlı katalog kitabında "Nicaea" başlıklı bölümünde yayınlamıştır. Buradaki Nikaia sikkelerini yerel darphanede darp edilenler (NIKAIEΩN) oluşturmaktadır. Sikkeler proconsul olan C. Papirius Carbo'dan (İÖ 62-59) imparator Quietus'a (İ. 260-261) kadar gitmektedir. Bazilika kazılarında ele geçen Nikaia basımı sikkelere baktığımızda ise Antoninus Pius (İS 138-161) ve Geta (İS 198-209) sikkeleri olduğunu görmekteyiz. Bu yüzden Warwick Wroth'un hazırladığı bu katalog çalışmasında yerel basım sikkeler olması, bazilika kazılarında ele geçen bazı Roma Dönemi sikkelerin de yerel üretim olup olmadığını görmemiz açısından önemli bir kaynaktır³.

Kazılar sırasında az da olsa Bizans Dönemi sikkeleri ele geçmiştir. Bu sikkelerin kataloğu oluşturulurken Warwick Wroth tarafından 1908 yılı basımı Catalogue of the

¹ Şahin 2014a: 2-5; Şahin 2014b: 16-20; Şahin vd. 2014a: 76-84; Şahin vd. 2014b: 8-10; Şahin vd. 2014c: 42-45.

² Şahin 2015a: 69-70. - Şahin 2015b: 32-51.

³ BMC Pontus: 1889.

Imperial Byzantine Coins in the British Museum temel referans kitabı olarak kullanılmıştır⁴.

Nikaia erken dönem sikkeleri için bir başka çalışma ise W.H. Waddington tarafından 1910 yılında basılan Recueil Général des Monnaies Grecques D'Asie Mineure katalog kitabında "Nicaea" başlığı altında yayınlanmıştır. Kazılar sırasında ele geçen erken dönem Nikaia sikkeleri açısından önemli bir katalog çalışmasıdır⁵.

İznik su altı bazilika kazılarında ele geçen sikkeler yoğunluk olarak Geç Roma İmparatorluk Dönemi'ni kapsamaktadır. Bu yüzden sikkelerin katalog çalışmasını oluştururken Roman Imperial Coinage (RIC) adlı katalog kitaplarından yararlanılmıştır. İlk çalışmalar Harold Mattingly tarafından 1923 yılında başlanmış olup 1994 yılına kadar devam etmiştir. 13 ciltten oluşan bu kitaplar İ.Ö. 31 yılından Geç Antik Dönem olan İ.S. 491 yılına kadar Roma Dönemi sikkeleri oluşturmaktadır. Bazilika kazılarında çıkan sikkeler İ.S. 4. yüzyıl ağırlıkta olması ve farklı imparatorluk darphanelerinde darp edilen sikkeler olmasından dolayı önemli bir kaynaktır⁶.

Sencer Şahin'in 1987 tarihli "İznik Müzesi Yazıtlar Kataloğu" kitabında Nikaia Yarışma Şenlikleri başlığı altında Nikaia kentinde kutlanan bayramların sikkeler üzerindeki betimleri işlenmiştir. Bu sikkeler İ.S. 2. ve 3. yüzyıl dönemlerini kapsamaktadır. Bazilika kazısında ele geçen İ.S. 3. yüzyıla tarihlenen ödül tacı ile betimlenmiş III. Gordianus sikkesi olması açısından önemli bir kaynaktır. Ancak tezimi oluşturan sikkeler yerel darphaneler dışında daha çok imparatorluk darphanelerinde ve farklı yerlerde basılan sikkeler oluşturmaktadır. Bu yüzden Sencer Şahin'in araştırması olan Nikaia yerel basım sikkeleri, araştırmamız olan bazilika su altı sikkeleri açısından sınırlı bir çalışmadır⁷.

1993 yılında basılan Philip Grierson'un Catalogue of the Byzantine Coins adlı katalog kitapları Bizans Dönemi sikkelerin tarihlendirilmesi açısından önemli bir yayındır⁸.

⁴ Wroth 1908.

⁵ Rec Gén II: 1910.

⁶ RIC IV; RIC V; RIC VI; RIC VII; RIC IX; RIC X.

⁷ Şahin 1987.

⁸ Doc III/2: 1993.

Mustafa Şahin, 2009 yılında yayınladığı “Sikke Betimlerine Göre Roma Çağı Nikaia’sında (İznik) Yapı Programı” makalesinde kentin önemli mimari yapıları sikkeler üzerinde incelenmiştir. İznik Gölü bazilika kazısında ele geçen Tetrastylos tapınak betimli Geta sikkesi olması açısından makale önemli bir yayın olmaktadır. Ancak sadece sikkeler üzerindeki yapıları açıklaması tezimizi oluşturan farklı betimlerdeki sikkelerin çeşitliliği açısından sınırlı olmuştur⁹.

Kasım Oyarçin’in 2010 tarihli yüksek lisans tezi olan “2008 Yılı Kelenderis Agora Bazilika Kazısında Bulunan Geç Antik Çağ (M.S.3.-M.S.7.) Sikkeleri” araştırmasında Erken Hıristiyanlık Dönem yapı mimarisinden çıkan sikkeler olması nedeniyle konumuza daha yakın bir çalışmadır. Tezi incelediğimizde bazilika kazılarında ele geçen sikkeleri yapı ile ilişkilendirerek bir katalog çalışması yapılmıştır. Ancak tezin büyük bir bölümünü “Antik Çağda Ticaret ve Sikkenin Ortaya Çıkışı” başlığı altında sikkenin tarihine girilerek gereksiz bilgiler verilmiştir. Değerlendirme sonuç kısmında ise katalog bilgilerin tekrar verildiği ve neredeyse tamamının bu bilgiler olduğu görülmüştür¹⁰.

38. Kazı Sonuçları Toplantısında “İznik Gölü Bazilika Kazısı – 2015” başlığı altında Mustafa Şahin tarafından 2015 yılında yapılan çalışmalar değinilmiştir. Bunlar arasında kazılar sırasında çıkan sikke sayısı ve Antonius Pius sikkesi hakkında bilgi verilmiştir¹¹.

İznik Gölü su altı bazilika yapısında ele geçen sikkelerin bazılarını Mustafa Şahin 2016 tarihli “İznik Gölü Bazilika Kazısı Sikke Örnekleri”¹², 2016 tarihli “İznik Bazilikasında Köle Tasvirli Sikkeler”¹³, 2017 tarihli “İznik Gölü Mezarları”¹⁴ ve 2018 tarihinde yayınlanan Nicea’s Underwater Basilica¹⁵ adlı makale çalışmaları ile değinmiştir. Ancak bunlar popüler yayınlar ve konu açısından sınırlı sayıdaki sikkelerdir. O yüzden tüm sikkeler incelenip katalog çalışması yapılarak yapı hakkında daha kapsamlı sonuçlara ulaşılması amaçlanmıştır.

⁹ Şahin 2009: 15-21.

¹⁰ Oyarçin 2010.

¹¹ Şahin 2017: 435-450.

¹² Şahin 2016a: 48-49.

¹³ Şahin 2016b: 76-79.

¹⁴ Şahin 2017a: 78-81.

¹⁵ Şahin 2018: 30-38.

Semih Togan'ın 2018 tarihli yüksek lisans tezi olan "Nikaia Kıyı Şeridi Sualtı Kalıntıları" araştırmasında "Bazilika" ve "Diakonikon" başlığı altında konumuz ile alakalı sikkeler ile ilgi bilgiler vermek amaçlı çok kısa olarak değinilmiştir¹⁶.

Son olarak İbrahim Semih Onur'un 2019 tarihli "İznik Gölü Su Altı Bazilikası Mezarları 2015-2017" adlı yüksek lisans tezinde mezarlardan çıkan sikkelere değinmektedir. Ancak sadece mezar sikkelerinin değinilmesi ve konu açısından sınırlama getirilmesinden dolayı bize yeteri kadar bilgi vermemektedir. Bazilikadan ele geçen tüm sikkeler incelenip kataloğu hazırlanarak yapı hakkında daha kesin sonuçlara ulaşılmaya amaçlanmıştır¹⁷.

Bazilika kazılarında ele geçen sikkelerin belgeleme çalışmalarına baktığımızda su altında açılan sondajlarda ele geçen sikkeler ilk önce açma içinde in-situ halinde fotoğraflandıktan sonra seviyesi ve açma içinde üç nokta bağlama ile ölçüsü alınmıştır (Resim 1). Kazılar sırasında ortaya çıkan sikkeler göl içinde belgeleme çalışmaları yapıldıktan sonra buluntu poşetlerine konulup temizlik öncesi fotoğrafları çekilmiştir. Fotoğrafları çekilen sikkeler restoratöre teslim edildikten sonra gerekli temizlik çalışmaları yapılmıştır. Temizlik işlemleri biten sikkelerin metal cinsi belirlenerek ağırlık ve çapları alınmış fotoğrafları çekilerek belgelenmiştir.

Belgelenen sikkeler üzerinde katalog çalışmalarına başlanmış sikkelere ait bilgiler dijital ortama aktarılmıştır. Katalog bilgilerinde sikke üzerinde yer alan lejantlar, metali, kalıp şekli, restorasyon sonrası sikkenin ağırlığı ve çapı gibi teknik bilgiler eklenmiştir. Sikkelerin katalog şekli bittikten sonra tarihlendirme çalışmaları yapılmıştır. Tarihlendirme çalışmalarında sikkeler yayınlanmış sikke kataloglarından araştırılıp her bir sikkenin tarihlendirilmesi yapılmıştır. Sikkeler üzerinde iyi korunmuş lejantlar sayesinde referanslar verilmiştir.

Tezimi 2015-2017 yıllarında bazilika yapısının bema, apsis, diakonikon ve prothesis alanlarında açılan sondajlarda ele geçen sikkeler oluşturmaktadır. 2015-2016 yıllarında açılan sondajlarda yapının bema kısmında 4A sondajında 29 adet ve apsisde 2 numaralı sondajda 25 adet kondisyonu iyi durumda sikke ele geçmiştir. 2017 yılında ise yapının diakonikon bölümünde açılan 3 numaralı sondajda 6 adet sikke, prothesis

¹⁶ Togan 2018.

¹⁷ Onur 2019.

bölümünde 31 adet sikke ve yüzeyden 9 adet iyi durumda sikke ele geçmiştir. Toplam 100 adet sikkenin kataloğu oluşturularak tarihlendirilmesi yapılmıştır. Sikkeler en erken İ.S. 2. yüzyıl en geç 11. yüzyıl Bizans Dönemine kadar geniş bir zaman dilimine yayılmaktadır. Sikkeler yoğunluk olarak İ.S. 4. yüzyıl Geç Roma İmparatorluk Dönemini kapsamaktadır.

1. İ.S. 2. YÜZYILDAN 11. YÜZYILA KADAR NİKAİA TARİHİ

Nikaia, Bithynia'nın iç kesiminde Askania Limne'nin (İzник Gölü) doğu kıyısında uzanan konumu dolayısıyla birçok medeniyete ev sahipliği yapmış bir kent olup, ilk antik ismi Helikore'dir¹⁸. Mysia'lılar tarafından yıkıldığı düşünülen kent, İ.Ö. 4. yüzyılın son çeyreğinde Büyük İskender'in komutanlarından Lysimachos tarafından yeniden kurulmuş ve karısının ismine ithafen "Nikaia" adını almıştır¹⁹. İ.Ö. 281 yılından sonra IV. Nikomedes'in vasiyeti üzerine Roma egemenliğine geçtiği tarih olan İ.Ö. 74 yılında kadar Bithynia Krallığı'nın egemenliğinde olan Nikaia Bithynia bölgesinin önemli kentlerindedir.

Nikaia kentinin Roma ve Bizans Dönemlerinden bahsederken su altı bazilika kazısında ele geçen sikkelere göre İ.S. 2. yüzyıl ile 11. yüzyılları arasında meydana gelen önemli olayları irdeleyeceğiz.

Traian döneminde (İ.S. 98-117) Nikaia kentinde bir tiyatro inşa edilmiştir. Bithynia proconsulu Genç Plinus'da bu tiyatrodan mektuplarında bahsetmiştir²⁰. 120 yılında ise Nikaia depremler ile sarsılmış ve bu depremlerle kamu binaları, surlar ve kapıların zarar gördüğünü kaynaklardan bilmekteyiz²¹. Hadrian Dönemi'nde zarar gören bu yapılar onarılmıştır²². İ.S. 2. yüzyılın sonlarına geldiğimizde 183 yılında imparator Commodus mimar Baktyanus'a Nikaia kentinde sur dışına Apollon Tapınağı yaptırmaktaydı²³. Günümüzde bu tapınak ile ilgili kalıntı bulunamamıştır. 194 yılında ise Septimus Severus ve Pescennius Niger Roma tahtı için mücadeleye girmişlerdir. Niger Byzantion'u ana karargah olarak kullanmıştır. Severus'un ordusu ile Kios ile Askania (İzник) Gölü arasındaki dar boğazda karşılaşır ve yenilgiye uğrar. Bu savaşta Nikomedia kenti Septimus Severus'u destekler bunun üzerine rekabet halinde olduğu Nikaia kenti Niger'i destekler. Pescennius Niger savaşı kaybedince Septimus Severus

¹⁸ Şahin 1987: 1.

¹⁹ Strab. XII, 4, 7: "Nikaia ilk defa Philippos'un oğlu Antigonos tarafından kuruldu ve buraya Antigonos ismini verdi; sonradan Lysimachos'un karısının ismine izafeten buraya Nikaia dendi. Nikaia Antipatros'un kızı idi. Kentin çevresi 165 stadiadır ve dörtgen şeklindedir. Bir düzlükte kurulmuştur ve dört kapısı vardır; caddeleri dik olarak birbirlerini keserler, öyle ki gymnasiumun ortasına konan bir taştan dört kapı da görülebilir"

²⁰ Abbasoğlu vd. 2004: 191.

²¹ Doğanç 2001: 64; Şahin 1987: 15.

²² Şahin 1987: 15.

²³ Şahin 1987: 15.

Niger'i destekleyen tüm kentleri cezalandırır ve Nikaia'nın da yer aldığı bu kentlere verilen tüm unvanlar ve ayrıcalıklar geri alınır. Nikaia kentinin metropolis unvanı da bunlar arasındadır²⁴.

İ.S. 3. yüzyılda ise Bithynia bölgesine Got saldırılarının olduğunu görmekteyiz. Antik tarihçi Zosmios, Nikaia kentinin Gotlar tarafından yağmalanması olayından bahsetmiştir²⁵. Nikaia kenti de bu saldırılardan nasibini alarak o dönemde önem verilmeyen surlar onarılmış ve güçlendirilmiştir²⁶. Bu dönemdeki yeniden inşa edilen surları Valerian (İ.S. 253-260), Gallienus (İ.S. 253-268), Macrianus (İ.S. 260-261) ve Quietus (İ.S. 260-261) dönemlerinde basılan sikke betimlemelerinde görmekteyiz²⁷.

İ.S. 4. yüzyılda Nikaia, Hristiyanlık için önemli olayların meydana geldiği bir kent konumuna gelmiştir. 325 yılında I. Constantinus tarafından organize edilen I. Ekümenik Konsilin toplandığı kent olarak seçilmiş olup Hristiyanlık için dönüm noktası olan bu konsilde önemli kararlar alınmıştır²⁸.

İ.S. 362 yılında merkez üssü Nikomedia olan bir deprem meydana geldi. Bu depremde Nikaia kenti de büyük zarar görmüştür²⁹. İmparator Iulianus Konstantinopolis'ten Antiokhia'ya sefere çıktığı zaman Nikaia kentine uğramış ve zarar gören binaların onarılması için bağışta bulunmuştur³⁰.

²⁴ Şahin 1987: 16-17.

²⁵ Zos. 35. 1-2: "Gotlar pek büyük ve bayındır bir kent olan, zenginliği ve her hususta elverişli konumuyla ün yapmış Nikomedia üzerine yürürler; haberin duyulması üzerine buranın halkı daha önce davranarak, eşyalarını taşıyabildikleri ölçüde yanlarına alıp kaçarlar... daha sonra barbarlar Nikaia, Kios, Apameia ve Prusa'ya yönelip buralarda da benzeri şeyler yaptıktan sonra Kyzikos üzerine yürürler ancak yağışlardan dolayı kabarık olan Rhyndakos Irmağı'nı geçemedikleri için geri dönerler. Nikomedia ve Nikaia'yı ateşe verirler. Ganimetlerini araba ve gemilere yükleyerek memleketlerine doğru yola çıkarlar."

²⁶ Yalman 1999: 30.

²⁷ Şahin 1987: 22.

²⁸ Yalman 1999: 30.

²⁹ Amm. XVII, VII, 4-5: "Bu yılda, tıpkı kış mevsimin elinde olduğu gibi, bazı derelerin kurumuş olması nedeniyle bir su korkusu vardı. Daha önceleri su birikintileri oluşturan ve taşan su yatakları yeniden eski konsiyonuna getirildi. Sonra 2 Aralık'ta, hemen akşamdan önce, Nikomedia'nın geri kalanı hem de Nikaia'nın büyük bir parçası bir deprem tarafından tamamen yok edildi."

³⁰ Amm. XXII, IX, 5: "Iulianus ... Antiochia'ya gitmek üzere Konstantinopolis'i terketti ... boğazi geçerek Kalchedon ve Pön kralı Hannibal'in gömülü olduğu Libyssa üzerinden Nikomedeia'ya vardı. Burası bir zamanların ünlü bir kenti olup, imparatorların büyük masraflarıyla öylesine bayındır bir duruma gelmişti ki, özel ve kamuya ait çok sayıdaki binaların iyi bilinenleriyle, Ebedi Kentin bir bölümü sanılabildi. İmparator, binaların kül yığınları arasındaki acıklı durumunu görünce, ruhunun sıkıntısını sessizce aktığı gözyaşlarıyla açığa vurdu ve yavaş adımlarla kraliyet sarayına doğru yürüdü. Kentin talihsizliğine daha çok ta, kendisini karşılamaya gelen danışma ve halk meclisi üyelerini yas içinde görünce üzüldü. Bunlardan bazılarını tanıyordu da; çünkü kendisi uzaktan akrabası olan piskopos Eusebius tarafından bu kentte eğitilmişti. Depremi yıktığı binaların onarılabilmesi için bura

Iovianus 17 Şubat 364 yılında Ankyra'dan Konstantinopolis'e giderken Dadastana'da yolculuk sırasında ölmüştür³¹. Bununla birlikte ordu en yakın metropolise Nikaia'ya gelmiş ve yakın zamanda imparator seçilmesini istemiştir. Oy birliği ile Ankyra'da bulunan I. Valentinianus imparator seçilmiş ve Nikaia'ya gelmesi için haber salınmıştır³². I. Valentinianus Nikaia'ya geldiğinde ikinci bir imparator seçimi için baskı yapılmıştır³³. Ordu Konstantinopolis'e gelince I. Valentinianus kardeşi Valens'i ortak imparator ilan eder³⁴.

İ.S. 365 yılında Konstantin Hanedanı imparator Iulian'ın kuzeni Procopius, imparator Iovian'ın ölmesi sonucu tahta I. Valentinianus ve kardeşi Valens'in imparatorluğun başına geçmesi ile vakit kaybetmeden Constantinople'de kendine taraftarlar toplamış ve Bithynia bölgesinde etkili olan bir isyan başlatmıştır³⁵.

İ.S. 368 ve 378 yıllarındaki merkez üssü Nikaia olan depremlerde kentte birçok kamu binası ve surların zarar görmesine neden olmuştur³⁶.

İ.S. 5. yüzyılda 451 yılında toplanılan Kalkedon (Kadıköy) Konsilinde ise Roma İmparatorluk Dönemi'nden beri meydana gelen Nikaia ile Nikomedia kentleri arasında olan anlaşmazlıklar bu konsilde kendini göstermiştir. Nikaia kentinin metropol

da hatırı sayılır bir başışta bulundu. Daha sonra Nikaia üzerinden Galatya sınırına ulaşır, oradan sağa kıvrılarak Pessinus'a yöneldi."

³¹ Sokr. IV, I; Soz. VI, VI, 1.

³² Amm. XXVI, I, 4-5: "Bazıları tarafından karanlık ve dedikodu şeklinde birinci Scutari'ler sınıfı kumandanı Equitius'un ismi ortaya atılmış, ancak kültürsüz ve biraz köylü gibi olması seçici kurulda olumsuz etki yapmıştır. Iovianus'un bir akrabası olan ve Illyria'da askeri teçhizatın yönetimini elinde tutan Ianuarius hafiften önerilmiş fakat bu da çok uzakta oluşu nedeniyle reddedilmiştir. Böylece hiçbir itiraz olmaksızın ve tanrısal telkinin de etkisiyle, ikinci Scutari'ler sınıfı komutanı Valentinianus'un bu iş için en uygun ve aranan şartlara sahip bir kimse olduğunu ve imparator olunması seçiminde karar kılınmıştır. Valentinianus o sıra Ankyra'da kalmış olup, plan uyarınca sonradan gelecekti. Hiçbir itiraz olmadığından ve karar devlet yararına alındığından, hemen bir elçi heyeti onun acilen gelmesini sağlamak amacıyla yola koyuldu. On gün boyunca imparatorluğun yönetimi, Roma'daki bir kurban töreninde kahin Marcus'un önceden bildirdiği gibi sahihsiz kaldı"

³³ Amm. XXVI, II, 2-3: "Gece son bulup nihayet gün başlayınca, ordu bir araya çağrılır ve Valentinianus ortaya gelir. Kendisine yüksekçe kurulmuş tribunala çıkması için izin verilir; böylece, tıpkı seçim toplantılarında olduğu gibi, saygınlığı ciddiye alınan bir kimse sıfatıyla, orada hazır bulunanların isteği doğrultusunda imparatorluğun yöneticisi ilan edilir. Hemen sonra kendisine imparatorluk giysisi ve taç giydirilerek alkış tufanı içinde ve yeni durumun sevinçli coşkusuyla Augustus olarak selamlanır. Kendisi ise, daha önce hazırladığı bir konuşmaya başlamak üzere söz alır. Rahat konuşmak amacıyla kolunu ileri uzatmasıyla birlikte, ordu içinden ciddi bir homurdanma yükselir. Kenturlar ve manipeller gürültüye devam ederken, kohort kitlesi bir ağızdan ikinci bir imparator tayini istiyordu."

³⁴ Şahin 1987: 29.

³⁵ Sokr. IV, 3; Amm. XXVI, VII, 17.

³⁶ Doğançcı 2001: 65.

unvanının Valens tarafından verildiğini açıklayan mektup konsile sunularak bu unvanın kente verilmesi gerektiği vurgulanmıştır³⁷.

İ.S. 6. yüzyılda Nikaia kentinde Iustinanus (İ.S. 527-565) döneminde büyük bir imar çalışması yapılmıştır³⁸. Kentin su sistemi düzene sokulmuş, kraliyet sarayı onarılmış, kiliseler, hamam, manastırlar ve sel yatağı üzerine bir köprü yaptırılmıştır³⁹. Dönemin ünlü yazarı Prokopios, Iustianus zamanında Nikaia’da yapılan bu tür mimari yapılaşmalar hakkında yazılar yazmıştır⁴⁰.

İ.S. 718 ve 727’de iki kez Araplar tarafından Nikaia kenti kuşatılmıştır. Bu kuşatmalarda surlar ciddi zararlar görmüştür⁴¹.

İ.S. 787 yılında Nikaia kentinde ikinci kez Ekümenik Konsili’nin toplandığını bilmekteyiz. Kiliselerde ve manastırlarda ikonaların kullanılıp kullanılmaması

³⁷ Şahin 1987, 31-32: I.Valentinianus ve Valens’in yazdığı cevap mektubu: “*İmparator Kayser Flavius Valentinianus ve İmparator Kayser Flavius Valens, bahtlı, dindar, ulu (ve) ebedi muzaffer (hükümdarlar) Nikaia’lılara buyururlar: Her ne kadar gösterdiğimiz gayret herkesin bildiği, imparatorluğun her yerinde takdirle karşılanan bir durum ise de, halkın temsilcilerini daha iyi olma arzusu içinde kabul etmek isteriz; aynı şekilde bunlar için ve bizzat hoşnutluğun egemen kılınması için uğraşacağız, öyle ki, gün görüp geçirmiş olan ve bizim bahtımızdan kıvanç duyan kentiniz, tüm halkın sevinç ve huzuruna da vesile olsun. (Kentinizin) eskiden beri metropol olarak bilinmesi ve bunu eski kanunların da teyit etmesi, kanunlarımız uyarınca Nikomedia’lılara verilmiş olan haklar hususunda ve bunların dokunulmazlığı, geçerli kalması ve gelecekte daha da gelişmesi hususunda asla kuşku uyandırmamalıdır. < ----->. Ve gelecekte de taç takılarak kentinizde en ön safta gitmelerini salık verdik. O halde dirlik ve düzeniniz bozulmasın, kentiniz metropolis olarak kalsın; Bithyniarch’ın törende ön sırada yer alması geleneği sürdürülsün. Zira hiç kimse başkalarından bir şeyi gasp etme hakkına sahip değildir. Kentinizin ün ve saygınlığı daha da artsın isteriz. Şu halde (durumunuza) şükredip hayır dualarınızı iki katına çıkarın ve saygınlığınız size kazandırdığı şeylerden memnun kalın; anlaşmazlığın tamamı zamanla giderilince, söylediklerimizin sizi nasıl sürekli bir huzur ve itinaya kavuşturduğunu anlayacaksınız.”*

³⁸ Yalman 1999: 30.

³⁹ Şahin 2004: 12.

⁴⁰ Prok. V, 3: “*(Justinianus’un) Bithynia’daki Nikaia kenti için yapmış olduğu fevkalade işler de anılmaya değer. İlk her yanı yıkık durumda bulunan ve pek az işe yarayan su yolu sistemini tamamen onartarak, kentte bol miktarda suyun bulunmasını sağladı. Sonra da kiliseler, kadın ve erkekler için manastırlar yaptırdı. Oradaki, bir bölümü çökmüş durumda olan kraliyet binalarını da sevk içinde tamamen onarttı, ayrıca Beredarios’lar denen-kraliyet kuryelerinin- kışlasındaki, eskiliğinden dolayı kullanılmaz durumda bulunan hamamı da onarttı. Bu kentin hemen batısındaki bir sel yatağı sık sık hasara sebebiyet vermekte, buradaki yolu tamamen geçilmez duruma sokmaktadır. Eski devir insanları burada bir köprü yapmışlardı; zamanla bu köprü (usulünce yapılmadığı için) selin şiddetli akıntısına dayanamamış ve bulunduğu yerde hiçbir iz bırakmaksızın selin azgın dalgalarına kapılarak kaybolup gitmişti. Kral Justinianus ise orada bir köprü yaptırdı yeteri kadar yüksek ve geniş; öyle ki, önceki köprü bunun galiba en küçük bir bölümü bile olamaz. Bu köprü, sel homurdanmaya başlayınca, sel yatağını kat kat aştığı için, buradaki yolcuların emniyet içinde karşıya geçmelerini sağlamaktadır.”*

⁴¹ Angold 2004: 27.

gerektiğine dair tartışmaların Nikaia’da düzenlenen 7. Ekümenik Konsili’nde son verilmiş ve bu kutsal ikonaların serbestçe kullanılması çağrısı yapılmıştır⁴².

İ.S. 10. yüzyılda Nikaia kenti kalabalık ve zengin bir şehir konumuna gelmişti⁴³. Bu yüzden birçok isyanda ilk kuşatılan kent olmuştur. II. Basileios (976-1025) zamanında Bizans generali Bardas Skleros 977-978 kışında ayaklanmış ve Nikaia kentini kuşatmıştı⁴⁴. Nikaia kenti komutanı Manuel Erotikos kentten ayrılmak isteyenlerle birlikte kaçarak kenti teslim etmiştir⁴⁵. İmparator II. Basileios kendinden önceki imparator döneminde isyan eden ve sürgünde bulunan Bardas Phocas’tan yardım ister. Bardas, Gürcü prensi III. David ile anlaşıp Gürcü atlı desteği sağladı. Skleros Nikaia kentinden ayrıлып Doğu’ya yöneldi ve 24 Mart 979 yılında iki komutan karşı karşıya geldi. Skleros bu savaştan ağır bir yenilgiye uğrayıp Arap müttefiklerine sığındı.

İ.S. 11. yüzyılın ikinci yarısında Bizans İmparatorluğu isyanlarla boğuşmaktaydı. İmparator VI. Mikhael Stratiotikos (1056-1057)’a komutan Isaakhios Komnenos isyan edip Nikaia kentini ele geçirmiştir⁴⁶. 1057 yılında kentin hemen kuzeyinde imparatorluk ordusu ile çarpışmış savaşı kazanıp Constantinopolis kentine girerek kendini imparator ilan etmiştir⁴⁷.

Nikaia kenti için en büyük felaket 23 Eylül 1064 yılında meydana gelen depremdir. Bu depremde kentte ki kiliselerin tamamı zarar görmüş birçok bina yıkılmıştır. Ayrıca surlar ve kulelerde büyük zararlar meydana gelmiştir⁴⁸.

Nikaia kenti İ.S. 2. yüzyıl ile 11. yüzyıl arasına baktığımızda askeri, siyasi ve doğal afetlerin yıkımına uğramıştır. Bunda kentin konumunun önemi büyüktür. Özellikle 4. yüzyılda Constantinopolis’in Roma İmparatorluğu’nun başkenti olmasından sonra adeta imparatorluğun kapısı durumuna gelmiştir. İmparatorluk tahtını ele geçirmek isteyen isyancılar ilk olarak Nikaia kentini alarak askeri açıdan önde olmak istemişlerdir. Nikaia kenti isyanlarda askeri üs olarak kullanılması dışında birçok deprem ile de sarsılmıştır. Bu da kent içindeki birçok yapının yıkılıp tekrar yapılmasına ya da işlevini yitirmesine sebep olmuştur.

⁴² Maffei 2004: 113.

⁴³ Eyice 1988: 11.

⁴⁴ Yalman 1999: 30.

⁴⁵ Eyice 1988: 11.

⁴⁶ Eyice 1988: 11.

⁴⁷ Eyice 1988: 11.

⁴⁸ Adatepe vd. 2006: 150.

2. SİKKE BULUNTULARINA GÖRE BAZİLİKA KAZISI VE ELE GEÇEN SİKKELERİN SEVİYELERİ

2015 yılında kazısı başlanan su altı bazilikası kıyıdan 50 m açıktaki olup doğu-batı doğrultusunda uzanmaktadır (Resim 2-3). Ortadaki daha geniş olmak üzere üç nef sahiptir. Naosun doğusundaki apsis, içte dairesel formlu olup, dışta düz bir duvar şeklinde yansımıştır. Ana apsisin her iki yanında ayin için kullanılan malzemelerin saklandığı pastophoria⁴⁹ odaları yer almaktadır. Naosun batısında bir narteks ve sonrasında, güney beden duvarı narteks duvarına göre kısmen biraz daha içeri çekilmiş üç birimli atrium yer almaktadır (Resim 4).

Bazilika yapısının ne zaman sular altında kaldığı tartışmalıdır. Ancak yapılan çalışmalarda yapının Aziz Neophytos adına yaptırılmış olabileceği düşünülmektedir⁵⁰.

2.1. Bazilika Kazılarında Ele Geçen Sikkeler

İzmit su altı kazılarında 2015, 2016 ve 2017 yıllarında yapılan çalışmalarda kondisyonu iyi durumda 100 adet sikke ele geçmiştir. Sikkelerin para birimlerine baktığımızda follis, centenionalis ve denarius'tur. Diocletianus (İ.S. 284-305) zamanında gümüş kaplama sikkelerinin yerine follis denen bronz sikkeler almıştır. Bu follisler 348 yılına kadar kullanılmıştır⁵¹. Daha sonra yerine Maiorina ve onun yarısı değerinde Centenionalis kullanılmaya başlanmıştır⁵². İ.S. 6. yüzyıldan itibaren tekrar follisler tedavüle çıkarılmıştır. Kazılar sırasında ele geçen sikkelerin 29 adeti follis, 70 adeti centenionalis, 1 adeti ise denarius'tur.

İzmit Müze Müdürlüğü'nün başkanlığında Kasım-Aralık 2015 tarihinde bazilika yapısının Sondaj 4A (Resim 5) ve Sondaj 2 / Apsis'te (Resim 6) ilk sondaj kazılarına başlanmıştır. Bu kazılar sırasında Sondaj 4A'dan Antoninus Pius (İ.S. 138-161) sikkesi ve Sondaj 2'den I. Valentinianus (İ.S. 364-375) ve II. Valentinianus (İ.S. 378-383) sikkeleri ele geçmiştir.

⁴⁹ Apsisin iki yanında diakonikon ve prothesis odalarına verilen ad. Ayrıntılı bilgi için bkz. ODB III: 1594.

⁵⁰ Şahin 2016a: 46-51.

⁵¹ Okçu 2007: 163.

⁵² Karwiese 1995: 112.

1 Nisan 2016 tarihinde İznik Müze Müdürlüğü'nün başkanlığında ikinci dönem kazılara başlanmıştır. 15 Aralık 2016 tarihine kadar aralıksız devam eden kazılarda 2 ve 4 numaralı sondajlarda ele geçen 51 adet sikkenin tarihlendirilmesi mümkün olmuştur. Sondaj 2'de kazılar sırasında 23 adet sikke ele geçmiştir. Sondaj 2'de tarihlenebilen sikkelere göre 2 adet I. Constantinus (İ.S. 307-337), 3 adet II. Constantius (İ.S. 337-361) , 1 adet I. Valentinianus (İ.S. 364-375), 13 adet Valens (İ.S. 364-378), 1 adet Gratianus (İ.S. 367-383), 1 adet I. Theodosius (İ.S. 379-395), 1 adet Arcadius (İ.S. 383-408), 1 adet ise III. Romanos (İ.S. 1028-1034) dönemlerine aittir (Grafik 2). Sondaj 4A'da ise 28 adet sikke ele geçmiştir. Ele geçen sikkelerin kronolojik dağılımı şöyledir: 2 adet Geta (İ.S. 209-211), 1 adet Gallienus (İ.S. 253-268), 2 adet I. Licinius (İ.S. 308-324), 1 adet Crispus (İ.S. 317-326), 3 adet I. Constantinus, 2 adet II. Constantius, 1 adet II. Constantinus (İ.S. 337-340), 9 adet Valens, 2 adet II. Valentinianus (İ.S. 375-392), 4 adet Gratianus ve 1 adet I. Theodosius sikkeleri ele geçmiştir (Grafik 3).

2016 yılı kazılarında Sondaj 4A'da doğu-batı uzantılı kiremit çatki mezarlar ortaya çıkarılmıştır (Resim 7). Bu mezarlardan KM-3 ve KM-4'ten kondisyonu iyi durumda sikkeler ele geçmiştir. Bu sikkeler KM-3'te 1 adet Valens sikkesi ve KM-4'te ise Valens ve II. Valentinianus sikkeleridir⁵³.

20.03.2017 tarihinde başlanan kazılarda bazilika yapısının diakonikon (Sondaj 3) ve prothesis (Sondaj 1) alanlarında sondaj kazılarına başlanmıştır (Resim 8-9). Bu kazılarda kondisyonu iyi durumda 46 adet sikke tarihlendirilmiştir. Sondaj 1'de tarihlenebilen sikkelere göre; 1 adet Galerius (İ.S. 305-311), 2 adet I. Licinius, 1 adet II. Constantinus, 1 adet II. Constantius, 7 adet I. Valentinianus, 8 adet Valens, 2 adet Procopius (İ.S. 365-366), 3 adet Gratianus, 3 adet I. Theodosius, 1 adet Honorius (İ.S. 393-423) ve 2 adet II. Theodosius (İ.S. 402-450) sikkeleri mevcuttur (Grafik 4). Sondaj 3'te kronolojik dağılımı şöyledir: 1 adet I. Valentinianus, 1 adet Gratianus, 2 adet I. Theodosius, 1 adet Arcadius, 1 adet II. Theodosius dönemlerine aittir (Grafik 5). Ayrıca 2017 kazı döneminde yüzeyden kondisyonu iyi 9 adet sikke ele geçmiştir. Bu sikkelerin kronolojik dağılımı şöyledir: 1 adet Clodius Albinus (İ.S. 195-197), 3 adet I. Constantinus, 1 adet II. Constantius, 1 adet I. Valentinianus, 1 adet Gratianus, 1 adet Honorius, 1 adet VI. Leo (İ.S. 886-912) dönemlerine aittir (Grafik 6).

⁵³ Şahin 2017a: 78-81.

2.2. Sikkelerin Seviyeleri ve Katmanları

İznik Gölü tabanı belirli toprak katmanları ile oluşmaktadır. Göl tabanının farklı toprak yapılarından oluştuğu kazılar sırasında da gözlemlenmiştir. Bu toprak yapıları belirli katmanları oluşturmaktadır o yüzden katmanları belirlemek ve aralarında zaman farklılığı olup olmadığını anlamak önem arz etmektedir. Bu nedenle göl tabanından başlayarak kültür toprağının seviyeleri veya tabakaları yapısal özellikleri, katmanlarda elde edilen sikkeler buluntuları ile birlikte ele alınacaktır. Böylece yapısal özelliklerine göre ayırt edilen katmanlar arasında stratigrafik bir tabakalanma olup olmadığı anlaşılmasına çalışılacaktır.

Katman ayrımı, ilk olarak 4A sondajında sürdürülen kazılar esnasında kazı seyrine göre belirlenmeye çalışılmıştır. Bu deneme çalışmalarında, 4A numaralı sondaj çukurunda, açmanın batı ve doğu kesitleri incelenmiş ve katmanlar arasındaki farklılıklara göre seviyeler belirlenmeye çalışılmıştır (Resim 10). Elde edilen verilerin güvenli olması için 4 x 4 m ebatlarında açılan sondaj çukurunda, güney temel duvarı takip edilerek yaklaşık 2 m derinliğe kadar inilmiştir. Bu amaçla açmanın tamamında önce - 1 m seviyesine kadar kazı yapılmıştır. Daha sonra nefin güney ve doğu duvarlarına bitişik olacak şekilde sondaj alanı 2 x 2 m ölçülerinde olacak şekilde küçültülerek açmada 1 m daha aşağı inilmiştir. Böylece duvar temelinin altına da inilerek, daha erkene giden bir tabaka olup olmadığı kontrol edilmiştir.

İncelemeler sonrasında aynı açma kesitleri arasında katmanların farklı seviyelere denk düştüğü gözlemlenmiştir. Sondaj 2'de oluşan katmanlaşmanın Sondaj 4A açmasından az da olsa farklı bir şekilde devam ettiği gözlemlenmiştir. Katman yapılarında bir değişiklik olmamasına rağmen katman aralıkları farklılık göstermektedir. Bazilikanın orta nefinde 0/ -30 cm arasındaki bölümü oluşturan II. Katman, bazilikanın apsis bölümünde 0/-20 cm aralığında karşımıza çıkmaktadır. III. Katmanda ise Sondaj 2 açmasında gerçekleştirilen çalışmalar neticesinde - 20 cm'de başlayan gri tabakanın Sondaj 4A açmasında olduğu gibi - 60 cm'de son bulunduğu anlaşılmıştır. Fakat geç dönem duvarının kıyısında gri toprağın yaklaşık 20 santim daha derine gittiği görülmektedir. Bu durum bize Bazilika içerisinde yer alan katmanların aynı sıra ile birbirini takip etse de kalınlıklarının farklı olabildiğini göstermektedir. Suyun altında

bizim gözlemleyemediğimiz ancak incelendikten sonra karotlar içerisinde VI. katman sonrasında görülen 2 katman daha belirlenmiştir.

Kazı çalışmalarında belirlenen katmanların genel özellikleri aşağıdaki gibidir;

I. Katman (Yüzey): Bu katman 0/ -2 cm seviyesinde yüzey olarak kabul edilebilir. Katman üzerinde genellikle duvar taşları olduğu tahmin edilen moloz taşlar bulunmaktadır. Bu moloz taşların temizlenmesi sonucu ortaya kumlu ve küçük taşlı bir tabaka ile karşılaşmıştır. Katman yüzeyde kazı yapılmadan önce bulunan bütün buluntuları kapsamaktadır. Bu katmanda ele geçen sikkelerin 12 adeti tarihlendirilebilmiştir. Tarihlenen sikkeler İ.S. 195-912 yılları arasında oluşturmaktadır.

II. Katman: Bu katman -2 / -30 cm seviyesinde olup, içerisinde katman özelliği olarak çakıl taşları ve ince taneli dere kumu bulunmaktadır. Bu katman da çıkan buluntular gözlemlendiğinde, sikkelerin diğer katmanlara göre daha yoğun olduğu görülmektedir. Bu katmanda ele geçen sikkelerin 46 adeti tarihlendirilebilmiştir. II. katman İ.S. 138-1034 yılları arasında tarihlendirilen sikkeler oluşturmaktadır.

III. Katman: Bu katman -30 / - 60 cm seviyesinde olup, içerisinde katman özelliği olarak gri renkte kil benzeri balçıktan oluşan bir yapıya sahiptir. Yapısından kaynaklı olarak dokunulduğunda çabuk dağılma özelliği göstermektedir. Bu katmanda ele geçen sikkelerin 33 adeti tarihlendirilebilmiştir. III. katman İ.S. 324-392 yılları arasında tarihlendirilen sikkeler oluşturmaktadır.

IV. Katman: Bu katman -60 / -120 cm seviyesinde olup, sarı renkte kil görünümlü bir özellik göstermektedir. Yapısı bir önceki III. katmana göre daha serttir. Bu katmanda ele geçen sikkelerin 9 adeti tarihlendirilebilmiştir. IV. Katman İ.S. 198-378 yılları arasında tarihlendirilen sikkeler oluşturmaktadır.

V. Katman: Bu katman -120 / -154 cm seviyesinde olup, çakıllı ve ince kum yapısına sahiptir. Katman da 2 adet sikke buluntusu kazılar sırasında ele geçmiştir. Yoğun korozyon nedeniyle lejantları okunamayan sikkeler tarihlenememiştir. Bu katmanın tarihlendirilmesi pişmiş toprak buluntular esas alınarak yapılmıştır. Pişmiş toprak seramik buluntular Roma Dönemi'ne tarihlendirilmektedir.

VI. Katman: Bu katman -154 / -189 cm seviyesinde olup, ince taneli deniz kumuna benzer bir yapıya sahiptir. Kazılar sırasında VI. Katman da sikke buluntusu ele geçmemiştir. Bu katmanın tarihlendirilmesi çanak çömlek parçalarına göre yapılmıştır.

Pişmiş toprak buluntular ışığında katman en erken Helenistik, en geç Roma Dönemi'ne tarihlendirilmektedir.

VII. Katman: Bu katman -189 / -197 cm seviyesinde olup, gri renkte ince kumlu bir yapıya sahiptir. Kazısı yapılan VI. katmanın son seviyesinden çakılan karotun, analizleri sonucu ortaya çıkan bu katman da kazı yapılmamıştır. Kazısı yapılmadığı için herhangi bir buluntu ele geçmemiştir.

VIII. Katman: Bu katman -197 / -209 cm seviyesinde olup, ince kumlu temiz bir yapıya sahiptir. Kazısı yapılan VI. katmanın son seviyesinden çakılan karotun, analizleri sonucu ortaya çıkan bu katman da kazı yapılmamıştır. VII. katman devamında başka bir katman daha tespit edilmiştir. Kazısı yapılmadığı için herhangi bir buluntu ele geçmemiştir.

Kazılar esnasında elde ettiğimiz katmanların değişik açmalarda kullanılıp kullanılmayacağını anlamak için göl tabanında farklı noktalara karot çakılmıştır. Sonrasında karotlardan elde edilen veriler sondaj raporları ile karşılaştırılmıştır. Sonuçta karot ile kesit incelenerek elde edilen katman seviyelerinde fazla büyük bir farklılığın olmadığı anlaşılmıştır. Karot analizi için Sondaj 4A, Sondaj 4B, temenos duvarı ve temenos dışına olmak üzere beş farklı noktada, en küçüğü 50 cm, en büyüğü 1 m boyutlarında karot çakılarak yapılmıştır (Resim 11). Çakma işlemi genellikle yüzeyden olmakla birlikte Sondaj 4A'nın içerisinde küçültülmüş sondajın kenarından da, diğer bir ifade ile göl tabanından yaklaşık – 1 m derinlikten de alınmıştır (Resim 12)⁵⁴. Karot analizlerinde kazılarda inilmeyen derinliklerde iki katman daha olduğu anlaşılmaktadır. -189 / -197 cm seviyeleri arasında yer alan VII. Katman gri renkte ve ince kumludur. -197 / -209 cm seviyeleri arasında yer alan VIII. katman ise ince kumlu temiz bir yapıya sahiptir. Her iki katmanda kültür varlığı olup olmadığı, söz konusu seviyelerde henüz kazı yapılmadığı için bilinmemektedir.

Sonuç olarak kazı buluntularına göre en fazla eserin bulunduğu katman %46 ile II. katman olmuştur. Bunu %33 ile III. Katman izler. V. ve VI. katmanlarda buluntu sayısı giderek azalmaktadır (Grafik 7). Katmanlara seviye mi, yoksa tabaka mı dememiz gerektiğini anlamak için buluntuların ne kadar konteks olduğuna bakmak gerekir. I.

⁵⁴ Karotların incelenmesi Fransa'nın Grenoble Alpes Üniversitesi ve Sciences de la Terre Enstitüsü Laboratuvarlarında yapılmıştır. Destek ve yardımlarından dolayı jeolog Prof. Dr. Julia de Sigoyer'e teşekkür ederiz.

Katman veya yüzey buluntuları İ.S. 195 yılından 912 yılına kadar geniş bir aralık izlemektedir. II. Katmanda yer alan eserler ise İ.S. 138 yılında başlayarak 1034 yılına kadar yine aynı şekilde geniş bir aralığa tarihlendiği görülmektedir. Yani biraz daha derine inildiğinde erken döneme doğru gitmek yerine Orta Çağa doğru bir dağılım söz konusudur. Bu nedenle I. ve II. katmanlarda tabakadan bahsetmek mümkün değildir. Ancak III. Katman buluntuları İ.S. 324-392, IV. Katman buluntuları İ.S. 198-378, V. Katman buluntuları tam tarihlene malzemesi olmasa da pişmiş toprak eserler ile Roma İmparatorluk Dönemine, en önemlisi de VI. Katman Helenistik Dönemden Roma Dönemine kadar erken tarihlere gittiği anlaşılmaktadır (Resim 13). Bu nedenle III. Katmandan başlayarak gerçek anlamda bir stratigrafiden de söz etmemiz mümkün gibi gözükmektedir. Karot analizlerinde de kazılar esnasında belirlenen 6 katman aynı sırada görülmektedir.

3. BAZİLİKA SİKKELERİNDE YER ALAN İMPARATORLAR

Bu başlıkta 2015-2017 yılları arasında sürdürülen kazılardan bulunan sikkeler kronolojik olarak imparatorlarına göre tanıtılacaktır. Alt başlıklarda önce ilgili imparator hakkında kısa bilgi verilecek daha sonra bazilikada bulunan sikke üzerindeki imparatorun ön ve arka yüz betimleri irdelenecektir. Sikkelerin ön ve arka yüzlerinde lejantlar yer almakta olup bunlar sikke üzerinde imparator adları ve belirli kısaltmalar ile gösterilen imparator unvanlarıdır. Roma dönemi sikkelerinde birçok kısaltma kullanılmıştır. O yüzden sadece İznik su altı bazilika kazılarında çıkan sikkeler üzerindeki lejantlar irdelenecektir. Sikkeler üzerinde kullanılan bu kısaltmalar başlıca şunlardır: IMP (Imperator), CAES (Caesar), AVG (Augustus), DN (Dominus Noster – Efendimiz), NOB (Nobilissima – En soylu), PM (Pontifex Maximus – Başrahip), PP (Pater Patriae – Vatanın Babası) ve COS (Consul) kısaltmalarını kullanmışlardır⁵⁵. COS yazısının yanında gösterilen Roma rakamları ise imparatorun kaç defa konsül seçildiğini göstermektedir.

Sikkelerdeki arka yüz lejantlarına baktığımızda; CONCORDIA MILITVM (Ordunun birliği), IOVI CONSERVATORI (Koruyucu Jupiter’e), IOVI CONSERVATORI AVGG (İmparatorların koruyucusu Jupiter’e), VIRTVS EXERCIT (Ordunun cesareti), PROVIDENTIAE AVGG (İmparatorların ileri görüşlülüğü), GLORIA EXERCITVS (Ordunun ihtişamı), DOMINORNOSTRORCAES (Veliht efendimiz), VN MR (Veneranda Memoria-Saygıyla Anma), FEL TEMP REPARATIO (Mesut zamanların tekrarı), RESTITVTOR REIPVBLICAE (Devletin eski duruma getirilişi), GLORIA ROMANORVM (Romalıların şanı, ihtişamı), SECVRITA REIPVBLICAE (Devletin güvenliği), REPARATIO FEL TEMP (Tekrar mutlu günler), CONCORDIA AVGGG (İmparatorların ittifakı) ve SALVS REIPVBLICAE (Devletin sağlığı) lejantları görülmektedir⁵⁶.

3.1. Antoninus Pius (İ.S. 138-161)

Antoninus Pius, Nemausus’lu (Nimes) varlıklı bir ailenin çocuğu olarak İ.S. 19 Eylül 86’da Lanuvium’da doğdu⁵⁷. Genç yaşında babası vefat etti ve büyükbabası onun

⁵⁵ Tekin 1998: 15-16.

⁵⁶ Okçu 2007: 107-109.

⁵⁷ Akşit 1970: 211.

bütün gereksinimlerini karşıladı. Büyükbabası da vefat edince büyük bir miras Antoninus'a kaldı ve Roma'nın hatırı zenginlerinden biri haline geldi. 20'li yaşlarında Faustina ile evlendi⁵⁸. İ.S. 130 yılında consul aldı. Daha sonra 134-135 yıllarında Asia eyaleti proconsul'lüğü yapmıştır⁵⁹. 25 Şubat 138 yılında ise Hadrianus tarafından ortak imparator seçilmiştir. Aynı yıl Hadrianus'un ölümünden sonra tek başına Roma İmparatorluğunun hakimi olmuştur. Antoninus Pius, dindar, saygıdeğer olması ve kimseye intikam duygusu beslememesinden dolayı "Pius" lakabını almıştır⁶⁰. Roma İmparatorluğu onun döneminde çoğunlukla barış içinde geçirmiştir. Sadece ufak çaplı çarpışmalar ve birkaç isyan ile uğraşmıştır. Bir gün yediği peynirden dolayı rahatsızlandı ve hasta olarak yatağında geçirirken 7 Mart 161'de Lorium'da ölmüştür⁶¹.

İznik su altı bazilika kazılarında bir adet sağ profilden defne çelenkli, sakallı Antoninus Pius sikkesi ele geçmiştir. Arka yüzüne baktığımızda altar ve etrafını saran yılan figürü ile betimlenmiştir. Arka yüz lejantında "CWTEPI ASKLE NIKAEWN" yazılarını görmekteyiz. Bu da bize bu sikkenin Nikaia yerli basım sikkesi olduğu ve "ASKLE" lejantından da Asklepios tanrısı adına basıldığını göstermektedir. Nikaia kentinde Asklepios tapınağı ile ilgili herhangi bir bulguya ulaşılmamıştır. Ancak sikkeler üzerinde Altar ve etrafı yılan figürlü olanların basılma amacı büyük ihtimalle salgın hastalıkların tedavisi için Asklepios tanrısından yardım istemek ya da hastalıklardan kurtuldularsa ona şükranlarını sunmak amacıyla idi.

Roma İmparatorluğu Döneminde, Doğu'ya sefer düzenleneceği zaman ordu Nikaia kentinden geçmekteydi. Dönüşte de aynı güzergahı kullanmaktaydılar. Bu geçişler sırasında başta veba olmak üzere birçok salgın hastalıkların şehre geldiği tahmin edilmektedir⁶². Bu hastalıklardan sağlık tanrısı Asklepios'un önlediğine inanmaktaydılar⁶³. O yüzden onun adına sikkeler basmışlardı.

Kat. No	Ön Yüz	Arka Yüz	Kaynakça
1	Sağ profilden sakallı, defne çelenkli Antoninus Pius başı	Altara sarılmış yılan, lejant: CWTEPI ASKLE NIKAEWN	Şahin 2016a, BMC XXXII. 6.

Tablo-1 Antoninus Pius Ön ve Arka Betimleri

⁵⁸ Tekin 2012: 252.

⁵⁹ Akşit 1970: 211.

⁶⁰ Akşit 1970: 211.

⁶¹ Tekin 2012: 253.

⁶² Eyice 1988: 9.

⁶³ Yalman 1999: 60.

3.2. Clodius Albinus (İ.S. 195-197)

Clodius Albinus, Kuzey Afirika'da Hadrumentum kentinde İ.S. 150 yılında doğmuştur. 191 yılında Britania valisi olduğu dönemde büyük bir ün kazanmıştır. Pertinax'ın ölümünden sonra Septimus Severus ve Pescennius Niger gibi Roma tahtında hak iddia etmiştir. Bu sıralarda Pertinax'ın yerine Iulianus tahta geçmişti. 193 yılında askerler tarafından imparator ilan edilen Septimus Severus, Iulianus'un bir asker tarafından öldürülmesi ile tahtın sahibi olmuştur. Ancak Doğu'da askerleri tarafından imparator ilan edilen Niger'i ortadan kaldırmak için önce Clodius Albinus'u caesar unvanı vererek kendisinden sonra imparatorluğun varisi olacağı ilan edilmiştir. Septimus Severus bu şekilde Pescennius Niger ile rahat bir şekilde mücadele edebilecekti. Niger'i öldürdükten sonra taht için mücadele edebilecek olan Clodius Albinus'u ortadan kaldırmak için girişimde bulundu. Çünkü taht varisi olarak çocukları Caracalla ve Geta varken daha önceden Roma tahtında iddia eden birisine güvenemezdi. Kendisini gözden çıkarıldığını gören Clodius Albinus 195 yılında Lagdunum'da askerleri tarafından imparator ilan edilir. 197 yılında ise Septimus Severus ile Clodius Albinus orduları karşı karşıya gelerek, Lagdum civarında iki ordu çarpıştı. Septimus Severus'un zaferiyle sonuçlanan savaşta Clodius Albinus kaçma girişiminde bulundu ancak yakalanacağını anlayınca intihar etti⁶⁴.

İznik su altı bazilika kazılarında 1 adet gümüş ön yüzünde sağ profilden defne çelenkli, sakallı gösterilen Clodius Albinus sikkesi ele geçmiştir. Çevresinde IMP[C]A[ES] [D] [CLOD] [SE] – [PT] [ALB]INAVG yazmaktadır. Sikkenin arka yüz betiminde ayakta Minerva sağ elinde ödül başı, sol elinde asa ve cornocopiae tutmakta, çevresinde MIN [PA] [C] COS II yazmaktadır.

Kat. No	Ön Yüz	Arka Yüz	Kaynakça
2	Sağ profilden sakallı, defne çelenkli Clodius Albinus başı, Lejant; IMP[C]A[ES] [D] [CLOD] [SE] – [PT] [ALB]INAVG	Ayakta duran Minerva sağ elinde ödül başı, sol elinde asa ve cornocopiae tutmakta, lejant: MIN [PA] [C] COS II	RIC IV, 48, 30d.

Tablo-2 Clodius Albinus Ön ve Arka Betimleri

⁶⁴ Tekin 2012: 261.

3.3. Geta (İ.S. 209-211)

Geta, İ.S. 7 Mart 189 yılında Septimus Severus'un karısı Iulia Domna'nın küçük oğlu olarak Roma kentinde dünyaya gelmiştir. Geta, genellikle abisi Caracalla'nın gölgesinde kalmıştır. İki kardeş uyumlu gözükmelerine rağmen birbirlerini ortadan kaldırmak için fırsat kollamışlardı. Septimus Severus İ.S. 198 yılında Caracalla'ya augustus unvanı verdi. Daha sonra 209 yılında Geta'yı yatıştırmak için ona da augustus unvanı verilmesini uygun gördü. 211 yılında ise Septimus Severus ölünce Caracalla ile Geta imparatorluğun başına geçti. Caracalla imparatorluğun tek hakimi olmak istiyordu. O yüzden kardeşi Geta'yı ortadan kaldırmak için plan yaptı ve annesinin yanında kendisine bağlı subaylar tarafından öldürttü. Daha sonra rüşvet vererek Senatus'ta Geta'yı halk düşmanı ilan ettirdi ve ismini tüm yazıtlardan ve sikkelerden sildirdi⁶⁵.

Kazılar sırasında 2 adet Geta sikkesi ele geçmiştir. Ele geçen sikkelerin ön yüzünde ortak olarak sağ profilden Geta yer almaktadır. Sikkelerin arka yüz betiminde, alınlığında nokta bulunan tetrastilos tapınak ve ayakta, kanatları açık, sağa doğru Roma kartalı betimleri yer almaktadır. Her iki sikkede "NIKAIEWN" lejantı yer almaktadır.

Kat. No	Ön Yüz	Arka Yüz	Kaynakça
3	Sağ profilden genç Geta başı, P CE [PTI] GETAC KAI, lejantı.	Tetrastilos tapınak betimi, lejant: [NI]K[AIEWN]	Rec Gén II, 521.
4	Sağ profilden genç Geta başı.	Roma kartalı betimi, lejant: NIK A[IEWN]	Rec Gén II, 519.

Tablo-3 Geta Ön ve Arka Betimleri

3.4. Gallienus (İ.S. 253-268)

Gallienus, imparator Valerianus'un oğlu olarak İ.S. 218'te doğdu. Roma imparatorluğunu 253-260 yıllarını babasıyla, 260-268 yıllarında ise tek başına yönetmiştir⁶⁶. Gallienus kendinden önceki imparatorların aksine Hıristiyanlara hoşgörülü bir politika izlemiştir. Yine de imparatorluğun en sıkıntılı günleri onun zamanına rast gelmiştir. Dış saldırılar ve iç ayaklanmalar, açlık ve veba gibi olumsuz

⁶⁵ Tekin 2012: 266.

⁶⁶ Tekin 2012: 277.

olaylar imparatorluğu zor duruma sokmuştur. İ.S. 260 yılında babası Valerianus, Sasaniler'in eline esir düştü. Bu haber yayılması üzerine Pannonia valisi Ingenus askerleri tarafından imparator ilan edildi⁶⁷. Fakat kısa sürede Gallienus'un taraftarı olan askerler tarafından öldürüldü. Batı'da Postumus ise, Gallia, Hispania, Britannia bölgelerini kapsayan bağımsız bir krallık kurdu. Daha sonra kendi askerleri tarafından öldürüldü. 260 yılı sonlarında Macrianus ve Quietus, Doğu'da ortak imparator ilan edildiler. Macrianus İtalya'ya Gallianus'un üzerine bir saldırı hazırlığındayken Gallienus'un komutanlarından Aureolus tarafından Balkanlar'da yenilgiye uğratıldı. Gallienus'a karşı yapılan isyanları bastıran Aureolus bu kez kendisi isyan ederek askerleri tarafından imparator ilan edildi. 268 yılında Gallienus, Pontirolo'da Aureolus'u yendi ve onu Mediolanum'da (Milano) kuşattı. Aynı yıl Gallienus kuşatma alanında kendi askerleri tarafından bir suikast sonucu öldürüldü⁶⁸.

Kazılar sırasında 1 adet Gallienus sikkesi ele geçmiştir. Ele geçen sikkenin ön yüzünde sağ profilden defne çelenkli Gallienus yer almaktadır. Sikkenin arka yüz betiminde dişi kurdun emzirdiği Remus ve Remulus figürleri yer almaktadır. Arka yüz lejantında "CGIHP" kısaltması bulunmaktadır. Bu kısaltma Parion antik kentinin Roma kolonizasyonu olduğunu göstermektedir. Harflere baktığımızda "C" Colonia – koloni anlamındadır. "G" Gemella, iki farklı veteran lejyonlarının kurulduğu kent sikkeleri üzerinde görülmektedir⁶⁹. "I" Iulia anlamında, Caesar soyundan gelen Julian ailesine mensup olduğunu göstermek amacıyla belirtilmiştir. "H" Hadriana ise onun döneminde kente koloni statüsü verildiğini göstermek için ifade edilmiştir⁷⁰. "P" Pariana ise Parion kentini ifade etmektedir.

Kat. No	Ön Yüz	Arka Yüz	Kaynakça
5	Sağ profilden defne çelenkli Gallienus başı, IMP LIC EGN GALLIANVS	Dişi kurdun emzirdiği Remus ve Remulus, lejant: [C]GIHP (Colonia Gemella Iulia Hadriana Pariana)	Cohen V, 1404.

Tablo-4 Gallienus Ön ve Arka Betimleri

⁶⁷ Akşit 1970: 147.

⁶⁸ Tekin 2012: 278.

⁶⁹ Çelikbaş 2010: 48.

⁷⁰ Çelikbaş 2010: 50.

3.5. Galerius (İ.S. 305-311)

Galerius İ.S. 250 yılında Serdica (Sofia) yakınlarındaki Romulianum'da doğdu. Roma İmparatorluğunda yüksek rütbeli subayken 293'te Diocletianus tarafından caesar unvanı verildi⁷¹. Diocletianus'a Doğu seferinde eşlik etmiş ve Sasanilere karşı savaşmıştır. 1 Mayıs 305 yılında Diocletianus ve Maximianus tahttan kendi istekleri ile çekildikten sonra I. Constantius ve Galerius'u augustus'luğa yükselttiler⁷². II. Severus ve Maximinus Daia caesar unvanı verilerek tetrarşi sistemi devam edilmeye çalışılmıştır. İ.S. 306 yılında Constantius ölünce Galerius, II. Severus'u augustus ilan etti. Ancak Constantius'un ölüm haberini alan Maximianus'un oğlu Maxentius da Roma'da kendisini augustus ilan etti. Galerius diğer bir augustus olan II. Severus'u isyanı bastırması için Maxentius'un üzerine yolladı. Maxentius bunun üzerine daha önce augustus unvanından feragat eden Maximianus'a 307 yılında tekrar augustus unvanını vererek babasından yardım istedi. Maximianus, II. Severus'u yendi ve birkaç ay sonra Roma'da öldürüldü. Daha sonra 311 yılında Galerius hastalanarak Sertica'da ölmüştür.

İznik su altı bazilika kazılarında 1 adet Galerius sikkesi ele geçmiştir. Ele geçen sikkenin ön yüzünde sağ profilden şua taçlı, sakallı Galerius büstü yer almaktadır. Sikkenin arka yüz betiminde solda ayakta imparator Galerius, Jupiter'den küre üzerinde çelenk tutan Victoria almaktadır. Çevresinde [C]ON[CORDIA] [MILITVM] (Ordunun birliği) yazmaktadır. Jupiter tanrısı Romalılar için önemlidir. İmparatorlar konsül seçilmeden önce onun huzuruna çıkarlardı, hatta bir zafer kazandıklarında zafer çelenklerini ve kurbanlarını ona adarlardı. Roma İmparatorlar Döneminde imparatorlar Jupiter ile doğrudan ilişki kurmaya ve onun klavuzluğu ve koruyuculuğu altında olduklarını belirtirlerdi⁷³.

Kat. No	Ön Yüz	Arka Yüz	Kaynakça
6	Sağ profilden şua taçlı, sakallı Galerius büstü [GAL] [VAL] [MAX]IMIANVS NOB [CAES]	Galerius solda ayakta, Jupiter'den küre üzerinde elinde çelenk tutan Victoria almaktadır, lejant: [C]ON[CORDIA] [MILITVM]	RIC V Cyzicus, 717.

Tablo-5 Galerius Ön ve Arka Betimleri

⁷¹ Tekin 2012: 291.

⁷² Akşit 1970: 241.

⁷³ Erhat 2003: 163-164.

3.6. Licinius (İ.S. 308-324)

Valerius Licinianus Licinius, yaklaşık İ.S. 265 yıllarında Dacia'da doğdu. Galerius'un silah arkadaşıydı. 297 yılında birlikte Sasanilere karşı savaşmışlardı. İ.S. 308 yılında Galerius, Licinius'a augustus unvanı vererek Italia, Afrika ve Hispania'nın idaresini aldı⁷⁴. 312 yılında Galerius ölünce Doğu'nun augustus'luğunu Maximinus ile paylaştı. Ancak 313 yılında Maximinus'u yendi. Licinius I. Constantinus ile imparatorluğu ortak yönetmeye başladılar. Bu barış dönemi çok kısa sürdü ve iki imparator mücadele içine girdi. 324 yılına geldiğimizde Hadrianopolis ve Khrysopolis'te (Üsküdar) yapılan savaşları I. Constantinus kazandı⁷⁵. Licinius ise Thessalonica'ya sürgüne gönderildi ve daha sonra idam edildi⁷⁶.

İznik su altı bazilika kazılarında 4 adet Licinius sikkesi ele geçmiştir. Ele geçen sikkelerin ön yüzünde ortak olarak sağ profilden zırhlı Licinius yer almaktadır. Sikkelerin arka yüz betimlerine baktığımızda; Jüpiter cepheden ayakta, sol elinde mızrak sağ elinde küre üzerinde Victoria, solda kartal gagasında çelenk tutmakta sağda esir bulunmaktadır. Bir diğer arka yüz betimine baktığımızda, ayakta Jupiter sol elinde mızrak sağ elinde Victoria tutmaktadır. Başka bir arka yüzde ise, ortasında duran standartın sağ ve solunda esir betimi yer almaktadır.

Kat. No	Ön Yüz	Arka Yüz	Kaynakça
7, 8	Sağ profilden şua taçlı ve sakallı Licinius büstü. Lejant: IMPCVALLICINLICINIVSPFAVG	Jüpiter cepheden ayakta, çıplak, omzunda chlamys, baş sola. Sol elinde mızrak sağ elinde küre üzerinde Victoria, solda kartal gagasında çelenk tutmakta sağda esir bulunmaktadır. Lejant: IOVICONSERVATORI	RIC VI Nicomedia 64
9	Sağ profilden diademli ve sakallı Licinius büstü IMPCVALLICINLICINI[VSPFAVG] lejantı	Ayakta Jupiter sol elinde mızrak sağ elinde Victoria, solda kartal gagasında çelenk tutmakta lejant: IOVICONSERVATORIAVGG	RIC VI Antiochia 8
10	Sağ profilden diademli Licinius büstü. Çevresinde IMP LICI – NIVS AVG	Ortasında duran standartın sağ ve solunda esir betimi, lejant: İç kısımda VOT/XX, dış kısımda VIRTVS-EXERCIT	RIC VII Thessalonica 75.

Tablo-6 Licinius Ön ve Arka Betimleri

⁷⁴ Akşit 1970: 251.

⁷⁵ Tekin 2012: 296.

⁷⁶ Eus. X, VI.

3.7. I. Constantinus (İ.S. 307-337)

İ.S. 27 Şubat 272 yılında Naissus'ta doğan I. Constantinus⁷⁷, Constantius Chlorus'un karısı Helena'dan olan oğludur⁷⁸. Babası I. Constantius'un ölümünden sonra askerler I. Constantinus'u augustus ilan ettiler. Ancak Doğu'nun augustus'u Galerius verilen unvanı kabul etmedi ve 308 yılında Constantinus caesar rütbesine tekrar indirildi⁷⁹. İ.S. 311 yılında Galerius'un ölümünden sonra Maxentius ile 312 yılında Milvius Köprüsü yakınındaki savaşı kazandı⁸⁰. Bu savaştan sonra Roma Senatus'u Constantinus'un augustus unvanını onaylayarak tüm imparatorluğun yetkisini tek elde toplamış oldu⁸¹. 313 yılında kendisiyle birlikte Maximinus'a consul'lük verdi⁸². Aynı yıl Maximinus, Licinius ile karşı karşıya gelmesi ve Licinius Maximinus'u saf dışı bırakması ile imparatorluk I. Constantinus ile Licinius'a kalmış oldu⁸³. I. Constantinus Batı'nın Licinius ise Balkanlar ve Doğu'nun yönetimini elinde bulundurdu. 313 yılında iki augustus Hıristiyanlara karşı hoşgörü ve inanç özgürlüğü için Milano Fermanı'nı yayınladı⁸⁴.

I. Constantinus ve Licinius kendi aralarında denge politikası kursalar da bu pek uzun sürmedi. İ.S. 316 yılında I. Constantinus Balkanlara sefer düzenleyerek Licinius'u saf dışı bırakmak istemesine rağmen bu saldırılar kesin bir sonuç üretmedi⁸⁵. 324 yılına geldiğimizde Constantinus büyük bir ordu toplayarak Hadrianopolis ve Khrysopolis'te yapılan savaşları kazandı. Savaştan kaçan Licinius Nicomedia'da yakalanıp sürgüne gönderildiği Thessalonica'da idam ettirildi. Savaştan sonra 325 yılında I. Constantinus Byzantium şehrine kendi adını vererek Constantinopolis olarak değiştirdi⁸⁶. Daha sonra 330 yılında Constantinopolis'in resmi açılışı yapıldı⁸⁷. Ayrıca İ.S. 325 yılında Nikaia kentinde I. Ekümenik Konsil'in toplanmasına karar verildi. Bu konsilde Hristiyanlık

⁷⁷ Tekin 2012: 294.

⁷⁸ Akşit 1970: 243.

⁷⁹ Tekin 2012: 294-295.

⁸⁰ Eutr. X, IV.

⁸¹ Tekin 2012: 295.

⁸² Akşit 1970: 260.

⁸³ Akşit 1970: 261-263.

⁸⁴ Akşit 1970: 294; İplikçioğlu 2007: 96

⁸⁵ Tekin 2012: 296.

⁸⁶ Kaçar 2005: 148 dipnot 91.

⁸⁷ Kaçar 2005: 148 dipnot 92.

dünyası adına önemli kararlar alındı⁸⁸. 337 yılında Pers seferi hazırlıkları sırasında rahatsızlanarak Nikomedia yakınlarındaki bir villada 22 Mayıs 337 yılında ölmüştür⁸⁹.

İznik su altı bazilika kazılarında ele geçen 8 adet I. Constantinus sikkelerinin ön yüzünde ortak olarak sağ profilden yer alırken arka yüz betimlerine baktığımızda, Çelenk içinde VOT / XX etrafında ise DNCONSTANTINIMAXAVG lejantı yer almaktadır. I. Constantinus'un 20. yılı adına bastırıldığı sikkelerdir. Bir başka Constantinus sikkesine baktığımızda, iki kuleli ortada yıldız kamp kapısı, çevresinde PROVIDEN TIAEAVGG (İmparatorun ileri görüşlülüğü) yazısı yer almaktadır. Constantinus'un sikkelerinde sıklıkla kullanılan arka yüz betimi ise, ayakta karşılıklı iki asker mızrak tutmakta ve ortalarında çift sancak, çevresinde GLOR IAEXERC ITVS (Ordunun ihtişamı) yazan sikkelerdir. En son arka yüz betimli sikkeye baktığımızda, ayakta imparator bir elinde mızrak diğer elinde kalkan tutmakta, çevresinde GLORIA EXERCITVS yazmaktadır.

Kat. No	Ön Yüz	Arka Yüz	Kaynakça
11	Sağ profilden I. Constantinus başı	Çelenk içinde VOT / XX etrafında ise DNCONSTANTINIMAXAVG lejantı	RIC VII Heraclea 60.
12, 13, 14	Sağ profilden inci diademli I. Constantinus başı [CONSTAN]-TINVS AVG	İki kuleli ortada yıldız kamp kapısı, lejant: PROVIDEN TIAEAVGG	RIC VII Cyzicus, 55
15, 16, 18	Sağ profilden inci diademli I. Constantinus başı, CONSTANTI-NVS MAX AVG	Ayakta karşılıklı iki asker mızrak tutmakta ve ortalarında çift sancak, lejant: GLOR IAEXERC ITVS	RIC VII, Constantinople 80; RIC VII Nicomedia 188
17	Sağ profilden I. Constantinus başı, CONSTANTI-NVS MAXAVG	Ayakta imparator bir elinde mızrak diğer elinde kalkan tutmakta, lejant: GLORIA EXERCITVS	RIC VII Constantinople 16

Tablo-7 I. Constantinus Ön ve Arka Betimleri

3.8. Crispus (İ.S. 317-326)

Flavius Iulius Crispus, I. Constantinus'un ilk karısı Minervina'nın oğluydu. İ.S. 317 yılında babası tarafından caesar unvanı verildi⁹⁰. Licinius'a karşı savaşlarda I.

⁸⁸ Chadwick 2004: 98-100.

⁸⁹ Akşit 1970: 278-279.

Constantinus'un yanında savaşarak büyük başarılar elde etti. 321 yılında I. Constantinus, Crispus ve II. Constantinus'u consul olarak tayin etti⁹¹. 323 yılında Licinius'a karşı Hadrianapolis savaşında I. Constantinus'un yanında savaşarak filoları kumanda etmiş ve Licinius'un amirali Amandus'u Hellespontus'ta (Çanakkale Boğazı) mağlup etmiştir⁹². Crispus bu galibiyetten sonra babasının takdirini kazanmış ve halk tarafından sevilen birisi haline gelmiştir. Bu durum üvey kardeşlerinin annesi olan Fausta'nın kıskançlıklarına neden olmuştur. Fausta, Crispus'un kendisi ile cinsel münasebet kurmaya çalıştığını iddia ederek İ.S. 326 yılında idam edilmesine neden olmuştur⁹³.

İzmit su altı kazılarında 1 adet Crispus sikkesi ele geçmiştir. Sikkenin ön yüzünde sağ profilden diademli Crispus portresi, arka yüzünde çelenk içinde VOT/X, dış kısımda DOMINORNOSTRORCAES lejantı yer almaktadır.

Kat. No	Ön Yüz	Arka Yüz	Kaynakça
19	Sağ profilden diademli Crispus büstü. CRISPVS – NOB CAES, lejantı.	Çelenk içinde VOT/X lejantı, dış kısımda DOMINORNOSTRORCAES	RIC VII Heraclea, 61

Tablo-8 Crispus Ön ve Arka Betimleri

3.9. II. Constantinus (İ.S. 337-340)

Flavius Claudius Constantinus, I. Constantinus'un karısı Fausta'nın en büyük oğlu olarak İ.S. 316'da Arelate'de (Arles) doğdu. Kardeşleri Constans ve II. Constantius'tur. Babası I. Constantinus, üvey kardeşi Crispus ile kendisine caesar unvanı vermiştir. 337 yılında I. Constantinus'un ölümünden birkaç ay önce II. Constantinus, Constans ve II. Constantius'a augustus unvanı verildi. 338 yılında yönetimi paylaşarak II. Constantinus, Britannia, Gallia ve Hispania'yı yönetirken; Constans, Italia, Illiyricum, Thracia ve Kuzey Afrika'yı; II. Constantius ise, Küçük Asya ve Mısır dahil olmak üzere Doğu'yu yönetti⁹⁴. 340 yılında II. Constantinus kardeşi Constans'ın yönetiminde olan Italia'ya kendi bölgesine katmak için saldırı

⁹⁰ Akşit 1970: 267.

⁹¹ Akşit 1970: 268.

⁹² Akşit 1970: 269.

⁹³ Akşit 1970: 272.

⁹⁴ Akşit 1970: 299.

düzenledi⁹⁵. Fakat Constans'ın ordusu Aquileia'da II. Constantinus'un ordusunu yendi ve II. Constantinus öldürüldü.

Kazılar sırasında 2 adet II. Constantinus sikkesi ele geçmiştir. Sikkelerin ön yüzünde imparator sağ profilden, biri inci diademli diğeri başı örtülü olarak gösterilmiştir. Arka yüz betimleri ise ayakta iki asker sağ ellerinde mızrak sol ellerinde kalkan tutmakta ortalarında iki adet standart bulunmaktadır. Çevresinde [GL]OR-IA EXERC-ITVS (Ordunun ihtişamı); diğeri sikkenin arka yüzünde I. Constantinus quadrigaya binmekte ve tanrının eline doğru ulaşmaya çalışmaktadır.

Kat. No	Ön Yüz	Arka Yüz	Kaynakça
20	Sağ profilden inci diademli ve paludamentumlu II. Constantinus büstü [CONSTANTINVS IVN N]O[BC]	Ayakta iki asker sağ ellerinde mızrak sol ellerinde kalkan tutmakta ortalarında iki adet standart bulunmaktadır. Çevresinde [GL]OR-IA EXERC-ITVS	RIC VII Cyzicus, 80.
21	Sağ profilden başı örtülü II. Constantinus başı[D]VCON[STANTI] [NVSPTAVGG]	I. Constantinus quadrigaya binmekte ve tanrının eline doğru ulaşmaya çalışmaktadır.	RIC VIII Constantinople 39

Tablo-9 II. Constantinus Ön ve Arka Betimleri

3.10. II. Constantius (İ.S. 337-361)

I. Constantinus'un, karısı Fausta'nın en küçük oğlu olan II. Constantius İ.S. 317'de Illyricum'da doğdu. 323 yılında babası tarafından caesar unvanı verildi⁹⁶. 337 yılında kardeşleri ile beraber augustus unvanı aldı⁹⁷. 338 yılında kardeşleri arasında imparator toprakları paylaşılarak kendisi Küçük Asya ve Mısır olmak üzere Doğu'nun yönetimini eline aldı. 351 yılında kardeşi Constans'ın ölümüne neden olan Magnentius'u Aşağı Pannonia'da bozguna uğrattı. İ.S. 355 yılında Iulianus'a caesar unvanı vererek Gallia'da görevlendirdi. Daha sonra Iulianus Paris'te isyan etti. II. Constantinus isyanı bastırmak için hazırlandığında 3 Kasım 361 yılında hastalanarak ölmüştür⁹⁸.

⁹⁵ Akşit 1970: 304.

⁹⁶ Akşit 1970: 278.

⁹⁷ Tekin 2012: 299.

⁹⁸ Tekin 2012: 299.

Kazılar sırasında 7 adet II. Constantius sikkesi ele geçmiştir. Sikkelerin ön yüzünde imparator genellikle sağ profilden inci diademli olarak gösterilmiş, bir sikkede II. Constantius başı örtülü olarak basılmıştır. Sikkelerin arka yüzündeki betimlere baktığımızda, ayakta iki asker sağ ellerinde mızrak sol ellerinde kalkan tutmakta ortalarında iki adet standart bulunmaktadır. Çevresinde GLOR IAEXERC ITVS (Ordunun ihtişamı) yazmaktadır. Diğer betime baktığımızda Togalı I.Constantinus bulunmakta, ayakta ve örtülü, VN MR (Veneranda Memoria-Saygıyla Anma) lejantı yer almaktadır. Başka betimli Constantius sikkesinde, çelenk içinde VOT X[V] / MVLT / X[X] ve düşmekte olan süvariye saldıran asker, saldıran sağ, atlı asker ise sol tarafta. Saldıran askerin sol elinde mızrak bulunmakta. [FEL TEMP REPARATIO] (Mutlu günlerin geri gelmesi) lejantı ile gösterilmiştir.

Kat. No	Ön Yüz	Arka Yüz	Kaynakça
22	Sağ profilden inci diademli, paludamentumlu II. Constantius büstü FLIVLCONSTANTIVSNOBC	Ayakta iki asker sağ ellerinde mızrak sol ellerinde kalkan tutmakta ortalarında iki adet standart bulunmaktadır, lejant: GLOR IAEXERC ITVS	RIC VII Constantinople 60
23	Sağ profilden imparator başı	Togalı I.Constantinus bulunmakta; ayakta ve örtülü, lejant: VN MR	RIC VIII Constantinople 68
24, 25	Sağ profilden II. Constantius başı [CONSTANTIVS] [P] [F] [AVG]	Çelenk içinde VOT X[V] / MVLT / X[X]	RIC VIII Antioch 114
26, 27, 28	Sağ profilden II. Constantinus büstü.	Düşmekte olan süvariye saldıran asker; saldıran sağ, atlı asker ise sol tarafta. Saldıran askerin sol elinde mızrak bulunmakta. [FEL TEMP REPARATIO]	RIC VIII Antioch 138

Tablo-10 II. Constantius Ön ve Arka Betimleri

3.11. I. Valentinianus (İ.S. 364-375)

Flavius Valentinianus, İ.S. 321 yılında Pannonia'da doğdu. Babası Yaşlı Gratianus bir köylüdü⁹⁹. Valentinianus başarılı bir komutandı. II. Constantius zamanında askeri tribünus olarak görev yapmıştı. Iovianus'un ölümünden sonra İ.S. 364 yılında askerlerin isteği üzerine imparatorluğun başına geçti. Kısa bir süre sonra kardeşi Valens'i ortak imparator olarak ilan etmiştir. I. Valentinianus Batı'nın idaresini alarak

⁹⁹ Akşit 1970: 321.

Milano'ya yerleşti¹⁰⁰. Valentinianus imparatorluğun batı sınırlarını güvence altına almak için Got kavimlerini mağlup etti. Gallia'da sükuneti sağladı. Komutanlarından Theodosius, Britannia'da Pict'ler ve Scot'ları bozguna uğratarak isyanları bastırdı. 367 yılında batı hudutlarını güvence altına aldıktan sonra oğlu Gratianus'u ortak imparator ilan etti¹⁰¹. İ.S. 374 yılında Germen kabilesi Quadlar Pannonia'ya saldırdı ve her yeri yakıp yıktılar. Bunun üzerine I. Valentinianus güçlü bir ordu hazırlayarak İ.S. 375 yılında Pannonia'ya girdi. Bu sırada Quad elçileri ile görüşmede öfke nöbeti geçirerek 17 Kasım 375 yılında ölmüştür¹⁰².

İznik su altı kazılarında 11 adet I. Valentinianus sikkeleri ele geçmiştir. Sikkelerin ön yüzünde imparator zırlı, sağ profilden inci diademli olarak basılmıştır. Arka yüz betimlemelerine baktığımızda: Ayakta zırh giymiş imparator sağ elinde labarum sol elinde küre üzerinde Victoria, çevresinde RESTITVT[OR] [REIPUBLICAE] (Devletin eski duruma getirilişi) yazmaktadır. Bu lejant ile basılmış sikkelerde devletin ekonomik olarak çöküş içinde olması ve eski durumuna getirilmesi amacıyla basılan sikkelerdir¹⁰³. I. Valentinianus ayakta, başını geriye çevirmiş, sağ eliyle esiri sürüklemekte, sol elinde labarum tutmaktadır. Çevresinde [GLORIARO MANORVM] (Romalıların şanı, ihtişamı) yazmaktadır. Ayakta duran Victoria; sağa doğru bakar vaziyette ve hareket halinde. Sağ elinde çelenk sol elinde ise palmiye. Çevresinde [G]LORI[A] [ROMANO]RV[M] yazmakta ve ayakta duran Victoria elinde zafer tacı tutmakta, çevresinde SEC[VRITA] [REI]PUBLCIAE (Devletin güvenliği) betimli sikkeler ele geçmiştir.

Kat. No	Ön Yüz	Arka Yüz	Kaynakça
29	Sağ profilden inci diademli I. Valentinianus büstü, [DNVALENTINI] [ANVS]PFAVG	Ayakta zırh giymiş imparator sağ elinde labarum sol elinde küre üzerinde Victoria, lejant: RESTITVT[OR] [REIPUBLICAE]	RIC IX C. 20a
30, 31, 32, 33, 34	Sağ profilden inci diademli imparator büstü	I. Valentinianus ayakta, başını geriye çevirmiş, sağ eliyle esiri sürüklemekte, sol elinde labarum tutmaktadır. Lejant: [GLORIARO MANORVM]	RIC IX C. 19a

¹⁰⁰ Akşit 1970: 321.

¹⁰¹ Akşit 1970: 323; Baydur 1998: 108.

¹⁰² Tekin 2012: 301.

¹⁰³ Karwiese 1995, 113.

35, 36	Sağ profilden inci diademli I. Valentinianus büstü	Ayakta duran Victoria; sağa doğru bakar vaziyette ve hareket halinde. Sağ elinde çelenk sol elinde ise palmye. Lejant: [G]LORI[A] [ROMANO]RV[M]	RIC IX Constantinople,42 a.
37, 38, 39	Sağ profilden inci diademli imparator büstü [DN]VALENTI[NI] [ANVS]PFAV[G]	Ayakta duran Victoria elinde zafer tacı tutmakta, lejant: SEC[VRITA] [REI]PVBLICAE	RIC IX C., 221, 42a

Tablo-11 I. Valentinianus Ön ve Arka Betimleri

3.12. Valens (İ.S. 364-378)

Valens İ.S. 328 yılında abisi gibi Pannonia’da doğmuştu¹⁰⁴. İ.S. 364 yılında abisi I. Valentianus’un Nikaia kentinde askerler tarafından augustus ilan edilmesinden sonra ortak imparator için baskı yapılmıştır. O da kardeşi Valens’i ortak imparator olarak açıklamıştır. Valens, Doğu’nun imparatoru olarak Costantinopolis’e yerleşmiştir. 365 yılında Pers tehlikesine karşı Antiochia’ya gittiği sırada Costantinopolis’te Constantin Hanedanı imparator Iulian’ının kuzeni Procopius kendini imparator ilan edip, bazı komutanların da desteğini alarak isyan başlatmıştı¹⁰⁵. Procopius kendine güçlü bir taraftar toplamış ve Thrakya ile Bithynia’yı işgal etmiştir¹⁰⁶. Valens bu yıllarda isyan ile uğraşmış ancak İ.S. 366 yılında Procopius, taraftarı olan iki komutan tarafından ihanete uğrayarak yakalanmış ve idam edilmiştir¹⁰⁷.

Valens, Got kavimlerin Thrakya üzerinden yaptıkları istilaları İ.S. 369 yılında kazandığı zafer sonrası barış sağlanmıştır¹⁰⁸. Bu sırada Persler Armenia ve Iberia’yı istila etmişlerdi. Valens 371 yılında tekrar bu bölgeleri Roma topraklarına katmıştır. Ancak 377 yılına kadar Pers mücadeleleri bir sonuca varamamıştı¹⁰⁹. Valens, yeni bir Got tehlikesine karşı tekrar Avrupa’ya dönmek zorunda kaldı. Bu sıralarda Hun kavimlerinin batıya doğru hareket etmeleri sonucu Gotlar, Roma topraklarını istila etmeye başladı. Bunun üzerine Valens güçlü bir ordu kurarak İ.S. 378 yılında Hadrianopolis’te Gotlar ile Roma ordusu karşı karşıya geldi¹¹⁰. Bu savaşta Roma ordusu bozguna uğradı ve askerlerinin 3’te 2’sini kaybetti. Valens ise savaş alanında

¹⁰⁴ Tekin 2012: 302.

¹⁰⁵ Sokr. IV, 3; Amm. XXVI, VII, 17.

¹⁰⁶ Akşit 1970: 323.

¹⁰⁷ Sokr. IV, 5; Amm. XXVI, IX, 8-10; Soz. VI, VIII, 2-4.

¹⁰⁸ Akşit 1970: 324.

¹⁰⁹ Akşit 1970: 324.

¹¹⁰ Akşit 1970: 326; İplikçioğlu 2007: 97.

öldürülmüştü¹¹¹. Roma ordusunda bu kadar büyük kayıp sonrası bir daha eski ihtişamlı günlerine dönememiştir.

Kazılar sırasında 30 adet Valens sikkesi ele geçmiştir. Bunlardan 22 adedi esir betimli sikkeler oluşturmaktadır. Valens sikkelerinin bazilika kazılarında çok fazla olmasının sebebi Nikaia kentinin metropol unvanının onun döneminde verilmesinden kaynaklı olarak kent sakinleri tarafından Valens'e ayrı bir önem vermiş olabilirler. Ölümünden sonra dahi adına basılan sikkelerin kullanma ihtimalleri yüksektir. Sadece köle-esir ve Victoria tasvirlerinin seçilmesi Procopius galibiyetinin bir sonucu olabilir. Bu tür sikkeler seçilerek propaganda amaçlı halka güven düşmana korku salmak için kullanıldığı bilinmektedir.

Sikkelerin ön yüzleri sağ profilden inci diademli ve paludamentumlu olarak işlenmiş olup genellikle “DNVALENS PFAVG” lejantıyla basılmışlardır. Arka yüz betimlerine baktığımızda Valens ayakta, başını geriye çevirmiş, sağ eliyle esiri sürüklemekte, sol elinde labarum tutmaktadır. Çevresinde GLORIARO MAN[ORVM] (Romalıların şanı, ihtişamı) yazmaktadır. Diğer betimli Valens sikkesine baktığımızda, ayakta duran Victoria, sola bakar vaziyette ve hareket halinde, sağ elinde çelenk sol elinde palmiye dalı tutmakta, Çevresinde SECVRITAS REIBVBLICAE (Devletin güvenliği) yazan sikkeler ele geçmiştir.

Kat. No	Ön Yüz	Arka Yüz	Kaynakça
40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61.	Sağ profilden inci diademli ve paludamentumlu Valens büstü. DN VALENS – [PF AVG]	Valens ayakta, başını geriye çevirmiş, sağ eliyle esiri sürüklemekte, sol elinde labarum tutmaktadır. Çevresinde GLORIARO MAN[ORVM]	RIC IX, Constantinople 16b RIC IX Antioch, 10b
62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69.	Sağ profilden inci diademli Valens büstü [DNVALENS PFAVG]	Ayakta duran Victoria; sola bakar vaziyette ve hareket halinde, sağ elinde çelenk sol elinde palmiye dalı tutmakta, Çevresinde SECVRITAS REIBVBLICAE	RIC IX Constantinople 21c

Tablo-12 Valens Ön ve Arka Betimleri

¹¹¹ Tekin 2012: 302.

3.13. Procopius (İ.S. 365-366)

Procopius, İ.S. 326 yılında Cilicia’da doğdu¹¹². Konstantin Hanedanı imparator Iulianus’un kuzenidir. 363 yılında Procopius Iulian’ın Perslere karşı çıktığı sefere katılmıştır. Iulian’ın ölümünden sonra onun yerine geçecek imparator olarak görülmüş ancak Iovian’ın imparator olarak seçilmesinden sonra saklanmıştır. 364 yılında Iovian’ın ölümünden sonra askerler tarafından I. Valentinianus imparator ilan edilmiştir. Procopius vakit kaybetmeden kendisini imparator ilan etmek için Constantinople’de bulunan bazı komutanlara rüşvet vererek kontrolü sağlamaya çalışmıştır. Elde ettiği birliklerle isyan başlatmış ancak 366 yılında isyan bastırılarak Procopius idam ettirilmiştir.

Kazılar sırasında 2 adet Procopius sikkesi ele geçmiştir. Sikkelerin ön yüzünde biri sol profilden diğeri sağ profilden inci diademli Procopius büstü ile gösterilmiştir. Arka yüz betimlerine baktığımızda: Ayakta imparator sol elinde kalkan sağ elinde labarum tutmakta, çevresinde [REPARATIO] [FEL] [TEMP] (Tekrar mutlu günler); Ayakta Procopius sol elinde mızrak sağ elinde küre tutmakta çevresinde [SECV]RI[TAS] [REIPVB] (Devletin güvenliği) betimli sikkeler ele geçmiştir.

Kat. No	Ön Yüz	Arka Yüz	Kaynakça
70	Sağ profilden inci diademli Procopius büstü	Ayakta Procopius sol elinde mızrak sağ elinde küre tutmakta Lejant: [SECV]RI[TAS] [REIPVB]	RIC IX Constantinople, 3a
71	Sol profilden inci diademli Procopius büstü. Lejant: [DNPR]O[CO] [PIVSPFAVG]	Ayakta Procopius sol elinde kalkan sağ elinde labarum tutmakta Lejant: [REPARATIO] [FEL] [TEMP]	RIC IX, 17a; C. 8.

Tablo-13 Procopius Ön ve Arka Betimleri

3.14. Gratianus (İ.S. 367-383)

Flavius Gratianus Augustus, İ.S. 359 yılında Sirmium’da doğdu¹¹³. İ.S. 367 yılında babası I. Valentinianus tarafından augustus unvanı verildi. 375 yılında babası Valentinianus’un ölümünden sonra Batı’nın yönetimini eline aldı. 378 yılında Valens’in

¹¹² Amm. XXVI, VI, 1.

¹¹³ Tekin 2012: 302.

Hadrianopolis savaşında ölümünden sonra 379 yılında Gratianus Doğu'nun yönetimine I. Theodosius'u augustus olarak atadı¹¹⁴.

Batı'da Gratianus taraftarı yöneticiler tecrübesiz olması dolayısıyla halk içinde memnuniyetsizliğe yol açmaktaydı. Bunun üzerine ordu Britannia orduları komutanı Magnus Maximus'u imparator ilan ettiler¹¹⁵. İ.S. 383 yılında Britannia'da meydana gelen bu isyanı bastırmak için Gratianus ordusunu topladı ancak ordu savaşmak istemedi ve Gratianus kaçmak isterken yakalanarak öldürüldü¹¹⁶. Magnus Maximus ise Britannia, Gallia ve Hispania bölgeleri tarafından imparatorluğu tanındı.

Kazılar sırasında 10 adet Gratianus sikkesi ele geçmiştir. Bu sikkelerin ön yüzleri imparator sağ profilden inci diademli, zırhlı olarak basılmıştır. Sikkelerin arka yüz betimlerine baktığımızda: Ayakta duran Victoria, figür sola dönük vaziyette ve hareket halinde, sağ elinde çelenk sol elinde palmiye tutmaktadır. Çevresinde SECVRITAS REIPUBLICAE (Devletin güvenliği) yazmaktadır. Roma cepheden taht üzerine oturmuş, başı sola dönük, sağ elinde küre, sol elinde mızrak tutmaktadır. Çevresinde [CONCOR DIAAVGGG] (İmparatorların ittifakı) lejantı yer alır. Gratianus ayakta, başını geriye çevirmiş, sağ eliyle esiri sürüklemekte, sol elinde labarum tutmaktadır. Lejant: [G]LORIA [ROM]ANORVM (Romalıların şanı, ihtişamı) betimli sikkeler ele geçmiştir.

Kat. No	Ön Yüz	Arka Yüz	Kaynakça
72, 73, 74	Sağ profilden inci diademli, zırhlı Gratianus büstü [DN GRATIA NVSPFAVG]	Ayakta duran Victoria; figür sola dönük vaziyette ve hareket halinde. Sağ elinde çelenk sol elinde palmiye, lejant: SECVRITAS REIPUBLICAE	RIC IX Cyzicus 13c; RIC IX, Nicomedia 24b
75, 76, 77, 78, 79	Sağ profilden inci diademli, zırhlı Gratianus büstü DN GRATIA NVSPFAVG	Roma cepheden taht üzerine oturmuş, başı sola dönük, sağ elinde küre, sol elinde mızrak tutmaktadır. Çevresinde [CONCOR DIAAVGGG] lejantı.	RIC IX Cyzicus 17a RIC IX, Nicomedia 30a RIC IX Thessalonica 39a
80, 81	Sağ profilden inci diademli imparator büstü.	Gratianus ayakta, başını geriye çevirmiş, sağ eliyle esiri sürüklemekte, sol elinde labarum tutmaktadır. Lejant: [G]LORIA [ROM]ANORVM	RIC IX Constantinople 41d.

Tablo-14 Gratianus Ön ve Arka Betimleri

¹¹⁴ Tekin 2012: 302.

¹¹⁵ Akşit 1970: 330.

¹¹⁶ Akşit 1970: 330.

3.15. II. Valentinianus (İ.S. 375-392)

II. Valentinianus, İ.S. 371 yılında Treveri’de doğdu¹¹⁷. 375 yılında babası I. Valentinianus ölünce Gratianus Batı’nın augustus’u seçilmişti. II. Valentinianus ise askerler tarafından ortak imparator ilan edildi. Magnus Maximus Italia’yı ele geçirmeyi çalışırken II. Valentinianus kaçarak I. Theodosius’un desteğiyle ordu topladı ve İ.S. 388’de Magnus Maximus’un ordusunu bozguna uğrattı. Bu mücadele esnasında Maximus öldürüldü ve üvey kardeşi Gratianus’un intikamını aldı. Fakat 392 yılında kendi subayı olan Arbogast tarafından öldürüldü¹¹⁸. Böylece Valentinianus Hanedanlığı son bulmuş oldu.

Bazilika kazılarında 3 adet II. Valentinianus sikkesi ele geçmiştir. Bu sikkelerin ön yüzlerine baktığımızda imparator sağ profilden inci diademli, zırlı gösterilmiş, [DNVALENTINIANVSPF AVG] lejantı ile basılmıştır. Sikkelerin arka yüz betimleri ise: Constantinople cepheden oturur vaziyette, sağa bakmakta, başında miğfer, sol elinde küre, sağ elinde mızrak tutmakta. Sol boşlukta haç lejant: CONCORDI AVGGG (İmparatorların ittifakı); Roma cepheden taht üzerine oturmuş, başı sola dönük, sağ elinde küre, sol elinde mızrak tutmaktadır. Çevresinde [CONCOR DIAAVGGG] (İmparatorların İttifakı) lejantı.

Kat. No	Ön Yüz	Arka Yüz	Kaynakça
82	Sağ profilden inci diademli II. Valentinianus büstü.	Constantinople cepheden oturur vaziyette, sağa bakmakta, başında miğfer, sol elinde küre, sağ elinde mızrak tutmakta. Sol boşlukta haç lejant: CONCORDI AVGGG	RIC IX Cyzicus, 16
83, 84	Sağ profilden inci diademli, zırlı giyimli II. Valentinianus büstü, [DNVALENTINIANVSPF AVG] lejantı.	Roma cepheden taht üzerine oturmuş, başı sola dönük, sağ elinde küre, sol elinde mızrak tutmaktadır. Çevresinde [CONCOR DIAAVGGG] lejantı.	RIC IX, Nicomedia, 30b

Tablo-15 II. Valentinianus Ön ve Arka Betimleri

3.16. I. Theodosius (İ.S. 379-395)

Flavius Theodosius, İ.S. 11 Ocak 346’da İspanya’nın kuzeyinde Cauca’da doğdu. İ.S. 378 yılında Valens’in ölümünden sonra kendisine güvenilir bir ortak

¹¹⁷ Tekin 2012: 303.

¹¹⁸ Tekin 2012: 303.

imparator arayan Gratianus 379 yılında Theodosius'u Sirmium'da Doğu'nun Augustus'u ilan etti¹¹⁹. İ.S. 383 yılında Gratianus'un ölümünden 392'de II. Valentinianus'un ölümüne kadar Valentinianus hanesi ile uyumlu bir şekilde hareket etti. İ.S. 382 yılında I. Theodosius Got tehlikesine karşı onlarla anlaşarak Trakya topraklarına yerleşmelerine izin verdi¹²⁰. Italia'yı istila etmeye çalışan Magnus Maximus'u 388'de Aquileia'da yenerek öldürdü¹²¹. İ.S. 391 yılında Costantinopolis'e geri döndü ve Batı'yı II. Valentinianus'a bırakmıştı. Yüksek rütbeli subay olan Arbogast'ı ise Valentinianus'u koruyucusu ve akıl danışmanı olarak tayin edilmişti. Ancak 392 yılında Arbogast tarafından II. Valentinianus öldürüldü. Batı'da boşalan yönetime Arbogast, memur olan Eugenius'u augustus ilan etti¹²².

Eugenius, I. Theodosius tarafından da onay almak istediye de reddedildi. İ.S. 393 yılında I. Theodosius küçük oğlu Honorius'u augustus ilan etti. Bunun üzerine Eugenius Italia'yı işgal etti ve Roma'da bazı senatörler tarafından iyi bir şekilde ağırlandı. Ayrıca Eugenius, Hispania ve Kuzey Afrika'nın da desteğini aldı. 394 yılında I. Theodosius gelişmekte olan tehlikeyi ortadan kaldırmak için ordusu ile İtalya'nın kuzeydoğusunda Frigidus nehrine gelerek Eugenius ve Arbogast'ın ordularını bozguna uğrattı¹²³. Eugenius yakalanarak idam edildi. Arbogast savaş alanında kaçtı ancak daha sonra intihar etti¹²⁴. I. Theodosius tüm imparatorluğu tekrardan tek elde toplamıştı ancak İ.S. 395 yılında Mediolanum'da (Milano) öldü¹²⁵. Onun ölümü ile birlikte imparatorluk kesin olarak ikiye ayrılmış oldu.

Kazılar sırasında 7 adet I. Theodosius sikkesi ele geçmiştir. Sikkelerin ön yüzüne baktığımızda sağ profilden inci diademli, zırlı I.Theodosius büstü. Çevresinde [DNT]HEODO SIVS[PFAVG] lejantı yer almaktadır. Arka yüz betimlerinde ise ilk olarak çelenk, içinde yukardan aşağıya VOT / X / MVLT / XX lejantı yer almaktadır. Diğer betimde Constantinople cepheden taht üzerine oturmuş, başı sağa dönük, sol elinde küre, sağ elinde mızrak tutmaktadır. Çevresinde CONCOR-DIA AVGGG (İmparatorların ittifakı) yazmaktadır. I. Theodosius ayakta, askeri giysili, sağ elinde

¹¹⁹ Faulkner 2008: 315.

¹²⁰ Tekin 2012: 303; İplikçioğlu 2007: 97.

¹²¹ Tekin 2012: 303.

¹²² Akşit 1970: 333.

¹²³ Akşit 1970: 333.

¹²⁴ Akşit 1970: 333.

¹²⁵ Tekin 2012: 303.

labarum sol elinde küre tutmakta çevresinde GLORIA ROMAN[ORVM] (Romalıların şanı, ihtişamı) yazmaktadır. Son olarak I. Theodosius ayakta, başını geriye çevirmiş, sağ eliyle esiri sürüklemekte, sol elinde labarum tutmaktadır. Çevresinde [GLORIARO] MANORU[M] yazan sikkeler ele geçmiştir.

Kat. No	Ön Yüz	Arka Yüz	Kaynakça
85	Sağ profilden inci diademli I. Theodosius büstü	Çelenk, içinde yukardan aşağıya VOT / X / MVLT / XX lejantı	RIC IX Antioch, 65b
86, 87	Sağ profilden inci diademli, zırlı I.Theodosius büstü. [DNT]HEODO SIVS[PFAVG] lejantı	Constantinople cepheden taht üzerine oturmuş, başı sağa dönük, sol elinde küre, sağ elinde mızrak tutmaktadır. Çevresinde CONCOR-DIA AVGGG, lejantı.	RIC IX Constantinople 58; RIC IX Antioch, 47c
88, 89, 90	Sağ profilden inci diademli I. Theodosius büstü	I. Theodosius ayakta, askeri giysili, sağ elinde labarum sol elinde küre tutmakta Lejant: GLORIA ROMAN[ORVM]	RIC IX Constantinople, 88a
91	Sağ profilden inci diademli I. Theodosius büstü	I. Theodosius ayakta, başını geriye çevirmiş, sağ eliyle esiri sürüklemekte, sol elinde labarum tutmaktadır. Lejant: [GLORIARO] MANORU[M]	RIC IX Constantinople, 88a.

Tablo-16 I. Theodosius Ön ve Arka Betimleri

3.17. Arkadius (İ.S. 383-408)

Arkadius İ.S. 377 yılında Constantinopolis'te doğmuştur. 383-395 yıllarında babası I. Theodosius ile birlikte augustus olarak görev yapmıştır. İ.S. 395'te I. Theodosius'un ölümü üzerine Doğu'nun imparatoru oldu. Arkadius güçlü bir imparator değildi o yüzden yönetimde karısı Eudoxia ve danışmanları Rufinus, Anthemios ve Eutropius etkisi altında kalmıştır¹²⁶. I. Theodosius zamanında Trakya'ya yerleştirilen Gotlar onun ölümü ile birlikte I. Alaric liderliğinde Constantinopolis çevresini yağmaladı¹²⁷. Daha sonra Yunanistan topraklarına inerek buraları yağmalamaya başladılar¹²⁸. Bunun üzerine Gotlara karşı *magister militum* olan Stilicho tarafından denizyoluyla müdahalede bulunuldu¹²⁹. 399 yılında ise Constantinopolis'te bir Got olan Gainas *magister militum* seçildi¹³⁰. Ancak Gainas, Constantinopolis'te ona karşı olan

¹²⁶ Akyürek 2011: 159.

¹²⁷ Gregory 2005: 96.

¹²⁸ Morrison 2014: 36.

¹²⁹ Morrison 2014: 36.

¹³⁰ Gregory 2005: 96.

önde gelen politikacılardan korkuyordu. Bunun üzerine İ.S. 400 yılında Constantinopolis'te darbe girişiminde bulundu. Kent içinde şiddetli bir direniş ile karşılaştı ve Gainas kaçmak zorunda kaldı. Daha sonra Hunlar tarafından öldürüldü¹³¹. 401 yılında Got lideri Alaric İtalya topraklarına yöneldi böylece Doğu kendi içinde rahatlamıştı. İ.S. 408 yılında Mayıs ayında Arcadius öldü ve yerine oğlu II. Theodosius geçti.

Kazılar sırasında 1 adet Arkadius 1 adet eşi Aelia Eudoxia sikkesi ele geçmiştir. Sikkelerin ön yüzlerine baktığımızda sağ profilden inci diademli olarak gösterilmiş, Eudoxia sikkesinde [AEL EVDO-XIA] AVG lejantı yer almaktadır. Arka yüz betimlere baktığımızda, Solda ayakta Arkadius sağ elinde mızrak sol elinde ise kalkan tutmakta, sağda ise ayakta Victoria sağ elinde zafer tacı uzatmakta. Lejant; [VIRTUS] EXERCITI (Ordunun cesareti); Oturan, sağ profilden Victoria, elinde monogram ile lejant: SALVS REIPUBLICAE (Devletin sağlığı) betimli sikkeler ele geçmiştir.

Kat. No	Ön Yüz	Arka Yüz	Kaynakça
92	Sağ profilden inci diademli Arkadius büstü	Solda ayakta Arkadius sağ elinde mızrak sol elinde ise kalkan tutmakta, sağda ise ayakta Victoria sağ elinde zafer tacı uzatmakta. Lejant; [VIRTUS] EXERCITI	RIC X 60
93	Sağ profilden inci diademli Aelia Eudoxia büstü. Çevresinde [AEL EVDO-XIA] AVG lejantı.	Oturan, sağ profilden Victoria; elinde monogram ile, lejant: SALVS REIPUBLICAE	RIC X 101 Constantinople

Tablo-17 Arkadius Ön ve Arka Betimleri

3.18. Honorius (İ.S. 393-423)

Flavius Honorius Augustus, İ.S. 9 Eylül 384'te I. Theodosius ve karısı Aelia Flaccilla'nın oğlu olarak Constantinopolis'te doğdu. Babası ölmeden önce Honorius'u *magister militum* olan Stilicho'ya emanet etmişti. İ.S. 401'de Gotların lideri I. Alaric Batı Roma topraklarını tehdit etmeye başlamıştı. 402 yılında Stilicho kuvvetleri Gotları kısmi olarak durdurmaya başarmıştır. Germen kökenli halkların iskan edilmesi Batı'da sorunlara neden olmuştur. 405-406 yıllarında Radagaisus tarafından İtalya toprakları işgale uğramış ve bu işgal Stilicho tarafından önlenmiştir¹³². Bir başka eyalet olan Britannia'da ise 407 yılında III. Constantinus ayaklanarak augustus ilan edildi. Stilicho

¹³¹ Gregory 2005: 96.

¹³² Morrison 2014: 36.

İ.S. 408 yılında komplo sonucu Honorius tarafından idam edildi. İ.S. 410 yılında I. Alaric Roma kentine girerek yağmaladı. Bu olay Batı Roma'nın yıkılmasına zemin hazırlamıştır. III. Constantinus Gallia topraklarına geçerek Arelate'de (Arles) Honorius kuvvetleri tarafından yenilgiye uğradı ve İ.S. 411 yılında öldürüldü¹³³. Daha sonra ölümüne kadar Gallia ve İberia yarımadasında ki isyanlarla uğraşmıştır. 15 Ağustos 423 yılında ölmüştür.

Kazılar sırasında 2 adet Honorius sikkesi ele geçmiştir. Bu sikkelerin ön yüzlerinde imparator sağ profilden inci diademli, paludamentumlu çevresinde DNHONORIVSPFAVG lejantı ile gösterilmiştir. Arka yüz betimlere baktığımızda, Honorius ayakta, askeri giysili, sağ elinde labarum sol elinde küre tutmakta. Lejant: GLORIA ROMANORVM (Romalıların şanı, ihtişamı); Solda ayakta Honorius sol elinde kalkan sağ elinde mızrak tutmakta karşısında Victory sağ elinde taç tutmakta, lejant: VIRTVS EXERCITI (Ordunun cesareti) betimli sikkeler ele geçmiştir.

Kat. No	Ön Yüz	Arka Yüz	Kaynakça
94	Sağ profilden inci diademli, paludamentumlu Honorius büstü. Lejant: DNHONORIVSPFAVG	Honorius ayakta, askeri giysili, sağ elinde labarum sol elinde küre tutmakta. Lejant: GLORIA ROMANORVM	RIC IX Constantinople, 88c
95	Sağ profilden inci diademli, paludamentumlu Honorius büstü. Lejant: [DNHO]NOR[I] [VSPFAVG]	Solda ayakta Honorius sol elinde kalkan sağ elinde mızrak tutmakta karşısında Victory sağ elinde taç tutmakta, lejant: VIRTVS EXERCITI	RIC X, 61

Tablo-18 Honorius Ön ve Arka Betimleri

3.19. II. Theodosius (İ.S. 402-450)

Flavius Theodosius, İ.S. 10 Nisan 401 yılında Constantinopolis'te doğmuştur. 402'de daha bebekken babası Arcadius tarafından augustus unvanı verildi. İ.S. 408 yılında babasının ölümünden sonra 7 yaşında Doğu Roma İmparatoru oldu. 414 yılında ablası Pulkeria, augusta ilan edildi. İ.S. 421 yılına kadar fiilen ablası Pulkeria imparatorluğu yönetmiştir¹³⁴. 421 yılında Eudokia ile evlendi¹³⁵. II. Theodosius genç

¹³³ Tekin 2012: 305.

¹³⁴ Bailly 2006a: 27.

¹³⁵ Gibbon 1988: 177.

yaşından dolayı yönetimde ablası ve karısı Eudokia'nın (Athenais)¹³⁶ etkisinde kalmıştır¹³⁷. 425 yılında III. Valentinianus'a batının augustusluğu unvanı verildi.

Hunlar tarafından topraklarını terk eden Gotlar, Roma topraklarını istila etmeye başlamışlardı. Theodosius Hunlara karşı daha ılımlı politika izleyerek onlara vergi vermeyi kabul etmiştir.

450 yılında İmparator Theodosius Constantinople civarında avlanmadan döndüğü sırada attan düşerek ağır yaralandı ve birkaç gün sonra yaşama gözlerini yumdu.

Kazılar sırasında 3 adet II. Theodosius sikkesi ele geçmiştir. Sikkelerin ön yüzlerine baktığımızda imparator sağ profilden inci diademli bazen zırlı gösterilmiştir. Arka yüz betimler ise, Çelenk içinde potent haçı; Victoria arkasında esiri omuzlarından tutarak sürüklemekte, lejant: SALVS PVBLICAE (Halkın sağlığı) betimli sikkeler ele geçmiştir.

Kat. No	Ön Yüz	Arka Yüz	Kaynakça
96	Sağ profilden inci diademli II. Theodosius büstü Lejant: DNTHEODO [SIVSPFAVG]	Çelenk içinde potent haçı	RIC X 110 Constantinople
97, 98	Sağ profilden inci diademli II. Theodosius büstü	Victoria arkasında esiri omuzlarından tutarak sürüklemekte Lejant: SALVS PVBLICAE	RIC X 420

Tablo-19 II. Theodosius Ön ve Arka Betimleri

3.20. VI. Leon (İ.S. 886-912)

VI. Leon, İ.S. 19 Eylül 866 yılında Constantinopolis'te doğdu. Babası imparator I. Basileios¹³⁸ 29 Ağustos 886 yılında ölünce kardeşi Aleksandros ile tahta çıkmıştır¹³⁹.

¹³⁶ II. Theodosius'un karısı Athenais, Eudoksia adıyla vaftiz edilmişti ve Atinalı meşhur bir sofistın kızıydı. bk. Morrison 2014: 38.

¹³⁷ Gregory 2005: 97.

¹³⁸ VI. Leon'un annesi Eudokia, imparator III. Mikhael'in metresi olduğu o yüzden babasının I. Baseleios değil de onun öncesinde imparator olan III. Mikhael olabileceği bazı kaynaklarda geçmektedir. bk. Norwich 2013: 93.

¹³⁹ Norwich 2013: 94; Ostrogorsky 2011: 225.

Leon ilk başta kanunları düzenleyerek ülkede istikrar sağlamaya çalışmıştır¹⁴⁰. Daha sonra VI. Leon'un başdanışmanı olan Stylianos Zautzes, Bulgarlarla yapılan ticarete gümrük vergilerine fahiş fiyatlar koydurması Bulgar tüccarları zor durumda bırakmıştır. Ticarete yaşanan bu sıkıntılardan dolayı Bulgar Kralı Symeon Konstantinopolis'e elçi gönderir. Ancak Leon Stylianos'a destek verir ve hiçbir şey yapmaz. Gözdağı vermek amacıyla Symeon İ.S. 894'te Trakia bölgesini istila eder¹⁴¹. Bunun üzerine VI. Leon, Macarlar ile anlaşarak kuzeyden Bulgar topraklarına saldırmasını sağladı. Böylelikle Bulgar güçleri bölünmüş olacaktı. Ancak Symeon Peçeneklerle anlaşarak Macarları yenilgiye uğrattı¹⁴². Macar tehlikesinden kurtulan Symeon tüm gücünü Bizans kuvvetlerine yönlendirerek 896 yılında Bulgarophygon'da (Babaeski yakınında) Bizans kuvvetlerini bozguna uğrattı¹⁴³. Daha sonra Bizans İmparatorluğu ile Bulgar Krallığı anlaşma imzaladı ve VI. Leon'un ölümüne kadar bu anlaşma geçerli kaldı¹⁴⁴.

VI. Leon Doğu'da ve Akdeniz'de Arap saldırılarına karşı mücadele etmiştir. Bu olaylardan en önemlisi İ.S. 904'te Thessalonika'nın Abbasiler tarafından yağmalanması olayıdır. Bu olay Bizans'ı derinden sarsmıştır. VI. Leon'a göre Bizans'ın onurunu kurtarmak için aynı şekilde Abbasiler cezalandırılmalıydı. İ.S. 905 yılında Himerios komutasındaki Bizans donanması Tarsus'a gelerek Abbasi donanmasını bozguna uğrattı ve Tarsus yağmalanarak birçok Arap'ı esir olarak yanlarında götürdüler. Böylece Bizans onuru kurtarılmış oldu¹⁴⁵. İ.S. 910 yılında Himerios bu kez Suriye limanı Laodikea'yı (Lazkiye) kuşatarak şehri ele geçirir ve yağmalar¹⁴⁶.

VI. Leon'un yaşamın sonuna kadar Araplarla mücadele etmiştir. 911 yılında Arapların elinde olan Girit'i geri alma girişiminde bulunmuş ancak başarılı olunamamıştır. Sene başında ortaya çıkan hastalığına daha fazla dayanamayarak 11 Mayıs 912 yılında hayatını kaybetmiştir¹⁴⁷.

İznik su altı bazilika kazılarında 1 adet VI. Leo sikkesi ele geçmiştir. Sikkenin ön yüzünde cepheden VI. Leo büstü, başında haçlı-sarkaçlı taç, sol elinde akakia tutmakta. LEONbAS ILE[V]S [ROM] lejant ile gösterilmiştir. Arka yüz betimine

¹⁴⁰ Ostrogorsky 2011: 226.

¹⁴¹ Norwich 2013: 97.

¹⁴² Lemerle 2005: 97.

¹⁴³ Norwich 2013: 98; Lemerle 2005: 97.

¹⁴⁴ Lemerle 2005: 98.

¹⁴⁵ Norwich 2013: 99.

¹⁴⁶ Norwich 2013: 106.

¹⁴⁷ Norwich 2013: 107.

baktığımızda Yukardan aşağıya LEON / [E]N QEO b[A] / [SILE]VS R / OMEON lejantı yer almaktadır.

Kat. No	Ön Yüz	Arka Yüz	Kaynakça
99	Cepheden VI. Leon büstü, başında haçlı-sarkaçlı taç, sol elinde akakia tutmakta. Lejant: LEONbAS ILE[V]S [ROM]	Yukardan aşağıya LEON / [E]N QEO b[A] / [SILE]VS R / OMEON lejantı	Wroth 1908, 446, 3; Grierson 1993, 515.

Tablo-20 VI. Leon Ön ve Arka Betimleri

3.21. III. Romanos (İ.S. 1028-1034)

III. Romanos, İ.S. 968 yılında Konstantinopolis kentinde doğmuştur. Bizans sivil aristokrasi bir ailenin bir üyesiydi. Bu aileler önemli tarımsal mülke sahip olmalarına rağmen belirginliğini mahkemedeki idari konumlarına borçluydular. Genelde hitabet ve askeri deneyime sahip değillerdi fakat oldukça eğitilmiş ve klasik kültüre tamamen aşinaydılar. 1028 yılında VIII. Konstantin'in kızı Zoe ile evlendi¹⁴⁸. Üç gün sonra imparator Konstantin ölünce yerine imparator ilan edildi. Romanos Argyros idari deneyimine rağmen imparator olarak pek başarılı değildi. Görünüşe göre büyüklük kompleksiyle doluydu, başarılı general George Maniakis'in müdahaleleri ile kurtarılan bölgeler ve Doğu'daki askeri kamplarda entrikalı planlar denedi. En önemlisi III. Romanos Makedon imparatorunun toprak sahibi olması politikasını tamamen terk etti. Dynatoi'nin baskısıyla allelengyon vergisini kaldırdı¹⁴⁹. Köylü işletmelerinin yabancılaşmasına karşı eski yasalar kitaplarında kalmaya devam etti, ancak sıkı bir şekilde uygulanma girişimi olmadı ve bunun sonucunda köylü toprakları, büyük toprak sahiplerinin gittikçe genişleyen varlıklarına girmeye başladı¹⁵⁰. III. Romanos siyasi otoritesinin kaynağı olan karısı Zoe'yi görmezden gelerek büyük bir hata yaptı. Sonuç olarak Zoe, yetimhane hadımı olan John'un saraya getirdiği erkek kardeşi Michael ile yasak aşk yaşamaya başlamıştı¹⁵¹. Durumu fark eden III. Romanos'u ortadan kaldırmak

¹⁴⁸ Bailly 2006b: 262; Ostrogorsky 2011: 298.

¹⁴⁹ Ostrogorsky 2011: 298.

¹⁵⁰ Ostrogorsky 2011: 299.

¹⁵¹ Bailly 2006b: 263; Ostrogorsky 2011: 299.

için Zoe komplo kurmuş imparatoru 21 Nisan 1034'te hamamda öldürtmüştü¹⁵². Daha sonra Paphlagonialı bir köylü olan Michael, imparatoriçe Zoe ile evlenerek yeni imparator ilan edilmiştir.¹⁵³

Kazılar sırasında 1 adet III. Romanos sikkesi ele geçmiştir. Sikkenin ön yüzünde; cepheden Hz. İsa, taht üzerine oturmuş, başında haçlı hale, sağ eliyle takdis vaziyetinde, sol elinde İncil tutmaktadır. Arka yüz betimine baktığımızda üst bölümü eksik haç betimi; kolları arasında [B]AS-ILE BAS-ILE lejantı. Basieleu Basieleus manasında yazılmış ve Kralların Kralı anlamındadır.

Kat. No	Ön Yüz	Arka Yüz	Kaynakça
100	Cepheden Hz. İsa, taht üzerine oturmuş, başında haçlı hale, sağ eliyle takdis vaziyetinde, sol elinde İncil tutmakta.	Üst bölümü eksik haç betimi; kolları arasında [B]AS-ILE BAS-ILE lejantı.	Wroth 1908, 495, 3.

Tablo-21 III. Romanos Ön ve Arka Betimleri

Sonuç olarak İznik bazilika kazısı sikke buluntularına göre en yoğun dönem I. Valentianus (İ.S. 364-375), Valens (İ.S. 364-378) ve Gratianus (İ.S. 367-383) imparatorları arasındadır (Grafik 9). Bu durum alanın özellikle 4. yüzyıldan efektif olarak kullanıldığını işaret etmektedir. Biz bazilika yapısının 390'dan sonraki bir tarihten sonra inşa edildiğini biliyoruz. Bu durum yeni bir soruyu akla getiriyor bazilika yoksa hangi amaçla insanlar buraya geliyorlardı. Bu da kazıların devam etmesi ile ele geçecek buluntularla daha kesin sonuçlara ulaşabiliriz.

¹⁵² Ostrogorsky 2011: 300.

¹⁵³ Gregory 2005: 247.

4. SİKKELERDE ARKA YÜZ BETİMLERİNE GÖRE İMPARATORLUK DARPHANELERİ

İzmit su altı bazilika kazılarında ele geçen sikkelerin darp edildiği kentlere baktığımızda birçok imparatorluk darphanesinde basıldığını görmekteyiz. Ele geçen sikkelerin çoğu Geç Roma İmparatorluk Dönemi olması dolayısıyla bu dönemde görülen imparatorluk darphaneleri sayesinde sikkeler çok geniş alanlara yayılmıştır. Farklı darphanelerde basılan sikkelerin kazılar sırasında ele geçmesi bize o kentlerle ilgili askeri ve ticari açıdan Nikaia kenti ile ilişkileri hakkında bilgi verebilir¹⁵⁴.

İzmit su altı kazılarında ele geçen darphanelere baktığımızda iki yerel darphane olan ve erken dönem sikkelerde görülen Nikaia ve Parion darphaneleridir. Daha sonra özellikle 4. yüzyılda yaygın olarak kullanılan imparatorluk darphaneleri yer almaktadır. Bunlar Antiochia, Constantiople, Heraclea Pontica, Kyzikos, Nikomedia ve Thessalonica darphaneleridir (Harita 1).

Geç Roma İmparatorluk Dönemi darphaneleri ve kısaltmaları: Constantinople (C, CON, CONS, CONSPA, CONOB); Kyzikos (CVZ, SMK); Heraclea (H, HT, SMH); Nicomedia (NIC, SMN); Alexandria (ALE, SMAL); Antiochia (AN, ANT, ANTOB, SMAN); Aquileia (AQ, AQVIL, SMAQ); Arelate (A, AR, ARL, CON CONST); Londinium (L, ML, MLN, PLN, PLON); Lugdunum/Lyons (LG, LVG, PLG); Sirmium (SM, SIRM); Rome (R, RM, SMR, ROMA); Serdica (SMSD, SER); Siscia (SIS, SISC); Thessalonica (SMTS, TS, TES, THS); Ticinum (T); Treveri (SMTR, TR, TRE); Carthago (K, KART)¹⁵⁵. Ayrıca sikkelerin arka yüzlerinde yer alan kesimlerdeki darphane kısaltmalarının yanında darphanelerin şubelerini belirten 1'den 9'a kadar numaraları gösteren grekçe harfler yer almaktadır. Bunlar, A, B, Γ, Δ, E, S, Z, H, Θ harfleridir¹⁵⁶.

Alt başlıklarda darphaneler kronolojik olarak verilerek sikkelerin arka yüz betim ve lejantlarına göre hangi darphanelerde basıldığı irdelenecektir.

¹⁵⁴ Karwiese 1995: 114.

¹⁵⁵ Tekin 1998: 18.

¹⁵⁶ Karwiese 1995: 116.

4.1. Nikaia Darphanesi

Roma İmparatorluğu Döneminde bazı şehirler kendi adlarına sikkeler bastırmaktaydılar¹⁵⁷. Bu şehirler genellikle Yunanca konuşan kentlerdi. Bunlardan biri de Nikaia kentidir. Bu şehirler Roma İmparatorluğuna bağlı olduklarından sadece bronz sikke basma yetkileri vardı¹⁵⁸. Gümüş ve altın sikke basımı sadece imparatorluk darphaneleri için geçerliydi. Bu kentler, İ.Ö. 1. yüzyıldan İ.S. 3. yüzyıla kadar kendi adlarına sikke basmışlardır¹⁵⁹. Roma İmparatorluğu yetkisi altında olan bu şehirler bastıkları sikkelerin ön yüzlerinde Roma imparatorunun portresi ile isim ve unvanını koymuşlardır¹⁶⁰. Arka yüzlerinde ise şehrin adı ve o şehrin kendi betimi yer almaktaydı¹⁶¹.

İzmit su altı bazilika kazılarında ele geçen erken dönem sikkelerden Antoninus Pius ve Geta sikkeleri Nikaia darphanesinde darp edilen yerel basım sikkelerini oluşturmaktadır. Sikkelerin genel özelliği “NIKAIEWN” lejantıyla gösterilmesidir.

Antoninus Pius’a ait Kat. 1 nolu sikkesinin arka yüz betimine baktığımızda altar etrafına dolanmış yılan figürü yer almaktadır. Çevresinde “CWTEPI ASKLE NIKAIEWN” lejantı mevcuttur. Arka yüz betimden anlaşılacağı üzere Asklepios tanrısına ithafen basılan bir sikke olduğu ve o dönemde meydana gelen bir salgına karşı basıldığı düşünülmektedir.

İki farklı arka yüz betime sahip Kat. 3 ve Kat. 4 Geta sikkelerinde “NIKAIEWN” lejantı yer almaktadır. Birinde tetrastylos tapınak, diğerinde Roma kartalı betimi ile basılmış sikkelerdir. Basılan sikkelerde yer alan betimlere baktığımızda tetrastylos tapınak o dönemde kentte mevcut olan bir tapınağa ait olmalı, diğer betim Roma kartalı ise kent sakinlerinin Romalı olduklarını göstermek amacıyla bastırdıkları bir sikkedir.

¹⁵⁷ Tekin 1998: 18.

¹⁵⁸ Tekin 1998: 18.

¹⁵⁹ Tekin 1998: 18.

¹⁶⁰ Tekin 1998: 19.

¹⁶¹ Tekin 1998: 19.

4.2. Parion Darphanesi

Romalılar müttefiklerini koruyabilmek için koloni kentleri kurmuşlardır. Ayrıca ekonomik nedenlerle kurulduğu da söylenmektedir¹⁶². Bu koloni kentlerinden biri de Parion kentidir.

İznik su altı bazilika kazılarında ele geçen Kat. 5 nolu Gallienus (İ.S. 253-268) sikkesinde arka yüz betiminde dişi kurdun emzirdiği Remus ve Remulus gösterilmiştir. Kesimde “CGIHP” (Colonia Gemella Iulia Hadriana Pariana) lejantı yer almaktadır. Pariana kelimesi Parion kenti için kullanılmaktadır. İmparator Hadrian döneminde koloni kenti olan Parion’un, onun anısına Gallienus döneminde bastırılan bir sikkedir.

4.3. Antiochia Darphanesi (AN, ANT, ANTOB, SMAN)

İznik su altı bazilika kazılarında ele geçen Antiochia basımı sikkelerin dönemlerine baktığımızda, I. Licinius, I. Valentinianus, Valens ve I. Theodosius sikkeleridir. Bu sikkelerin kesimlerindeki darphane kısaltmaları ANT ve ANTA lejantları ile gösterilmiştir. ANT kısaltmasından sonra gelen “A” (1.) harfi şube numarasını göstermektedir.

I. Licinius’a ait Kat. 9 nolu sikkenin arka yüz betim ve lejantına baktığımızda, ayakta Jupiter sol elinde mızrak sağ elinde Victoria, solda kartal gagasında çelenk tutmakta çevresinde “IOVI CONSERVATORI AVGG” (İmparatorların koruyucusu Jupiter’e) yazmaktadır. Kesimde ise ANT kısaltmasını görmekteyiz. Arka yüz betim ve lejantı bu şekilde olan ancak kazılar sırasında ele geçmeyen Licinius’a ait bu sikkelerin basıldığı diğer darphanelere baktığımızda, Alexandria¹⁶³ ve Heraclea Pontica¹⁶⁴ darphaneleridir. Darphanelere dikkat ettiğimizde Doğu yönetiminde olan kentler mevcuttur. Bu da aslında Licinius’un tetraşi sisteminde Doğu’nun yönetiminde olmasının bir sonucu olmalıydı.

Antiochia basımı diğer imparatora baktığımızda I. Valentinianus’a ait Kat. 38 nolu sikkenin arka yüz betim ve lejantında, ayakta duran Victoria, sağa doğru bakar vaziyette ve hareket halinde. Sağ elinde çelenk sol elinde ise palmiye tutmaktadır. Çevresinde SECVRITAS REIPUBLICAE (Devletin güvenliği), kesimde ANT

¹⁶² Çelikbaş 2010: 23.

¹⁶³ RIC VI Alexandria: 8.

¹⁶⁴ RIC VI Heraclea: 12.

kısaltması yer almaktadır. Bu betimdeki I. Valentinianus sikkelerin basıldığı diğer darphanelere baktığımızda, Constantinople¹⁶⁵, Kyzikos¹⁶⁶, Trier¹⁶⁷ Arles¹⁶⁸ Aquileia¹⁶⁹ Rome¹⁷⁰ Siscia¹⁷¹ Thessalonica¹⁷² Heraclea Pontica¹⁷³ Kyzikos¹⁷⁴ Nikomedia¹⁷⁵ Antiochia¹⁷⁶ ve Alexandria¹⁷⁷ darp edildiklerini katalog çalışmalarında tespit edilmiştir.

İmparator Valens'in Antiochia basımı Kat. 47 nolu sikkenin arka yüz betim ve lejantında, Valens ayakta, başını geriye çevirmiş, sağ eliyle esiri sürüklemekte, sol elinde labarum tutmaktadır. Çevresinde "GLORIA ROMANORVM" (Romalıların şanı) yazmaktadır. Kesimde ANTA kısaltması yer almaktadır. "A" harfinden darphanenin 1. şubesinde basıldığını anlamaktayız. Bu betimde basılmış diğer darphanelere baktığımızda, Constantinople¹⁷⁸, Trier¹⁷⁹ Lyons¹⁸⁰ Arles¹⁸¹ Aquileia¹⁸² Rome¹⁸³ Siscia¹⁸⁴ Sirmium¹⁸⁵ Thessalonica¹⁸⁶ Kyzikos¹⁸⁷ Nicomedia¹⁸⁸ Heraclea Pontica¹⁸⁹ ve Alexandria¹⁹⁰ darphaneleridir.

İmparator I. Theodosius'a ait Kat. 87 nolu sikkenin arka yüz betimlerine baktığımızda, taht üzerine oturan tanrıça Constantinople, çevresinde "CONCORDIA AVGGG" yazmaktadır. Kesimde ANT kısaltması vardır. Diğer darphanelere

¹⁶⁵ Kat. 39 nolu sikke Constantinople basımıdır.

¹⁶⁶ Kat. 37 nolu sikke Kyzikos basımıdır.

¹⁶⁷ RIC IX Trier: 7a

¹⁶⁸ RIX IX Arles: 9a

¹⁶⁹ RIC IX Aquileia: 9a

¹⁷⁰ RIC IX Rome: 17a

¹⁷¹ RIC IX Siscia: 7a

¹⁷² RIC IX Thessalonica: 18a

¹⁷³ RIC IX Heraclea: 5a

¹⁷⁴ RIC IX Cyzicus: 11a

¹⁷⁵ RIC IX Nicomedia: 12a

¹⁷⁶ RIC IX Antiochia: 12a

¹⁷⁷ RIC IX Alexandria: 3a

¹⁷⁸ Kat. 43 nolu sikke Constantinople basımıdır.

¹⁷⁹ RIC IX Trier: 5c

¹⁸⁰ RIC IX Lyons: 10b

¹⁸¹ RIC IX Arles: 7d

¹⁸² RIC IX Aquileia: 7b

¹⁸³ RIC IX Rome: 15b

¹⁸⁴ RIC IX Siscia: 5b

¹⁸⁵ RIC IX Sirmium: 4b

¹⁸⁶ RIC IX Thessalonica: 16b

¹⁸⁷ RIC IX Cyzicus: 8b

¹⁸⁸ RIC IX Nicomedia: 9c

¹⁸⁹ RIC IX Heraclea: 3c

¹⁹⁰ RIC IX Alexandria: 1a

baktığımızda, Rome¹⁹¹ Constantinople, Nikomedia¹⁹² ve Alexandria¹⁹³ kentlerinde basılmıştır.

Kazılar sırasında ele geçen Antiochia basımı sikkelerin dönemlerine baktığımızda Geç İmparatorluk Dönemi olan 4. yüzyıl sikkeleridir. Nikaia kentinde Antiochia basımı sikkelerin ele geçmesi o dönemde yoğun bir askeri hareketlilik ve isyanların sonucu olarak propaganda amaçlı basılmış olabilir. Bu sikkeler Nikaia kenti için özellikle seçilmiş olabilir.

4.4. Constantinople Darphanesi (C, CON, CONS, CONSPA, CONOB)

I. Constantinus'un Roma İmparatorluğu'nun başkentini Constantinople olarak belirlemesinden sonra başkent darphanesi olarak birçok sikkenin artık bu kentte darp edildiğini görmekteyiz. Kazılarda ele geçen sikkelere baktığımızda I. Constantinus, II. Constantius, I. Valentinianus, Valens, Arkadius ve Honorius dönemlerinden Constantinople darphanesinde basılmış sikkeler ele geçmiştir. Bu sikkelerin kesimlerinde yer alan darphane kısaltmalarında CONS, CONSPA ve CONST lejantları ile gösterilmiştir. CONS ve CONSP'den sonra yazılan grekçe harfler "A" (1.) ve "T" (3.) kaçınıcı darphanede basıldıklarını göstermektedir.

Kazılar sırasında ele geçen I. Constantinus'un sikkelerinde Constantinople darphanesinde basılanlara baktığımızda Kat. 16, Kat. 17 ve Kat. 18 nolu sikkeler olduğunu görmekteyiz. Kat. 17 nolu sikkenin arka yüz betim ve lejantına baktığımızda, ayakta sağa bakan asker betimi, sağ elinde mızrak, sol elinde ise kalkan bulunmakta olup kalkan zemine temas etmekte ve çevresinde "GLORIA EXERCITVS" (Ordunun ihtişamı) yazmaktadır. Kesimde ise CONS kısaltması mevcuttur. Constantinople kentinde basıldığı anlaşılan sikkenin başka herhangi bir darphanede basılmadığı görülmüştür. Bir başka I. Constantinus sikkelerinin arka yüz betim ve lejantına baktığımızda Kat.16 ve Kat. 18'de, karşılıklı ayakta iki asker ellerinde kalkan ve mızrak, ortalarında standart bulunmaktadır. Çevresinde "GLORIA EXERCITVS" yazmaktadır. Her iki sikkenin kesiminde CONS kısaltması mevcuttur. Arka yüz betim ve lejantı bu şekilde olan Constantinus sikkelerin başka darphanelerde basıldığı katalog

¹⁹¹ RIC IX Rome: 47c

¹⁹² RIC IX Nicomedia: 32b

¹⁹³ RIC IX Alexandria: 11

taramasında görülmektedir. Bu darphaneler Nikomedia¹⁹⁴, Lyons¹⁹⁵ Trier¹⁹⁶ Rome¹⁹⁷ Aquileia¹⁹⁸ Siscia¹⁹⁹ Thessalonica²⁰⁰ Heraclea Pontica²⁰¹ Kyzikos²⁰² Antiochia²⁰³ darphaneleridir.

II. Constantius sikkelerinin arka yüz betimlerine baktığımızda Kat. 22’de ayakta iki asker sağ ellerinde mızrak sol ellerinde kalkan tutmakta ortalarında iki adet standart bulunmaktadır. Çevresinde “GLORIA EXERCITVS” yazmakta olup kesimde CONS kısaltması yer almaktadır. Kesimdeki kısaltmadan sikkenin Constantinople kentinde darp edildiğini görmekteyiz. Costantinople haricinde; Lyon²⁰⁴, Trier²⁰⁵, Arles²⁰⁶, Rome²⁰⁷, Aquelia²⁰⁸, Thesselonica²⁰⁹, Heraclea Pontica²¹⁰, Nicomedia²¹¹ ve Kyzikos²¹² darphanelerinde basılmıştır.

Kazılar sırasında ele geçen Kat. 39 nolu I. Valentinianus sikkesinde arka yüz betim ve lejantına baktığımızda, ayakta duran Victoria, çevresinde SECVRITAS REIPVBLICAE (Devletin güvenliği) yazmaktadır. Kesimine baktığımızda ise CONSPA (Constantinople) kısaltması yer almaktadır. “A” harfinden dolayı Constantinople darphanesinin 1. şubesinde basıldığını görmekteyiz. Diğer darp edildiği kentlere baktığımızda, Kyzikos²¹³, Antiochia²¹⁴, Trier²¹⁵ Arles²¹⁶ Aquileia²¹⁷ Rome²¹⁸

¹⁹⁴ Kat. 15 nolu sikke Nikomedia basımıdır.

¹⁹⁵ RIC VII Lyons: 236.

¹⁹⁶ RIC VII Trier: 526.

¹⁹⁷ RIC VII Rome: 335.

¹⁹⁸ RIC VII Aquileia: 118.

¹⁹⁹ RIC VII Siscia: 219.

²⁰⁰ RIC VII Thessalonica: 183.

²⁰¹ RIC VII Heraclea: 111.

²⁰² RIC VII Cyzicus: 65.

²⁰³ RIC VII Antioch: 85.

²⁰⁴ RIC VIII Lyon: 277.

²⁰⁵ RIC VIII Trier: 528.

²⁰⁶ RIC VIII Arles: 347.

²⁰⁷ RIC VIII Rome: 329.

²⁰⁸ RIC VIII Aquelia: 120.

²⁰⁹ RIC VIII Thessalonica: 200.

²¹⁰ RIC VIII Heraclea: 113.

²¹¹ RIC VIII Nicomedia: 190.

²¹² RIC VIII Cyzicus: 69.

²¹³ Kat. 37 nolu sikke Kyzikos basımıdır.

²¹⁴ Kat. 38 nolu sikke Antiochia basımıdır.

²¹⁵ RIC IX Trier: 7a

²¹⁶ RIX IX Arles: 9a

²¹⁷ RIC IX Aquileia: 9a

²¹⁸ RIC IX Rome: 17a

Siscia²¹⁹ Thessalonica²²⁰ Heraclea Pontica²²¹ Kyzikos²²² Nikomedia²²³ Antiochia²²⁴ ve Alexandria²²⁵ darphaneleridir.

Bir başka Constantinople darphanesinde basılan sikke ise Valens dönemine ait olanlardır. Kazılar sırasında en fazla ele geçen imparator olması dolayısıyla basıldığı darphanelerde o derece önemlidir. Valens sikkelerinin arka yüz betim ve lejantlarına baktığımızda, Kat. 43 nolu sikkede Valens ayakta, başını geriye çevirmiş, sağ eliyle esiri sürüklemekte, sol elinde labarum tutmaktadır. Çevresinde “GLORIA ROMANORVM” yazmaktadır. Sikkenin kesiminde CONSP[?] kısaltması yer almaktadır. Constantinople darphanesinde basılan bu sikke son grekçe harf okunamadığı için kaçınıcı şubede basıldığı bilinmemektedir. Bu betimdeki Valens sikkelerinin basıldığı diğer darphanelere baktığımızda, Antiochia²²⁶, Trier²²⁷ Lyons²²⁸ Arles²²⁹ Aquileia²³⁰ Rome²³¹ Siscia²³² Sirmium²³³ Thessalonica²³⁴ Kyzikos²³⁵ Nicomedia²³⁶ Heraclea Pontica²³⁷ Alexandria²³⁸ darphaneleridir. Kat. 68 nolu Valens sikkesine baktığımızda, ayakta duran Victoria, sağa doğru bakar vaziyette ve hareket halinde, sağ elinde çelenk sol elinde ise palmiye tutmakta. Çevresinde SECVRITAS REIPVBLICAE (Devletin güvenliği) yazmaktadır. Sikkenin kesim kısmına baktığımızda CONST kısaltmasını görmekteyiz. Grekçe gama işaretinden “Γ” Constantinople darphanesinin 3. şubesinde basıldığını anlıyoruz.

Arcadius sikkelerinden Kat. 92 nolu sikkeye baktığımızda, solda ayakta Arkadius sağ elinde mızrak sol elinde ise kalkan tutmakta, sağda ise ayakta Victoria sağ

²¹⁹ RIC IX Siscia: 7a

²²⁰ RIC IX Thessalonica: 18a

²²¹ RIC IX Heraclea: 5a

²²² RIC IX Cyzicus: 11a

²²³ RIC IX Nicomedia: 12a

²²⁴ RIC IX Antiochia: 12a

²²⁵ RIC IX Alexandria: 3a

²²⁶ Kat. 47 nolu sikke Antiochia basımıdır.

²²⁷ RIC IX Trier: 5c

²²⁸ RIC IX Lyons: 10b

²²⁹ RIC IX Arles: 7d

²³⁰ RIC IX Aquileia: 7b

²³¹ RIC IX Rome: 15b

²³² RIC IX Siscia: 5b

²³³ RIC IX Sirmium: 4b

²³⁴ RIC IX Thessalonica: 16b

²³⁵ RIC IX Cyzicus: 8b

²³⁶ RIC IX Nicomedia: 9c

²³⁷ RIC IX Heraclea: 3c

²³⁸ RIC IX Alexandria: 1a

elinde zafer tacı uzatmakta. Çevresinde “VIRTUS EXERCITI” (Ordunun cesareti) yazmaktadır. Kesimde CONS (Constantinople) darphanesinde basılmıştır. Bu betimdeki Arcadius sikkelerinin basıldığı diğer darphanelere baktığımızda; Heraclea Pontica²³⁹ Nikomedia²⁴⁰ Kyzikos²⁴¹ Antiochia²⁴² Alexandria²⁴³ kentleridir.

Kazılar sırasında ele geçen Kat. 94 nolu sikkenin arka yüzünde, Honorius ayakta, askeri giysili, sağ elinde labarum sol elinde küre tutmaktadır. Çevresinde “GLORIA ROMANORVM” yazmaktadır. Kesimde CONS (Constantinople) darphanesinde basılmıştır. Aynı betimdeki diğer darphanelere baktığımızda; Nikomedia²⁴⁴ Antiochia²⁴⁵ Alexandria²⁴⁶ Heraclea Pontica²⁴⁷ darphaneleridir.

Sonuç olarak İznik Gölü Bazilika kazılarında bulunan sikkelere göre Nikaia’da Constantinople darphanesine ait darp edilen sikkeler imparator I. Constantinus, II. Constantius, I. Valentinianus, Valens, Arkadius ve Honorius dönemlerine ait olduğu görülmektedir. Ayrıca ele geçen ve darphanesi okunan sikkeler arasında en yoğun gruplarından birisinin Constantinople darphanesi sikkeler oluşturmaktadır (Grafik 1).

4.5. Heraclea Pontica (H, HT SMH)

İznik su altı bazilika kazısında ele geçen Heraclea Pontica darphanesi basımı sikkeye baktığımızda, sadece Crispus dönemine tarihlenen Kat. 19 nolu sikke olduğunu görmekteyiz. Kondisyonu iyi durumda olan bu sikkenin arka yüz betim ve lejantına baktığımızda, çelenk içinde VOT/X lejantı, dış kısımda DOMINORNOSTRORCAESS yazmaktadır. Sikkenin kesiminde SMH[?] kısaltması olup Heraclea Pontica kentinde basıldığı anlaşılmaktadır. Sondaki harf okunamadığı için şubesi belirlenememiştir. S ve M harfleri Sacra Moneta (Kutsal Darphane) anlamındadır²⁴⁸. Bu betimli sikke ayrıca Ticinium²⁴⁹ darphanesinde de basıldığı görülmüştür.

²³⁹ RIC X: 56.

²⁴⁰ RIC X: 62.

²⁴¹ RIC X: 66.

²⁴² RIC X: 70.

²⁴³ RIC X: 75.

²⁴⁴ RIC IX Nicomedia: 46c.

²⁴⁵ RIC IX Antioch: 68e.

²⁴⁶ RIC IX Alexandria: 21d.

²⁴⁷ RIC IX Heraclea: 27c.

²⁴⁸ Okçu 2007: 165.

²⁴⁹ RIC VII Ticinium: 160.

Heraclea Pontica kenti Nikaia kentine yakın bir konumda olmasına rağmen çok fazla okunabilir durumda Heraclea basımı sikke ele geçmemiştir. Bu durum aslında mevcut sikkelerin çoğunun aşırı korozyon sonucu okunabilir durumda olmamasından kaynaklanıyor. Kazılar süresince yeni gelecek iyi durumdaki sikkelerin tarihlendirme çalışmaları yapılarak daha kesin sonuçlara ulaşabiliriz.

4.6. Kyzikos Darphanesi (CVZ, SMK)

Kazılar sırasında ele geçen Kyzikos darphanesi basımı sikkelere baktığımızda; I. Constantinus, II. Constantinus, I. Valentinianus, Gratianus ve II. Valentinianus dönemlerine ait sikkelerdir. Okunabilir durumdaki sikkelerin kesimlerine baktığımızda sadece SMK, SMKA, SMKΓ ve SMKE kısaltması mevcuttur. “A” (1.), “Γ” (3.) ve “E” (5.) harfleri sikkelerin kaçınıcı şubesinde basıldıklarını göstermektedir.

I. Constantinus sikkelerinde yaygın olarak kullanılan iki kuleli kamp kapısı betimli sikke kazılar sırasında ele geçmiştir. Bu sikkelerden okunabilir durumdaki Kat.12 ve Kat. 13 sikkelerindeki arka betimde “PROVIDENTIAE AVGG” (İmparatorların ileri görüşlülüğü) yazmaktadır. SMKE/SMKA kesimi olduğunu ve Kyzikos darphanesinde basıldığını görmekteyiz. Ayrıca aynı betimli sikkenin Arles²⁵⁰, Rome²⁵¹, Ticinium²⁵², Siscia²⁵³, Antiochia²⁵⁴ ve Alexandria²⁵⁵ darphanelerinde de basıldığı farklı kentlerden ele geçen sikkelerden anlaşılmaktadır.

II. Constantinus sikkelerinin arka yüz betimlerine baktığımızda Kat. 20’de ayakta iki asker sağ ellerinde mızrak sol ellerinde kalkan tutmakta ortalarında iki adet standart bulunmaktadır. Çevresinde “GLORIA EXERCITVS” (Ordunun şanı) yazmaktadır. Sikkenin kesiminde SMK kısaltmasından Kyzikos basımı olduğunu anlamaktayız. Kyzikos dışında Lyons²⁵⁶, Trier²⁵⁷, Arles²⁵⁸, Rome²⁵⁹, Aquileia²⁶⁰,

²⁵⁰ RIC VII Arles: 329.

²⁵¹ RIC VII Roma: 267.

²⁵² RIC VII Ticinium: 198.

²⁵³ RIC VII Siscia: 214.

²⁵⁴ RIC VII Antiochia: 72.

²⁵⁵ RIC VII Alexandria: 47.

²⁵⁶ RIC VII Lyons: 244.

²⁵⁷ RIC VII Trier: 520.

²⁵⁸ RIC VII Arles: 359.

²⁵⁹ RIC VII Rome: 351.

²⁶⁰ RIC VII Aquileia: 119.

Siscia²⁶¹, Thessalonica²⁶², Heraclea Pontica²⁶³, Constantinople²⁶⁴, Nicomedia²⁶⁵, Antiochia²⁶⁶ ve Alexandria²⁶⁷ kentlerinde de darp edilmiştir.

Kazılar sırasında ele geçen Kat. 37 nolu I. Valentinianus sikkesinin arka yüz betim ve lejantına baktığımızda; ayakta duran Victoria, çevresinde SECVRITAS REIPVBLICAE (Devletin güvenliği) yazmaktadır. Kesimde SMKA kısaltması bulunmaktadır. “A” harfinden Kyzikos darphanesinin 1. şubesinde basıldığını anlamaktayız. Diğer darp edildiği kentlere baktığımızda; Constantinople²⁶⁸, Antiochia²⁶⁹, Trier²⁷⁰, Arles²⁷¹, Aquileia²⁷², Rome²⁷³, Siscia²⁷⁴, Thessalonica²⁷⁵, Heraclea Pontica²⁷⁶, Kyzikos²⁷⁷, Nikomedia²⁷⁸, Antiochia²⁷⁹ ve Alexandria²⁸⁰ kentlerinde basılmıştır. Constantinople ve Antiochia basımı olanlar kazılar sırasında ele geçmiştir.

Kyzikos darphanesinde basılmış Kat. 76 nolu Gratianus sikkesinin arka yüz betim ve lejantına baktığımızda, oturan Rome tanrıçasının basıldığını görmekteyiz. Özellikle İ.S. 4. yüzyılın ikinci yarısında yaygın olarak kullanılan bir betimdir. Kazılar sırasında iyi durumda Gratianus döneminden Rome tanrıçası figürlü sikkeler ele geçmiştir. Çevresinde “CONCORDI AGGG” (İmparatorların ittifakı) yazmaktadır. Bu sikkenin kesiminde SMKA kısaltması mevcuttur. Darphanenin 1. şubesinde basılmıştır. Ayrıca bu oturan Rome tanrıçası betimli sikkeler başka darphanelerde de basılmışlardır. Bunlar; Nikomedia²⁸¹, Thessalonica²⁸², Trier²⁸³, Aquileia²⁸⁴, Rome²⁸⁵, Siscia²⁸⁶,

²⁶¹ RIC VII Siscia: 220.

²⁶² RIC VII Thessalonica: 184.

²⁶³ RIC VII Heraclea: 112.

²⁶⁴ RIC VII Constantinople: 60.

²⁶⁵ RIC VII Nicomedia: 189.

²⁶⁶ RIC VII Antioch: 87.

²⁶⁷ RIC VII Alexandria: 61.

²⁶⁸ Kat. 39 nolu sikke Constantinople basımıdır.

²⁶⁹ Kat. 38 nolu sikke Antiochia basımıdır.

²⁷⁰ RIC IX Trier: 7a.

²⁷¹ RIX IX Arles: 9a.

²⁷² RIC IX Aquileia: 9a.

²⁷³ RIC IX Rome: 17a.

²⁷⁴ RIC IX Siscia: 7a.

²⁷⁵ RIC IX Thessalonica: 18a.

²⁷⁶ RIC IX Heraclea: 5a.

²⁷⁷ RIC IX Cyzicus: 11a.

²⁷⁸ RIC IX Nicomedia: 12a.

²⁷⁹ RIC IX Antiochia: 12a.

²⁸⁰ RIC IX Alexandria: 3a.

²⁸¹ Kat. 77 nolu sikke Nikomedia basımıdır.

²⁸² Kat. 75 ve Kat. 79 nolu sikkeler Thessalonica basımıdır.

Heraclea Pontica²⁸⁷, Constantinople²⁸⁸, Antiochia²⁸⁹ ve Alexandria²⁹⁰ darphaneleridir. Nikomedia ve Thessalonica kentlerinde basılanlar kazılar sırasında ele geçmiştir.

Son olarak II. Valentinianus dönemine tarihlenen Kat. 82 nolu sikkenin arka yüz betim ve lejantına baktığımızda; Constantinople tanrıçası cepheden oturur vaziyette, sağa bakmakta, başında miğfer, sol elinde küre, sağ elinde mızrak tutmakta, çevresinde CONCORDIA AVGGG yazmaktadır. Kesimde SMKΓ kısaltması mevcuttur. Gama (Γ) işaretinden darphanenin 3. şubesinde basıldığını anlamaktayız. Basıldığı diğer darphanelere baktığımızda; Rome²⁹¹, Constantinople²⁹², Nikomedia²⁹³ ve Antiochia²⁹⁴ darphaneleridir.

Kazılar sırasında ele geçen Kyzikos basımı sikkelere baktığımızda I. Constantinus, II. Constantinus, I. Valentinianus, Gratianus ve II. Valentinianus dönemlerine ait sikkelerdir. Bu sikkelerin genel özelliği Geç Roma İmparatorluk Döneminin Doğu yönetimindeki kentler olduğunu görmekteyiz. Örnek olarak Gratianus dönemine ait Roma personifikasyonlu sikkede Kyzikos harici Nikomedia (Kat.77) ve Thessalonica (Kat.75 ve Kat.79) darphanelerinde de basıldığı kazılar sırasında ele geçen sikkelerden anlaşılmaktadır.

4.7. Nikomedia Darphanesi (NIC, SMN)

Kazılar sırasında ele geçen Nikomedia basımı sikkelere baktığımızda; I. Licinius, I. Constantinus, Gratianus ve II. Valentinianus dönemlerine ait sikkelerdir. Sikkelerin kesimlerine baktığımızda SMNA ve SMN[?] kısaltmalarını görmekteyiz. Sikkelerin bazılarında şube numarasını belli eden grekçe harf okunamamıştır.

Nikomedia basımı sikkelere baktığımızda ilk olarak I. Licinius'a ait Kat. 7 ve Kat. 8 numaralı sikkeler olduğunu görmekteyiz. Bu sikkelerin arka yüz betim ve lejantına baktığımızda; Jüpiter cepheden ayakta, çıplak, omzunda chlamys, baş sola. Sol

²⁸³ RIC IX Trier: 68a.

²⁸⁴ RIC IX Aquileia: 31.

²⁸⁵ RIC IX Rome: 46a.

²⁸⁶ RIC IX Siscia: 27a.

²⁸⁷ RIC IX Heraclea: 14a.

²⁸⁸ RIC IX Constantinople: 57.

²⁸⁹ RIC IX Antioch: 45a.

²⁹⁰ RIC IX Alexandria: 9a.

²⁹¹ RIC IX Rome: 47b.

²⁹² RIC IX Constantinople: 56b.

²⁹³ RIC IX Nicomedia: 31a.

²⁹⁴ RIC IX Antioch: 47b.

elinde mızrak sağ elinde küre üzerinde Victoria, solda kartal gagasında çelenk tutmakta sağda esir bulunmaktadır. Çevresinde “IOVI CONSERVATORI” (Koruyucu Jupiter’e) yazmaktadır. Kesimde Kat. 7’de SMNA, Kat. 8’de SMN[?] kısaltmaları yer almaktadır. Kat. 7’de yer alan kısaltmanın sonunda “A” harfinden bu sikkenin darphanenin 1. şubesinde basıldığını görmekteyiz. Kat. 8’de ise sikkenin şube numarası okunamamıştır. Licinius’a ait bu betimdeki sikkelerin başka darphanelerde de basıldığını görmekteyiz. Bu darphaneler şunlardır; Antiochia²⁹⁵, Alexandria²⁹⁶, Heraclea Pontica²⁹⁷ ve Kyzikos²⁹⁸ darphaneleridir.

I. Constantinus dönemine ait Kat. 15 nolu sikkenin arka yüz ve lejantına baktığımızda, ayakta karşılıklı iki asker mızrak tutmakta ve ortalarında çift standart, çevresinde “GLORIA EXERCITVS” (Ordunun şanı) yazmaktadır. Kesimde SMNA kısaltması mevcuttur. Darphanenin 1. şubesinde basılmıştır. Bu betimde basılan I. Constantinus’a ait diğer darphanelerine baktığımızda; Constantinople²⁹⁹, Lyons³⁰⁰, Trier³⁰¹, Rome³⁰², Aquileia³⁰³, Siscia³⁰⁴, Thessalonica³⁰⁵, Heraclea Pontica³⁰⁶, Kyzikos³⁰⁷ ve Antiochia³⁰⁸ darphaneleridir. Kazılar sırasında ele geçen I. Constantinus’a ait Kat.16 ve Kat. 18 nolu sikkeler Constantinople basımıdır.

Kazılar sırasında ele geçen Gratianus dönemine ait Kat. 77 nolu sikkenin arka yüz betim ve lejantına baktığımızda, oturan Roma tanrıçası işlenmiştir. Çevresinde “CONCORDI AGGG” (İmparatorların ittifakı) yazmaktadır. Kesimde SMNA kısaltması mevcuttur. Darphanenin 1. şubesinde basılmıştır. Bu betimde basılan diğer darphanelere baktığımızda; Kyzikos³⁰⁹, Thessalonica³¹⁰, Trier³¹¹, Aquileia³¹², Rome³¹³,

²⁹⁵ RIC VI Antiochia: 153.

²⁹⁶ RIC VI Alexandria: 131.

²⁹⁷ RIC VI Heraclea: 64.

²⁹⁸ RIC VI Cyzicus: 78.

²⁹⁹ Kat. 16 ve Kat. 18 nolu sikkeler Constantinople basımıdır.

³⁰⁰ RIC VII Lyons: 236.

³⁰¹ RIC VII Trier: 526.

³⁰² RIC VII Rome: 335.

³⁰³ RIC VII Aquileia: 118.

³⁰⁴ RIC VII Siscia: 219.

³⁰⁵ RIC VII Thessalonica: 183.

³⁰⁶ RIC VII Heraclea: 111.

³⁰⁷ RIC VII Cyzicus: 65.

³⁰⁸ RIC VII Antioch: 85.

³⁰⁹ Kat. 76 nolu sikke Kyzikos basımıdır.

³¹⁰ Kat. 75 ve Kat. 79 nolu sikkeler Thessalonica basımıdır.

³¹¹ RIC IX Trier: 68a.

Siscia³¹⁴, Heraclea Pontica³¹⁵, Constantinople³¹⁶, Antiochia³¹⁷ ve Alexandria³¹⁸ darphaneleridir. Kazılar sırasında Roma tanrıçası betimli Kat. 76 nolu Kyzikos basımı sikke ile Thessalonica basımı Kat. 75 ve Kat. 79 nolu sikkeler ele geçmiştir. İznik su altı bazilika kazılarında Gratianus'a ait Thessalonica, Kyzikos ve Nikomedia kentlerinde darp edilen sikkeler ele geçmesi önemlidir. Bu dönemde Nikaia kentinde kullanılan sikkelerde Doğu yönetimindeki kentler olduğunu görmekteyiz.

Son olarak II. Valentinianus'a ait Kat. 83 nolu sikkenin arka yüz betimine ve lejantına baktığımızda, Roma tanrıçası cepheden taht üzerine oturmuş, başı sola dönük, sağ elinde küre, sol elinde mızrak tutmaktadır. Çevresinde "CONCORDI AAVGGG" lejantı yer almaktadır. Kesimde SMN[?] kısaltması mevcuttur. Bu betimde basılan diğer darphanelere baktığımızda; Trier³¹⁹, Aquileia³²⁰, Rome³²¹, Siscia³²², Thessalonica³²³, Heraclea Pontica³²⁴, Kyzikos³²⁵, Antiochia³²⁶ ve Alexandria³²⁷ darphaneleridir.

4.8. Thessalonica Darphanesi (SMTS, TS, TES, THS)

İznik su altı kazılarında ele geçen Thessalonica basımı sikkelere baktığımızda sadece Gratianus dönemine ait sikkelerden oluşmaktadır. Sikkelerin arka yüzlerinde Roma personifikasyonları yer almaktadır. Sikkelerin kesimlerine baktığımızda TES ve TESA kısaltmaları mevcuttur.

Gratianus sikkelerin Kat. 75 ve Kat. 79 nolu sikkelerin arka yüz betim ve lejantlarına baktığımızda, Roma cepheden taht üzerine oturmuş, başı sola dönük, sağ elinde küre, sol elinde mızrak tutmaktadır. Çevresinde CONCORDIA AVGGG (İmparatorların ittifakı) yazmaktadır. Kesimlerinde Kat. 75'te TES, Kat. 79'da ise TESA kısaltmaları yer almaktadır. Kat. 79'daki kesimde yer alan "A" harfinden dolayı

³¹² RIC IX Aquileia: 31.

³¹³ RIC IX Rome: 46a.

³¹⁴ RIC IX Siscia: 27a.

³¹⁵ RIC IX Heraclea: 14a.

³¹⁶ RIC IX Constantinople: 57.

³¹⁷ RIC IX Antioch: 45a.

³¹⁸ RIC IX Alexandria: 9a.

³¹⁹ RIC IX Trier: 66b.

³²⁰ RIC IX Aquileia: 32b.

³²¹ RIC IX Rome: 46b.

³²² RIC IX Siscia: 27b.

³²³ RIC IX Thessalonica: 39b.

³²⁴ RIC IX Heraclea: 14b.

³²⁵ RIC IX Cyzicus: 17b.

³²⁶ RIC IX Antioch: 45b.

³²⁷ RIC IX Alexandria: 9b.

darphanenin 1. şubesinde basıldığını görmekteyiz. Bu betimdeki Gratianus sikkelerin başka darphanelerde de basıldığı görülmektedir. Bunlar; Kyzikos³²⁸, Nikomedia³²⁹, Trier³³⁰, Aquileia³³¹, Rome³³², Siscia³³³, Heraclea Pontica³³⁴, Constantinople³³⁵, Antiochia³³⁶ ve Alexandria³³⁷ darphaneleridir. Kyzikos ve Nikomedia basımı sikkeler kazılar sırasında ele geçmiştir.

İznik su altı bazilika kazılarında çıkan sikkelerdeki okunabilir durumdaki kesimlere göre darphanelere baktığımızda; Antiochia, Constantinople, Heraclea Pontica, Kyzikos, Nikomedia, Nikaia, Parion ve Thessalonica'da darp edilen sikkeler olduğunu görmekteyiz (Tablo 22). İmparator sikkelerinin arka yüz kesimlerine baktığımızda en fazla Constantinople darphanesinde basılmıştır (Grafik 1). Kazılar sırasında ele geçen sikkelerin ağırlıklı olarak İ.S. 4. yüzyıl olması ve bu dönemde imparatorluğun Doğu ve Batı şeklinde yönetilmesi sikkelere de yansımaktadır. Sikkelerdeki darphanelere baktığımızda Doğu yönetimindeki kentler olması olağan bir durum olarak karşılanmalıdır. Ancak İznik su altı bazilika kazıları halen devam etmektedir. Yeni gelecek sikke buluntularından farklı darphanelerde de basılmış sikkeler ele geçebilir. O yüzden yeni gelecek buluntularla daha kesin sonuçlara ulaşabiliriz.

³²⁸ Kat. 76 nolu sikke Kyzikos basımıdır.

³²⁹ Kat. 77 nolu sikke Nikomedia basımıdır.

³³⁰ RIC IX Trier: 68a.

³³¹ RIC IX Aquileia: 31.

³³² RIC IX Rome: 46a.

³³³ RIC IX Siscia: 27a.

³³⁴ RIC IX Heraclea: 14a.

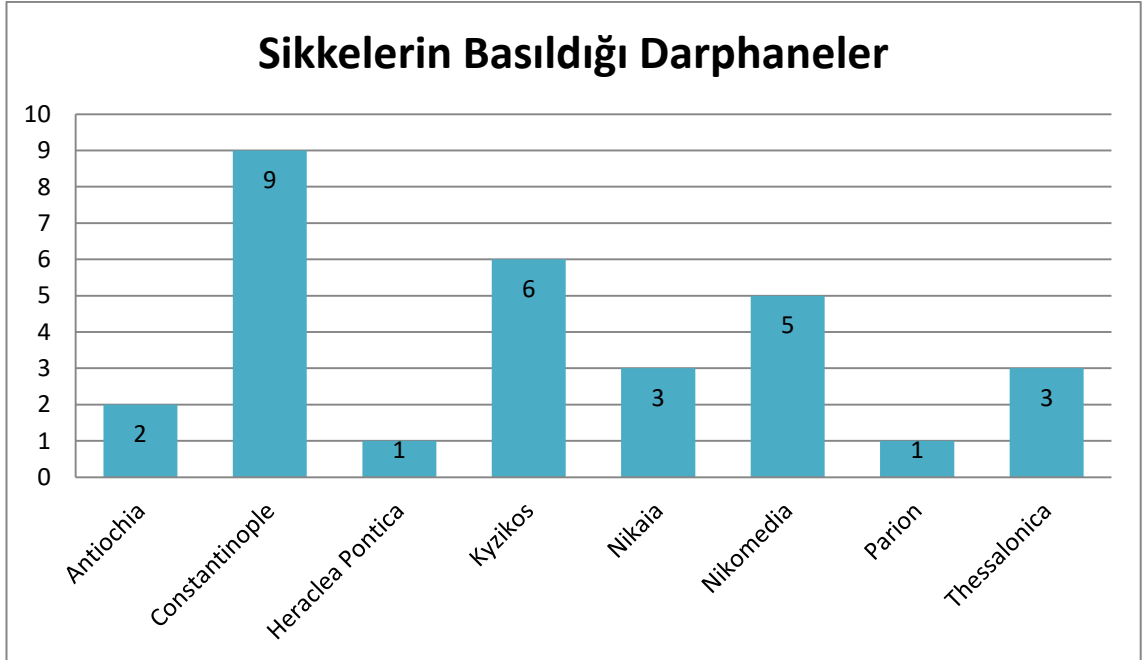
³³⁵ RIC IX Constantinople: 57.

³³⁶ RIC IX Antioch: 45a.

³³⁷ RIC IX Alexandria: 9a.

Harita 1 – Kazılar Sırasında Ele Geçen Sikkelerin Basıldığı Darphanelerin Harita Üzerindeki Konumları

Grafik 1 – İznik Su Altı Bazilika Kazılarında Ele Geçen Darphanelerin İstatistiği

İZNIK SU ALTI BAZİLİKASINDA ELE GEÇEN SİKKELERİN BASILDIĞI DARPANELER									
DARPANELER									
	Nikaia	Parion	Thessalonica	Constantinople	Kyzikos	Nikomedia	Heraclea	Antiochia	
Antoninus Pius	✓								
Geta	✓								
Gallienus		✓							
Galerius									
Licinius						✓		✓	
I. Constantinus				✓	✓	✓			
Crispus							✓		
II. Constantinus					✓				
II. Constantius				✓					
I. Valentinianus				✓	✓				
Valens				✓				✓	
Procopius									
Gratianus			✓		✓	✓			
II. Valentinianus					✓	✓			
I. Theodosius								✓	
Arkadius									
Honorius									
II. Theodosius									

Tablo 22 – İznik Su Altı Bazilicasında Ele Geçen Sikkelerin Basıldığı Darphaneler ve İmparatorlar

KATALOG

Roma Dönemi sikkelerinin ön yüzlerindeki imparatorların başlarının betimi çok önemlidir. Başın sağ ve sola bakan konumu dışında, başa takılan süsler ve giysiler sikkeleri tarihlendirmemiz açısından bize bilgiler vermektedir³³⁸. Roma Erken Dönem sikkelerinde imparator başları sade şekilde basılırken daha sonra başlar defne çelengiyle gösterilmiştir. Çelengin arka kısmından genellikle iki kurdele sarmaktadır. Daha geç dönemlerde bu kurdeleler yukarı şekilde kıvrılmış ve defne çelengi yerine inci diademli taç ile gösterilmeye başlanmıştır. Geç Roma İmparatorluk Döneminde, imparator büstleri zırh giyimli, saçlar daha erken dönemlerine göre kısalmış ve tepeden alına doğru düz çizgi halinde kakül şeklinde gösterilmiştir³³⁹. Bu tür karakterize durumlar sikkelerin dönemlerini tarihlendirmemiz açısından önemlidir. Mesela şua (ışın) taçlı imparatorlar genellikle İ.S. 3. yüzyılda görülmektedir. I. Constantinus'tan itibaren, başlarda defne çelengi ve şua tacı yerine inci diademli taçlar almıştır³⁴⁰.

Sikkelerin arka yüzlerinde ise belirli betimler dönemsel özellik gösterebiliyorlar. Örnek olarak esir tasvirli sikkeler Geç Roma İmparatorluk Dönemi sikkelerinde yoğun bir şekilde kullanılmıştır. Sikkelerin katalog çalışmalarını yaparken bu gibi durumlar bize kolaylık sağlamaktadır.

Kazılar sırasında ele geçen sikkelerin bazıları aşırı korozyon sonucu imparator adları okunamamıştır. Ancak sikkelerin belirgin özelliklerinden dolayı ve kesin tarihlendirdiğimiz sikkelerle karşılaştırmalarımız sayesinde bu sikkelerin tarihlendirilmesi yapılmıştır. Sikkelerin tarihlendirilmesinde Roma Dönemi için Roman Imperial Coinage (RIC), David Sear Roman Coins and Their Values, Bizans Dönemi sikkeleri için British Museum Catalogues (BMC) ve Philip Grierson Catalogue of the Byzantine Coins temel referans kitapları olarak kullanılmıştır. Katalogda yer alan sikkeler kronolojik olarak sıralanmıştır. Sikkeler üzerindeki lejantlar nasıl devam ettiğini göstermek için köşeli parantez [] ile belirtilmiştir.

³³⁸ Karwiese 1995, 80.

³³⁹ Okçu 2007: 163.

³⁴⁰ Okçu 2007: 164.

Kat. 1. Antoninus Pius

Buluntu Yeri: Sndj 4A- Katman II

Kazı Envanter No: NK-BZL15-N28

Æ - Ağırlık: 0,3 gr, Çap: 9 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden sakallı, defne çelenkli Antoninus Pius başı; çevresinde okunamayacak kadar aşınmış lejant.

Ay: Bir sunağa sarılmış yılan. Sunak çevresinde CWTEPI [ASKLE NIKAEWN] lejantı.

Referans: BMC XXXII. 6.

Dönemi: İ.S. 138-161

Darphane: Nikaia

Kaynakça: Şahin 2016b, 48.

Kat. 2. Clodius Albinus

Buluntu Yeri: Bazilika Dışı – Yüzey

Kazı Envanter No: NK-BZL17-N38

AR - Ağırlık: 2,8 gr, Çap: 17,2 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden sakallı, defne çelenkli Clodius Albinus başı. Lejant; IMP[C]A[ES] [D] [CLOD] [SE] – [PT] [ALB]INAVG

Ay: Ayakta duran Minerva sağ elinde ödül başı, sol elinde asa ve cornocopiae tutmakta Lejant; MIN [PA] [C] COS II.

Referans: RIC IV, 48, 30d

Dönemi: İ.S. 195-197

Darphane: Okunamayan kesim.

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 3. Geta

Buluntu Yeri: Sndj 4A- Katman IV

Kazı Envanter No: NK-BZL16-N142

Æ - Ağırlık: 2,8 gr, Çap: 17,5 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden genç Geta başı. Çevresinde P CE [PTI] GETAC KAI, lejantı.

Ay: Alınlığında nokta bulunan tetrastylös tapınak betimi. [NI]K[AIEWN] lejantı.

Referans: Rec Gén II, 521.

Dönemi: İ.S. 198-209

Darphane: Nikaia

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 4. Geta

Buluntu Yeri: Sndj 4A- Katman IV

Kazı Envanter No: NK-BZL16-N157

Æ - Ağırlık: 1,3 gr, Çap: 16 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden genç Geta başı. Çevresinde okunamayacak kadar aşınmış lejant.

Ay: Ayakta, kanatları açık, sağa doğru Roma kartalı figure, lejant: NIK A[IEWN]

Referans: Rec Gén II, 519.

Dönemi: İ.S. 198-209

Darphane: Nikaia

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 5. Gallienus

Buluntu Yeri: Sndj 4A- Katman II

Kazı Envanter No: NK-BZL16-N166

Æ - Ağırlık: 2,7 gr, Çap: 21 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden defne çelenkli Gallienus başı. Çevresinde [IMP LIC EGN] GAL[LIANVS] lejantı.

Ay: Dişi kurdun emzirdiği Remus ve Remulus. Altında [C]GIHP (Colonia Gemella Iulia Hadriana Pariana) lejantı.

Referans: Cohen V, 1404.

Dönemi: İ.S. 253-268

Darphane: Parion

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 6. Galerius

Buluntu Yeri: Sondaj-1 – Katman II

Kazı Envanter No: NK-BZL17-N85

Æ - Ağırlık: 2 gr, Çap: 19,6 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden şua taçlı, sakallı Galerius büstü. Lejant: [GAL] [VAL] [MAX]IMIANVS NOB [CAES]

Ay: Galerius solda ayakta, Jupiter'den küre üzerinde elinde çelenk tutan Victoria almaktadır. Lejant: [C]ON[CORDIA] [MILITVM]

Referans: RIC V Cyzicus, 717.

Dönemi: İ.S. 293-305

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 7. I. Licinius

Buluntu Yeri: Sondaj-1 – Katman II

Kazı Envanter No: NK-BZL17-N191

Æ - Ağırlık: 2,3 gr, Çap: 19,1 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden şua taçlı ve sakallı Licinius büstü. Lejant: IMPCVALLICINLICINIVSPFAVG

Ay: Jüpiter cepheden ayakta, çıplak, omzunda chlamys, baş sola. Sol elinde mızrak sağ elinde küre üzerinde Victoria, solda kartal gagasında çelenk tutmakta sağda esir bulunmaktadır. Lejant: IOV[ICONS] [ERVATORI] kesit: SMNA

Referans: RIC VI Nicomedia 64.

Dönemi: İ.S. 321-324

Darphane: Nikomedia

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 8. I. Licinius

Buluntu Yeri: Sndj 4A- Katman IV

Kazı Envanter No: NK-BZL16-N150

Æ - Ağırlık: 2,6 gr, Çap: 17,5 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden diademli ve sakallı Licinius büstü; çevresinde IMPCVALLICINLICINI[VSPFAVG] lejantı.

Ay: Ayakta sağ profilden Jupiter; sağ elinde küre üzerinde duran Victoria, Sol elinde kartal uçlu asa tutmakta ve sağ bacağının yanında gagasında çelenk tutan kartal betimi. Solunda kolları arkadan bağlı, dizlerinin üzerinde esir bulunmaktadır. [I]OVI CON[S-ERVAT]O[RI], kesit SMN[?]

Referans: RIC VII, Nicomedia 44.

Dönemi: İ.S. 321-324

Darphane: Nikomedia

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 9. I. Licinius

Buluntu Yeri: Sondaj-1 – Katman II

Kazı Envanter No: NK-BZL17-N130

Æ - Ağırlık: 2,7 gr, Çap: 20,4 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli ve sakallı I. Licinius büstü. Lejant: [IMPCVAL]LICINL[ICINI]VS[PFAVG]

Ay: Ayakta Jupiter sol elinde mızrak sağ elinde Victoria tutmakta, solunda kartal gagasında çelenk, lejant: [IOVICON]S] [ERVATORIAVGG], kesim: ANT

Referans: RIC VI Antioch 153c

Dönemi: İ.S. 317-320

Darphane: Antiochia

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 10. I. Licinius

Buluntu Yeri: Sndj 4A- Katman III
Kazı Envanter No: NK-BZL16-N153
Æ - Ağırlık: 2,8 gr, Çap: 20 mm
Tanım: Öy: Sağ profilden diademli Licinius büstü. Çevresinde IMP LICII –NIVS AVG lejantı.
Ay: Ortada duran standart sağ ve solunda esir betimi. İç kısımda VOT/XX, dış kısımda VIRTVS-EXERCIT lejantı.
Referans: RIC VII Aquileia 50; RIC VII Siscia, 109; RIC VII Thessalonica, 75.
Dönemi: İ.S. 320-321
Darphane: Okunamayan kesim
Kaynakça: Şahin 2016c,76.

Kat. 11. I. Constantinus

Buluntu Yeri: Prothesis Dış Kuzey - Yüzey
Kazı Envanter No: NK-BZL17-N420
Æ - Ağırlık: 2,4 gr, Çap: 18 mm
Tanım: Öy: Sağ profilden I. Constantinus başı.
Ay: Çelenk, çevresinde DNCONSTANTINIMAXAVG yazmakta çelenk içinde VOT XX yer almaktadır.
Referans: RIC VII Arles 253; RIC VII Roma 227; RIC VII Ticinium 140; RIC VII Aquileia 65; RIC VII Siscia 148; RIC VII Thessalonica 101; RIC VII Heraclea 60.
Dönemi: İ.S. 320-324
Darphane: Okunamayan kesim
Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 12. I. Constantinus

Buluntu Yeri: Sndj 2- Katman III
Kazı Envanter No: NK-BZL16-N332
Æ - Ağırlık: 3,2 gr, Çap: 19 mm
Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli I. Constantinus başı, lejant: [CONSTAN]-TINVS AVG.
Ay: Askerlerin konakladığı kamp betimi; üst kısmında her iki tarafta da kuleler görülmekte. Kulelerin arasında yıldız betimi. Lejant: PROVIDEN-TIAE AVGG, kesim SMKE.
Referans: RIC VII Cyzicus, 55
Dönemi: İ.S. 324-329
Darphane: Kyzikos
Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 13. I. Constantinus

Buluntu Yeri: Orta Nef - Yüzey
Kazı Envanter No: NK-BZL17-N428
Æ - Ağırlık: 2,3 gr, Çap: 17 mm
Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli I. Constantinus başı, Lejant: CONS[TAN] [T]INVS AVG
Ay: İki kuleli kamp kapısı Lejant: [PR]OVIDEN [TIAE]AVGG, kesim: SMKA
Referans: RIC VII Cyzicus, 55
Dönemi: İ.S. 324-329
Darphane: Kyzikos
Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 14. I. Constantinus

Buluntu Yeri: Sndj 2- Katman IV
Kazı Envanter No: NK-BZL16-N351
Æ - Ağırlık: 1,6 gr, Çap: 17,2 mm
Tanım: Öy: Sağ profilden diademli I. Constantinus başı, lejant: CONSTAN-TINVS AVG.
Ay: Askerlerin konakladığı bir kamp kapısı; çevresinde PROVIDEN [TIAEAVGG] lejantı, kesim: S [?]

Referans: RIC VII Cyzicus, 55 – RIC VII Nikomedia, 90
Dönemi: İ.S. 324-329
Darphane: Okunamayan kesim
Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 15. I. Constantinus

Buluntu Yeri: Sndj 4A- Katman II
Kazı Envanter No: NK-BZL16-N40
Æ - Ağırlık: 1,4 gr, **Çap:** 16 mm
Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli I. Constantinus başı, çevresinde CONSTANTI-NVS MAX AVG lejantı.
Ay: İki asker ayakta, karşılıklı, ellerinde kalkan ve mızrak, aralarında iki standart var.
Lejant: GLORIA EXERCITVS (ORDUNUN ŞANI), Darp yeri SMNA
Referans: RIC VII Nicomedia 188.
Dönemi: İ.S. 330-335
Darphane: Nikomedia
Kaynakça: Şahin 2016b, 49.

Kat. 16. I. Constantinus

Buluntu Yeri: Sndj 4A- Katman IV
Kazı Envanter No: NK-BZL16-N155
Æ - Ağırlık: 2,3 gr, **Çap:** 19 mm
Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli I. Constantinus büstü, lejant: [CONST]ANTI-[N]VS MAX AVG.
Ay: İki asker ayakta, karşılıklı, ellerinde kalkan ve mızrak, aralarında iki standart var.
Çevresinde GLOR-IA EXERC-ITVS (ORDUNUN ŞANI), kesim: CONS.
Referans: RIC VII Constantinople 80.
Dönemi: İ.S. 330-335
Darphane: Constantinople
Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 17. I. Constantinus

Buluntu Yeri: Sndj 4A- Katman III
Kazı Envanter No: NK-BZL16-N64
Æ - Ağırlık: 2,5 gr, **Çap:** 19 mm
Tanım: Öy: Sağ profilden I. Constantinus başı, çevresinde CONSTANTI-NVS MAXAVG lejantı.
Ay: Ayakta, sağa bakan asker betimi; sağ elinde mızrak, sol elinde ise kalkan bulunmakta olup kalkan zemine temas etmekte. Çevresinde GLORI-A E[X]ERCITVS (ORDUNUN ŞANI), lejantı, kesim: CONS
Referans: RIC VII Constantinople 16.
Dönemi: İ.S. 327-328
Darphane: Constantinople
Kaynakça: Şahin 2016b, 49.

Kat. 18. I. Constantinus

Buluntu Yeri: Güney Nef - Yüzey
Kazı Envanter No: NK-BZL17-N434
Æ - Ağırlık: 0,5 gr, **Çap:** 15,5 mm
Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli I. Constantinus büstü. Lejant: [CONS]TA[N]TI [NV]SMAXAVG
Ay: Karşılıklı ayakta iki asker ellerinde kalkan ve mızrak, ortalarında standart bulunmakta Lejant: GLORIA EXERCITUS (ORDUNUN ŞANI), Kesim: CONS
Referans: RIC VII Constantinople 59
Dönemi: İ.S. 336-337
Darphane: Constantinople
Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 19. Crispus

Buluntu Yeri: Sndj 4A- Katman III
Kazı Envanter No: NK-BZL16-N152

Æ - Ağırlık: 2,6 gr, Çap: 15,5 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden diademli Crispus büstü, çevresinde CRISPVS – NOB CAES, lejantı.
Ay: Çelenk içerisinde lejant; iç kısımda VOT/X. Harfleri, dış kısımda DOMINORNOSTRORCAES, kesim: SMH[?].

Referans: RIC VII Heraclea 61.

Dönemi: İ.S. 325

Darphane: Heraclea Pontica

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 20. II. Constantinus

Buluntu Yeri: Sndj 4A- Katman III
Kazı Envanter No: NK-BZL16-N156

Æ - Ağırlık: 1,9 gr, Çap: 20 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli ve paludamentumlu II. Constantinus büstü, çevresinde [CONSTANTINVS IVN N]O[BC] lejantı.

Ay: Ayakta iki asker sağ ellerinde mızrak sol ellerinde kalkan tutmakta ortalarında iki adet standart bulunmaktadır. Çevresinde [GL]OR-IA EXERC-ITVS (ORDUNUN ŞANI), kesim: SMK.

Referans: RIC VII Cyzicus, 80.

Dönemi: İ.S 330-336

Darphane: Kyzikos

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 21. II. Constantinus

Buluntu Yeri: Sondaj 1- Katman III
Kazı Envanter No: NK-BZL17-N312

Æ - Ağırlık: 0,8 gr, Çap: 13,5 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden başı örtülü II. Constantinus ya da II. Constantius başı.
Lejant:[D]VCON[STANTI] [NVSPTAVGG]

Ay: I. Constantinus quadrigaya binmekte ve tanrının eline doğru ulaşmaya çalışmaktadır.

Referans: RIC VIII Trier 44; RIC VIII Constantinople 39; RIC VIII Nicomedia 18; RIC VIII Cyzicus 4; RIC VIII Heraclea 14; RIC VIII Antioch 39; RIC VIII Alexandria 12.

Dönemi: İ.S. 338-340

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 22. II. Constantius

Buluntu Yeri: Orta Nef - Yüzey
Kazı Envanter No: NK-BZL17-N422

Æ - Ağırlık: 1,5 gr, Çap: 17 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli, paludamentumlu II. Constantius büstü. Lejant: FLIVLCONSTANTIVSNOBC

Ay: Ayakta iki asker sağ ellerinde mızrak sol ellerinde kalkan tutmakta ortalarında iki adet standart bulunmaktadır. Lejant: GLOR IAEXERC ITVS, kesim: CONS

Referans: RIC VII Constantinople 60

Dönemi: İ.S. 330-336

Darphane: Constantinople

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 23. II. Constantius

Buluntu Yeri: Sndj 4A- Katman III
Kazı Envanter No: NK-BZL16-N84

Æ - Ağırlık: 1,2 gr, Çap: 19 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden imparator başı.

Ay: Togaı Constantinus I Magnus bulunmakta; ayakta ve örtülü. Çevresinde [VN] MR (Veneranda Memoria-Saygıyla Anma) lejantı.

Referans: RIC VIII Heraclea 44; RIC VIII Constantinople 68; RIC VIII Cyzicus, 46; RIC VIII Nicomedia 48; RIC VIII Antioch 112; RIC VIII Alexandria 32.

Dönemi: İ.S. 338-347

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 24. II. Constantius

Buluntu Yeri: Sndj 2- Katman III

Kazı Envanter No: NK-BZL16-N341

Æ - Ağırlık: 0,8 gr, Çap: 13,1 cm

Tanım: Öy: Sağ profilden II. Constantius başı, lejant: [D] [N] [CONSTANTIVS] [P] [F] [AVG]
Ay: Çelenk içinde VOT X[V]/MVLT/X[X] lejantı.

Referans: RIC VIII Antioch 114.

Dönemi: İ.S. 337-361

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 25. II. Constantius

Buluntu Yeri: Sndj 2- Katman II

Kazı Envanter No: NK-BZL16-N172

Æ - Ağırlık: 1,1 gr, Çap: 14 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden II. Constantius başı, lejant: [D] [N] [CONSTAN]TIVS P F [AVG]
Ay: Çelenk. Yoğun korozyondan dolayı okunamayan lejant.

Referans: RIC VIII Antioch 119.

Dönemi: İ.S. 347-348

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 26. II. Constantius

Buluntu Yeri: Sndj 2- Katman III

Kazı Envanter No: NK-BZL16-N294

Æ - Ağırlık: 1,6 gr, Çap: 16,8 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden imparator büstü.

Ay: Düşmekte olan süvariye saldıran asker; saldıran sağ, atlı asker ise sol tarafta. Saldıran askerın sol elinde mızrak bulunmakta. [FEL TEMP REPARATIO] (Mutlu günlerin geri gelmesi) lejantı.

Referans: RIC VIII Antioch 138; RIC VIII Thessalonica 114; RIC VIII Heraclea 61; RIC VIII Constantinople 78; RIC VIII Cyzicus 65; RIC VIII Nicomedia 62

Dönemi: İ.S. 348-358

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 27. II. Constantius

Buluntu Yeri: Sndj 4A- Katman II

Kazı Envanter No: NK-BZL16-N74

Æ - Ağırlık: 1,7 gr, Çap: 17 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden II. Constantinus büstü.

Ay: Düşmekte olan süvariye saldıran asker; saldıran sağ, atlı asker ise sol tarafta. Saldıran askerın sol elinde mızrak bulunmakta. Lejant: [FEL TEMP REPARATIO] (Mutlu günlerin geri gelmesi).

Referans: RIC VIII Antioch 138; RIC VIII Thessalonica 114; RIC VIII Heraclea 61; RIC VIII Constantinople 78; RIC VIII Cyzicus 65; RIC VIII Nicomedia 62. Alt satır girintileri tamamında aynı şekilde olsun

Dönemi: İ.S. 348-358

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 28. II. Constantius

Buluntu Yeri: Sondaj-1 – Katman II

Kazı Envanter No: NK-BZL17-N254

Æ - Ağırlık: 1,9 gr, Çap: 16 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli imparator büstü.

Ay: Düşmekte olan süvariye saldıran asker; saldıran sağ, atlı asker ise sol tarafta. Saldıran askerin sol elinde mızrak bulunmakta. Lejant: [FEL] [TEMP] [REPARATIO] (Mutlu günlerin geri gelmesi)

Referans: RIC VIII Antioch 138; RIC VIII Thessalonica 114; RIC VIII Heraclea 61; RIC VIII Constantinople 78; RIC VIII Cyzicus 65; RIC VIII Nicomedia 62.

Dönemi: İ.S. 348-358

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 29. I. Valentinianus

Buluntu Yeri: Güney Nef - Yüzey

Kazı Envanter No: NK-BZL17-N408

Æ - Ağırlık: 2,2 gr, Çap: 17 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli I. Valentinianus büstü. Lejant: [DNVALENTINI] [ANVS]PFAVG

Ay: Ayakta zırh giymiş imparator sağ elinde labarum sol elinde küre üzerinde Victoria tutmaktadır. Lejant: RESTITVT[OR] [REIPUBLICAE]

Referans: RIC IX Constantinople, 20a

Dönemi: İ.S. 363-367

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 30. I. Valentinianus?

Buluntu Yeri: Sondaj-1 – Katman II

Kazı Envanter No: NK-BZL17-N212

Æ - Ağırlık: 2,2 gr, Çap: 16 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli imparator büstü.

Ay: I. Valentinianus ayakta, başını geriye çevirmiş, sağ eliyle esiri sürüklemekte, sol elinde labarum tutmaktadır. Lejant: [GLORIARO MANORVM]

Referans: RIC IX Constantinople 19a

Dönemi: İ.S. 364-375

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 31. I. Valentinianus

Buluntu Yeri: Sondaj-1 – Katman II

Kazı Envanter No: NK-BZL17-N228

Æ - Ağırlık: 1,5 gr, Çap: 16,5 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli I. Valentinianus büstü, lejant: DNVALENTI[NI] [ANVSPFAVG]

Ay: I. Valentinianus ayakta, başını geriye çevirmiş, sağ eliyle esiri sürüklemekte, sol elinde labarum tutmaktadır. Lejant: GLORIAR[O] [MANORVM]

Referans: RIC IX Constantinople 19a

Dönemi: İ.S. 364-375

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 32. I. Valentinianus?

Buluntu Yeri: Sondaj 1/GA- Yüzey

Kazı Envanter No: NK-BZL17-N371

Æ - Ağırlık: 1,7 gr, Çap: 17,5 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli imparator büstü.

Ay: I. Valentinianus ayakta, başını geriye çevirmiş, sağ eliyle esiri sürüklemekte, sol elinde labarum tutmaktadır. Lejant: [GLORIARO MANORVM]

Referans: RIC IX Constantinople 19a

Dönemi: İ.S. 364-375

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 33. I. Valentinianus

Buluntu Yeri: Sondaj 1/GA- Yüzey

Kazı Envanter No: NK-BZL17-N399

Æ - Ağırlık: 1,4 gr, Çap: 16,5 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli imparator büstü.

Ay: I. Valentinianus ayakta, başını geriye çevirmiş, sağ eliyle esiri sürüklemekte, sol elinde labarum tutmaktadır. Lejant: [G]LOR[IARO] [MA]NO[RVM]

Referans: RIC IX Constantinople 19a

Dönemi: İ.S. 364-375

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 34. I. Valentinianus?

Buluntu Yeri: Sondaj-1 – Katman II

Kazı Envanter No: NK-BZL17-N149

Æ - Ağırlık: 2,2 gr, Çap: 14,8 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli imparator büstü.

Ay: I. Valentinianus ayakta, başını geriye çevirmiş, sağ eliyle esiri sürüklemekte, sol elinde labarum tutmaktadır.

Referans: RIC IX Constantinople 19a

Dönemi: İ.S. 364-378

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 35. I. Valentinianus

Buluntu Yeri: Sondaj-1 – Katman II

Kazı Envanter No: NK-BZL17-N269

Æ - Ağırlık: 2,5 gr, Çap: 17 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli I. Valentinianus büstü. Lejant: [DN]VALENTI[NI] [ANVS]PFAV[G]

Ay: Ayakta duran Victoria; sağa doğru bakar vaziyette ve hareket halinde. Sağ elinde çelenk sol elinde ise palmiye. Lejant: [G]LORI[A] [ROMANO]RV[M]

Referans: RIC IX Trier, 6a

Dönemi: İ.S. 364-375

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 36. I. Valentinianus?

Buluntu Yeri: Sondaj-1 – Katman II

Kazı Envanter No: NK-BZL17-N207

Æ - Ağırlık: 1,5 gr, Çap: 10 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli imparator büstü.

Ay: Ayakta duran Victoria; sağa doğru bakar vaziyette ve hareket halinde. Sağ elinde çelenk sol elinde ise palmiye. Lejant: [G]LORIA[RO] MANORVM

Referans: RIC IX Trier, 6a

Dönemi: İ.S. 364-378

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 37. I. Valentinianus

Buluntu Yeri: Sndj 2- Katman III

Kazı Envanter No: NK-BZL16-N262

Æ - Ağırlık: 1,6 gr, Çap: 17,5 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli I. Valentinianus büstü, lejant: [DN]VALENTINI ANVSPFA[VG]

Ay: Ayakta duran Victoria; sağa doğru bakar vaziyette ve hareket halinde. Sağ elinde çelenk sol elinde ise palmiye. Lejant: [SECVRITAS] [R]EIPVBLICAE, kesim: SMKA

Referans: RIC IX Cyzicus, 11a.

Dönemi: İ.S. 364-375

Darphane: Kyzikos

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 38. I. Valentinianus

Buluntu Yeri: Sndj 2- Katman II

Kazı Envanter No: NK-BZL15-N41

Æ - Kalınlık: 0,1 cm, Ağırlık: 1,8 gr, Çap: 17 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli ve paludamentumlu I. Valentinianus büstü, lejant: DNVALENTINI ANVSPFA[VG]

Ay: Ayakta duran Victoria; sağa doğru bakar vaziyette ve hareket halinde. Sağ elinde çelenk sol elinde ise palmiye, lejant: [SE]CVRITAS [REIPVB]LIC[AE], kesim ANT.

Referans: RIC IX Antioch, 10a.

Dönemi: İ.S. 364-375

Darphane: Antiochia

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 39. I. Valentinianus

Buluntu Yeri: Sondaj3/ GA – Katman II

Kazı Envanter No: NK-BZL17-N25

Æ - Ağırlık: 1,8 gr, Çap: 19 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli I. Valentinianus büstü. Lejant; DNVALEN[TINI] ANVSPFAVG

Ay: Ayakta duran Victoria; sağa doğru bakar vaziyette ve hareket halinde. Sağ elinde çelenk sol elinde ise palmiye. Lejant; SEC[VRITA] [REI]PVBLICAE, kesim CONSPA

Referans: RIC IX Constantinople, 42a.

Dönemi: İ.S. 364-375

Darphane: Constantinople

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 40. Valens

Buluntu Yeri: Sndj 2- Katman III

Kazı Envanter No: NK-BZL16-N327

Æ - Ağırlık: 2,1 gr, Çap: 1,8 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli ve paludamentumlu Valens büstü.

Ay: Valens ayakta, başını geriye çevirmiş, sağ eliyle esiri sürüklemekte, sol elinde labarum tutmaktadır. Çevresinde GLORIARO MAN[ORVM], (ROMA'NIN ŞANI) lejantı.

Referans: RIC IX, Constantinople 16b

Dönemi: İ.S. 364-378

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 41. Valens

Buluntu Yeri: Sndj 2- Katman III

Kazı Envanter No: NK-BZL16-N352

Æ - Ağırlık: 1,7 gr, Çap: 18,3 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli paludamentumlu Valens büstü.

Ay: Valens ayakta, başını geriye çevirmiş, sağ eliyle esiri sürüklemekte, sol elinde labarum tutmaktadır. Çevresinde GLORIARO [MANORVM] (ROMA'NIN ŞANI) lejantı.

Referans: RIC IX, Constantinople 16b – RIC IX Heraclea 3b – RIC IX Cyzicus 8b – RIC IX Nicomedia 9b

Dönemi: İ.S. 364-378

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 42. Valens

Buluntu Yeri: Sndj 4A- Katman III

Kazı Envanter No: NK-BZL16-N79

Æ - Ağırlık: 1,7 gr, Çap: 16,5 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli paludamentumlu Valens büstü; Çevresinde DN VALENS – [PF AVG] lejantı.

Ay: Valens ayakta, başını geriye çevirmiş, sağ eliyle esiri sürüklemekte, sol elinde labarum tutmaktadır. Çevresinde GLORIA R[O–MANORVM] (ROMA'NIN ŞANI) lejantı.

Referans: RIC IX, Constantinople 16b – RIC IX Heraclea 3c. – Sear 4017.

Dönemi: İ.S. 364-378

Kaynakça: Şahin 2016c: 78.

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 43. Valens

Buluntu Yeri: Sndj 4A / KM-3 - Katman IV

Kazı Envanter No: NK-BZL16-N132

Æ - Ağırlık: 1,5 gr, Çap: 17 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli paludamentumlu Valens büstü; çevresinde [D]NVALEN-S PF AVG lejantı.

Ay: Valens ayakta, başını geriye çevirmiş, sağ eliyle esiri sürüklemekte, sol elinde labarum tutmaktadır. Çevresinde GLORIA RO-[MANORVM] (ROMA'NIN ŞANI), kesim: CONSP[?]

Referans: RIC IX, Constantinople 16b.

Dönemi: İ.S. 364-378

Darphane: Constantinople

Kaynakça: Şahin 2017a: 80 Res. 9.

Kat. 44. Valens

Buluntu Yeri: Sndj 2- Katman III

Kazı Envanter No: NK-BZL16-N318

Æ - Ağırlık: 0,6 gr, Çap: 18 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli Valens büstü.

Ay: Valens ayakta, başını geriye çevirmiş, sağ eliyle esiri sürüklemekte, sol elinde labarum tutmaktadır. Çevresinde [GLORIARO MANORVM] (ROMA'NIN ŞANI), lejantı.

Referans: RIC IX, Constantinople 16b – RIC IX Heraclea 3b – RIC IX Cyzicus 8b – RIC IX Nicomedia 9b

Dönemi: İ.S. 364-378

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 45. Valens?

Buluntu Yeri: Sndj 2- Katman III

Kazı Envanter No: NK-BZL16-N285

Æ - Ağırlık: 1,6 gr, Çap: 16 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli Valens büstü.

Ay: Valens ayakta, başını geriye çevirmiş, sağ eliyle esiri sürüklemekte, sol elinde labarum tutmaktadır. Çevresinde [GLORIARO MANORVM] (ROMA'NIN ŞANI), lejantı.

Referans: RIC IX, Constantinople.

Dönemi: İ.S. 364-378

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 46. Valens

Buluntu Yeri: Sndj 2- Katman III

Kazı Envanter No: NK-BZL16-N293

Æ - Ağırlık: 1,2 gr, Çap: 16 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli Valens büstü.

Ay: Valens ayakta, başını geriye çevirmiş, sağ eliyle esiri sürüklemekte, sol elinde labarum tutmaktadır. Çevresinde [GLORIARO MANORVM] (ROMA'NIN ŞANI), lejantı.

Referans: RIC IX, Constantinople 16b – RIC IX Heraclea 3b – RIC IX Cyzicus 8b – RIC IX Nicomedia 9b

Dönemi: İ.S. 364-378

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 47. Valens

Buluntu Yeri: Sndj 2- Katman III

Kazı Envanter No: NK-BZL16-N295

Æ - Ağırlık: 1,7 gr, Çap: 18 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli Valens büstü.

Ay: Valens ayakta, başını geriye çevirmiş, sağ eliyle esiri sürüklemekte, sol elinde labarum tutmaktadır. Çevresinde GLORIARO [MAN]ORV[M] (ROMA'NIN ŞANI), lejantı, kesim: ANTA

Referans: RIC IX Antioch 10b

Dönemi: İ.S. 364-378

Darphane: Antiochia

Kaynakça: Şahin 2016b: 78.

Kat. 48. Valens

Buluntu Yeri: Sndj 2- Katman III

Kazı Envanter No: NK-BZL16-N322

Æ - Ağırlık: 1,9 gr, Çap: 17 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli Valens büstü.

Ay: Valens ayakta, başını geriye çevirmiş, sağ eliyle esiri sürüklemekte, sol elinde labarum tutmaktadır. Çevresinde [GLORIARO MANORVM] (ROMA'NIN ŞANI) lejantı.

Referans: RIC IX, Constantinople 16b – RIC IX Heraclea 3b – RIC IX Cyzicus 8b – RIC IX Nicomedia 9b

Dönemi: İ.S. 364-378

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 49. Valens?

Buluntu Yeri: Sndj 2- Katman III

Kazı Envanter No: NK-BZL16-N325

Æ - Ağırlık: 1,7 gr, Çap: 16 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli paludamentumlu Valens büstü.

Ay: Valens ayakta, başını geriye çevirmiş, sağ eliyle esiri sürüklemekte, sol elinde labarum tutmaktadır. Çevresinde [GLORIARO MANORVM] (ROMA'NIN ŞANI), lejantı.

Referans: RIC IX Nicomedia 9b.

Dönemi: İ.S. 364-378
Darphane: Okunamayan kesim
Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 50. Valens

Buluntu Yeri: Sndj 2- Katman III
Kazı Envanter No: NK-BZL16-N331
Æ - Ağırlık: 2,1 gr, **Çap:** 16 mm
Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli Valens büstü, lejant: [DN]V[AL]EN [SPFAVG]
Ay: Valens ayakta, başını geriye çevirmiş, sağ eliyle esiri sürüklemekte, sol elinde labarum tutmaktadır. Çevresinde [G]LORIARO [MANORVM] (ROMA'NIN ŞANI), lejantı.
Referans: RIC IX, Constantinople 16b – RIC IX Heraclea 3b – RIC IX Cyzicus 8b – RIC IX Nicomedia 9b
Dönemi: İ.S. 364-378
Darphane: Okunamayan kesim
Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 51. Valens?

Buluntu Yeri: Sndj 4A- Katman III
Kazı Envanter No: NK-BZL16-N77
Æ - Ağırlık: 1,9 gr, **Çap:** 18 mm
Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli, paludamentumlu Valens büstü.
Ay: Valens ayakta, başını geriye çevirmiş, sağ eliyle esiri sürüklemekte, sol elinde labarum tutmaktadır. Çevresinde [GLORIARO MANORVM] (ROMA'NIN ŞANI), lejantı.
Referans: RIC IX, Constantinople 16b – RIC IX Heraclea 3b – RIC IX Cyzicus 8b – RIC IX Nicomedia 9b
Dönemi: İ.S. 364-378
Darphane: Okunamayan kesim
Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 52. Valens

Buluntu Yeri: Sndj 4A/KM-4 - Katman III
Kazı Envanter No: NK-BZL16-N113
Æ - Ağırlık: 1,7 gr, **Çap:** 15 mm
Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli Valens büstü.
Ay: Valens ayakta, başını geriye çevirmiş, sağ eliyle esiri sürüklemekte, sol elinde labarum tutmaktadır. Çevresinde [GLORIARO MANORVM] [ROMA'NIN ŞANI] lejantı..
Referans: RIC IX Constantinople 16a – RIC IX, Constantinople 16b.
Dönemi: İ.S. 364-378
Darphane: Okunamayan kesim
Kaynakça: Şahin 2016b: 77.
Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 53. Valens?

Buluntu Yeri: Sndj 2- Katman III
Kazı Envanter No: NK-BZL16-N314
Æ - Ağırlık: 1,6 gr, **Çap:** 1,7 cm
Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli Valens büstü.
Ay: Valens ayakta, başını geriye çevirmiş, sağ eliyle esiri sürüklemekte, sol elinde labarum tutmaktadır. [GLORIARO MANORVM]
Referans: RIC IX, Constantinople 16b – RIC IX Heraclea 3b – RIC IX Cyzicus 8b – RIC IX Nicomedia 9b
Dönemi: İ.S. 364-378
Darphane: Okunamayan kesim
Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 54. Valens?

Buluntu Yeri: Sndj 2- Katman II

Kazı Envanter No: NK-BZL16-N185

Æ - Ağırlık: 1,3 gr, Çap: 18 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli Valens büstü.

Ay: Valens ayakta, başını geriye çevirmiş, sağ eliyle esiri sürüklemekte, sol elinde labarum tutmaktadır. [GLORIARO MANORVM]

Referans: RIC IX, Constantinople 16b – RIC IX Heraclea 3b – RIC IX Cyzicus 8b – RIC IX Nicomedia 9b

Dönemi: İ.S. 364-378

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 55. Valens

Buluntu Yeri: Sndj 4A- Katman II

Kazı Envanter No: NK-BZL16-N128

Æ - Ağırlık: 1,7 gr, Çap: 16 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli Valens büstü.

Ay: Valens ayakta, başını geriye çevirmiş, sağ eliyle esiri sürüklemekte, sol elinde labarum tutmaktadır. [GLORIARO MANORVM]

Referans: RIC IX, Constantinople 16b – RIC IX Heraclea 3b – RIC IX Cyzicus 8b – RIC IX Nicomedia 9b

Dönemi: İ.S. 364-378

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 56. Valens?

Buluntu Yeri: Sndj 4A- Katman II

Kazı Envanter No: NK-BZL16-N75

Æ - Ağırlık: 1,4 gr, Çap: 15 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli Valens büstü.

Ay: Valens ayakta, başını geriye çevirmiş, sağ eliyle esiri sürüklemekte, sol elinde labarum tutmaktadır. [GLORIARO MANORVM].

Referans: RIC IX, Constantinople 16b – RIC IX Heraclea 3b – RIC IX Cyzicus 8b – RIC IX Nicomedia 9b

Dönemi: İ.S. 364-378

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 57. Valens?

Buluntu Yeri: Sndj 4A- Katman IV

Kazı Envanter No: NK-BZL16-N141

Æ - Ağırlık: 1,8 gr, Çap: 16 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli Valens büstü.

Ay: Valens ayakta, başını geriye çevirmiş, sağ eliyle esiri sürüklemekte, sol elinde labarum tutmaktadır. [GLORIARO MANORVM].

Referans: RIC IX Constantinople 16a – RIC IX, Constantinople 16b

Dönemi: İ.S. 364-378

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 58. Valens?

Buluntu Yeri: Sndj 2- Katman III

Kazı Envanter No: NK-BZL16-N278

Æ - Ağırlık: 1,4 gr, Çap: 1,6 cm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli Valens büstü.

Ay: Valens ayakta, başını geriye çevirmiş, sağ eliyle esiri sürüklemekte, sol elinde labarum tutmaktadır. [GLORIARO MANORVM].

Referans: RIC IX, Constantinople 16b – RIC IX Heraclea 3b – RIC IX Cyzicus 8b – RIC IX Nicomedia 9b

Dönemi: İ.S. 364-378

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 59. Valens?

Buluntu Yeri: Sndj 2- Katman IV

Kazı Envanter No: NK-BZL16-N348

Æ - Ağırlık: 1,8 gr, Çap: 16,3 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli Valens büstü.

Ay: Valens ayakta, başını geriye çevirmiş, sağ eliyle esiri sürüklemekte, sol elinde labarum tutmaktadır. [GLORIARO MANORVM].

Referans: RIC IX, Constantinople 16b – RIC IX Heraclea 3b – RIC IX Cyzicus 8b – RIC IX Nicomedia 9b

Dönemi: İ.S. 364-378

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 60. Valens

Buluntu Yeri: Sondaj-1 – Katman II

Kazı Envanter No: NK-BZL17-N122

Æ - Ağırlık: 1,5 gr, Çap: 15,6 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli ve paludamentumlu Valens büstü, lejant: [DNVALEN] [S]PFAVG

Ay: Valens ayakta, başını geriye çevirmiş, sağ eliyle esiri sürüklemekte, sol elinde labarum tutmaktadır. Lejant: GLORIA [ROMANORVM]

Referans: RIC IX, Constantinople 16b – RIC IX Heraclea 3b – RIC IX Cyzicus 8b – RIC IX Nicomedia 9b

Dönemi: İ.S. 364-378

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 61. Valens

Buluntu Yeri: Sondaj 1/GA- Yüzey

Kazı Envanter No: NK-BZL17-N370

Æ - Ağırlık: 2,4 gr, Çap: 16 mm

Tanım: Öy: Sağa bakan inci diademli Valens büstü. Lejant: [DN]VALE[NS] [SPFAVG]

Ay: Ayakta imparator sola bakmakta sağ eliyle diz çökmüş esiri tutmakta sol elinde labarum Lejant: [GLORIA] [ROMANORVM]

Referans: RIC IX Nicomedia 9c

Dönemi: İ.S. 367-375

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 62. Valens

Buluntu Yeri: Sndj 4A- Katman II

Kazı Envanter No: NK-BZL16-N11

Æ - Ağırlık: 1,2 gr, Çap: 16 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli Valens büstü; çevresinde [DNGRATIANVSPFAVG] lejantı.

Ay: Ayakta duran Victoria; sola bakar vaziyette ve hareket halinde, sağ elinde çelenk sol elinde palmiye tutmaktadır. Çevresinde [SECVRITAS REIPVBLICAE] lejantı.

Referans: RIC IX, Constantinople 16b – RIC IX Heraclea 3b – RIC IX Cyzicus 8b – RIC IX Nicomedia 9b

Dönemi: İ.S. 364-378

Darphane: Okunamayan kesim
Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 63. Valens

Buluntu Yeri: Sndj 4A- Katman II
Kazı Envanter No: NK-BZL16-N92
Æ - Ağırlık: 1,7 gr, Çap: 18 mm
Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli Valens büstü.
Ay: Ayakta duran Victoria; sağa doğru bakar vaziyette ve hareket halinde. Sağ elinde çelenk sol elinde ise palmiye tutmakta.
Referans: RIC IX, Constantinople 16b – RIC IX Heraclea 3b – RIC IX Cyzicus 8b – RIC IX Nicomedia 9b
Dönemi: İ.S. 364-378
Darphane: Okunamayan kesim
Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 64. Valens

Buluntu Yeri: Sondaj-1 – Katman II
Kazı Envanter No: NK-BZL17-N165
Æ - Ağırlık: 1,6 gr, Çap: 18,3 mm
Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli Valens büstü. Lejant: DNVALEN[S] [PFAVG]
Ay: Ayakta duran Victoria; sağa doğru bakar vaziyette ve hareket halinde. Sağ elinde çelenk sol elinde ise palmiye tutmakta. Lejant: SECVRITAS [RE]IP[VBLICAE], (DEVLETİN GÜVENLİĞİ)
Referans: RIC IX Costantinople 21c
Dönemi: İ.S. 364-378
Darphane: Okunamayan kesim
Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 65. Valens

Buluntu Yeri: Sondaj-1 – Katman II
Kazı Envanter No: NK-BZL17-N208
Æ - Ağırlık: 1,1 gr, Çap: 15 mm
Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli Valens büstü.
Ay: Ayakta duran Victoria; sağa doğru bakar vaziyette ve hareket halinde. Sağ elinde çelenk sol elinde ise palmiye tutmakta. Lejant: [SECVRITAS] REIBVBLICAE
Referans: RIC IX Costantinople 21c
Dönemi: İ.S. 364-378
Darphane: Okunamayan kesim
Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 66. Valens

Buluntu Yeri: Sondaj-1 – Katman II
Kazı Envanter No: NK-BZL17-N266
Æ - Ağırlık: 1,5 gr, Çap: 17,5 mm
Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli Valens büstü.
Ay: Ayakta duran Victoria; sağa doğru bakar vaziyette ve hareket halinde. Sağ elinde çelenk sol elinde ise palmiye tutmakta Lejant: [GL]ORIA [ROMAN]ARVM
Referans: RIC IX Costantinople 21c
Dönemi: İ.S. 364-378
Darphane: Okunamayan kesim
Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 67. Valens

Buluntu Yeri: Sondaj-1 – Katman II
Kazı Envanter No: NK-BZL17-N267
Æ - Ağırlık: 1,4 gr, Çap: 14 mm
Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli ve paludamentumlu Valens büstü.

Ay: Ayakta duran Victoria; sağa doğru bakar vaziyette ve hareket halinde. Sağ elinde çelenk sol elinde ise palmiye tutmakta

Referans: RIC IX Costantinople 21c

Dönemi: İ.S. 364-378

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 68. Valens

Buluntu Yeri: Sondaj 1- Katman III

Kazı Envanter No: NK-BZL17-N309

Æ - Ağırlık: 2,3 gr, Çap: 17 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli ve paludamentumlu Valens büstü. Lejant: [DNVALENS] PFAVG

Ay: Ayakta duran Victoria; sağa doğru bakar vaziyette ve hareket halinde. Sağ elinde çelenk sol elinde ise palmiye tutmakta. Lejant: SECVRITAS REIPVBLICAE (DEVLETİN GÜVENLİĞİ), kesim: CONST.

Referans: RIC IX Constantinople, 42b

Dönemi: İ.S. 364-378

Darphane: Constantinople

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 69. Valens

Buluntu Yeri: Sondaj 1- Katman IV

Kazı Envanter No: NK-BZL17-N330

Æ - Ağırlık: 1,9 gr, Çap: 16,5 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli ve paludamentumlu Valens büstü.

Ay: Ayakta duran Victoria; sağa doğru bakar vaziyette ve hareket halinde. Sağ elinde çelenk sol elinde ise palmiye tutmakta

Referans: RIC IX Constantinople, 42b

Dönemi: İ.S. 364-378

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 70. Procopius?

Buluntu Yeri: Sondaj 1- Katman II

Kazı Envanter No: NK-BZL17-N287

Æ - Ağırlık: 1,8 gr, Çap: 14,5 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli Procopius büstü.

Ay: Ayakta Procopius sol elinde mızrak sağ elinde küre tutmakta Lejant:

[SECV]RI[TAS] [REIPVB]

Referans: RIC IX Constantinople, 3a

Dönemi: İ.S. 365-366

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 71. Procopius

Buluntu Yeri: Sondaj 1- Katman II

Kazı Envanter No: NK-BZL17-N320

Æ - Ağırlık: 2,2 gr, Çap: 16,5 mm

Tanım: Öy: Sol profilden inci diademli Procopius büstü. Lejant: [DNPR]O[CO] [PIVSPFAVG]

Ay: Ayakta Procopius sol elinde kalkan sağ elinde labarum tutmakta Lejant: [REPARATIO] [FEL] [TEMP]

Referans: RIC IX, Constantino 17a.

Dönemi: İ.S. 365-366

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 72. Gratianus

Buluntu Yeri: Sndj 4A- Katman II

Kazı Envanter No: NK-BZL16-N106

Æ - Ağırlık: 1,5 gr, Çap: 19 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli, zırlı Gratianus büstü, çevresinde [DNGR]ATIA [NVSPFAVG] lejantı.

Ay: Ayakta duran Victoria; sola doğru bakar vaziyette ve hareket halinde. Sağ elinde çelenk sol elinde ise palmiye tutmakta. Çevresinde SECVRITA[S] [REIPUBLICAE] lejantı.

Referans: RIC IX, Nicomedia 24b

Dönemi: İ.S. 367-378

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 73. Gratianus

Buluntu Yeri: Sndj 4A- Katman II

Kazı Envanter No: NK-BZL16-N119

Æ - Ağırlık: 1,6 gr, Çap: 17 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli Gratianus büstü, çevresinde [DNGRATIA NVSPFAVG] lejantı.

Ay: Ayakta duran Victoria, sola dönük vaziyette ve hareket halinde. Sağ elinde çelenk sol elinde palmiye tutmakta. Çevresinde [SECVRITAS REIPUBLICAE] lejantı.

Referans: RIC IX, Nicomedia 24b

Dönemi: İ.S. 367-378

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 74. Gratianus

Buluntu Yeri: Sondaj-1 – Katman II

Kazı Envanter No: NK-BZL17-N54

Æ - Ağırlık: 1,6 gr, Çap: 15,5 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli imparator büstü.

Ay: Ayakta duran Victoria, sola dönük vaziyette ve hareket halinde. Sağ elinde çelenk sol elinde palmiye tutmakta

Referans: RIC IX, Nicomedia 24b

Dönemi: İ.S. 364-378

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 75. Gratianus

Buluntu Yeri: Sndj 2- Katman III

Kazı Envanter No: NK-BZL16-N329

Æ - Ağırlık: 2,1 gr, Çap: 17 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli, zırlı Gratianus büstü, çevresinde DNGRATI[A] [N]VSPFAV[G] lejantı.

Ay: Roma cepheden taht üzerine oturmuş, başı sola dönük, sağ elinde küre, sol elinde mızrak tutmaktadır. Çevresinde [VI]RTVSRO MA[NORVM] lejantı, kesim: TES

Referans: RIC IX Thessalonica, 42a

Dönemi: İ.S. 378-383

Darphane: Thessalonica

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 76. Gratianus

Buluntu Yeri: Sndj 4A- Katman II

Kazı Envanter No: NK-BZL16-N98

Æ - Ağırlık: 2,2 gr, Çap: 19 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli, zırlı Gratianus büstü, çevresinde DNGRATIA NVSPFAVG lejantı.

Ay: Roma cepheden taht üzerine oturmuş, başı sola dönük, sağ elinde küre, sol elinde mızrak tutmaktadır. Çevresinde CONCORDI AGGG, kesim: SMKA

Referans: Cohen VIII, 3, RIC IX Cyzicus 17.

Dönemi: İ.S. 378-383

Darphane: Kyzikos

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 77. Gratianus

Buluntu Yeri: Sndj 4A- Katman III

Kazı Envanter No: NK-BZL16-N53

Æ - Ağırlık: 2,3 gr, Çap: 18 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden Gratianus büstü; çevresinde [DN G]RATIA-[NVS PF AVG] lejantı.

Ay: Roma cepheden taht üzerine oturmuş, başı sola dönük, sağ elinde küre, sol elinde mızrak tutmaktadır. Çevresinde [C]ONCOR DIAA[VGGG], kesim: SMNA lejantı.

Referans: RIC IX, Nicomedia 30a. -Bruck 1961: 6.

Dönemi: İ.S. 378-383

Darphane: Nikomedia

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 78. Gratianus

Buluntu Yeri: Sondaj-1 – Katman II

Kazı Envanter No: NK-BZL17-N123

Æ - Ağırlık: 2,1 gr, Çap: 16 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli Gratianus büstü. Çevresinde [GR]ATI[A] NVSPFAVG

Ay: Roma cepheden taht üzerine oturmuş, başı sola dönük, sağ elinde küre, sol elinde mızrak tutmaktadır. Çevresinde [CONCOR DIAAVGGG]

Referans: RIC IX, Constantinople 57.

Dönemi: İ.S. 378-383

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 79. Gratianus

Buluntu Yeri: Orta Nef - Yüzey

Kazı Envanter No: NK-BZL17-N432

Æ - Ağırlık: 1,8 gr, Çap: 17 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli, zırlı Gratianus büstü. Lejant: DN GRATIA NVSPF[AVG]

Ay: Roma cepheden taht üzerine oturmuş, başı sola dönük, sağ elinde küre, sol elinde mızrak tutmaktadır. Lejant: CONCOR DIAAVGGG, kesim: TESA

Referans: RIC IX Thessalonica, 39a

Dönemi: İ.S. 378-383

Darphane: Tessalonica

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 80. Gratianus

Buluntu Yeri: Sondaj-3/1x1 – Katman III

Kazı Envanter No: NK-BZL17-N49

Æ - Ağırlık: 2,6 gr, Çap: 18 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli imparator büstü.

Ay: Gratianus ayakta, başını geriye çevirmiş, sağ eliyle esiri sürüklemekte, sol elinde labarum tutmaktadır. Lejant: [GLO]RI[ARO] [MANORVM]

Referans: RIC IX Constantinople 41d.

Dönemi: İ.S. 367-378

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 81. Gratianus

Buluntu Yeri: Sondaj 1- Katman III
Kazı Envanter No: NK-BZL17-N303

Æ - Ağırlık: 1,8 gr, Çap: 16 mm

Tanım: Öy: Sağa bakan inci diademli imparator büstü.

Ay: Gratianus ayakta, başını geriye çevirmiş, sağ eliyle esiri sürüklemekte, sol elinde labarum tutmaktadır. Lejant: [G]LORIA [ROM]ANORVM

Referans: RIC IX Constantinople 41d.

Dönemi: İ.S. 367-378

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 82. II. Valentinianus

Buluntu Yeri: Sndj 2- Katman II

Kazı Envanter No: NK-BZL15-N10

Æ - Kalınlık: 0,1 cm, Ağırlık: 1,8 gr Çap: 16 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli II. Valentinianus büstü, lejant: DNVALEN[TINIENU]SPF[AVG]

Ay: Constantinople cepheden oturur vaziyette, sağa bakmakta, başında miğfer, sol elinde küre, sağ elinde mızrak tutmakta, lejant: CONCOR [DIAAVGGG] sol boşlukta haç, kesim: SMKT

Referans: RIC IX Cyzicus, 16

Dönemi: İ. S. 378-383

Darphane: Kyzikos

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 83. II. Valentinianus

Buluntu Yeri: Sndj 4A/KM-4 - Katman III

Kazı Envanter No: NK-BZL16-N114

Æ - Ağırlık: 2,2 gr, Çap: 16 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli, zırh giyimli II. Valentinianus büstü; çevresinde [DNVALENTINIA]NVSPF AV[G] lejantı.

Ay: Roma cepheden taht üzerine oturmuş, başı sola dönük, sağ elinde küre, sol elinde mızrak tutmaktadır. Çevresinde CON[OR] [DIA]AVG[GG] lejantı, kesim: SMN[?]

Referans: RIC IX Nicomedia, 30b

Dönemi: İ.S. 364-375

Kaynakça: Şahin 2017a: 80 Res. 12.

Darphane: Nikomedia

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 84. II. Valentinianus

Buluntu Yeri: Sndj 4A- Katman III

Kazı Envanter No: NK-BZL16-N78

Æ - Ağırlık: 1,8 gr, Çap: 17 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli II. Valentinianus büstü, çevresinde [DNVA]L[ENTINIANVS PF AVG] lejantı.

Ay: Roma cepheden taht üzerine oturmuş, başı sola dönük, sağ elinde küre, sol elinde mızrak tutmaktadır. Çevresinde [CONCOR – DIA AVGGG] lejantı.

Referans: RIC IX, Nicomedia, 30b. - Bruck 1961: 6.

Dönemi: İ.S 375-392

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 85. I. Theodosius?

Buluntu Yeri: Sondaj 1- Katman II

Kazı Envanter No: NK-BZL17-N294

Æ - Ağırlık: 0,8 gr, Çap: 13 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli I. Theodosius büstü.

Ay: Çelenk, içinde yukardan aşağıya VOT / X / MVLT / XX lejantı

Referans: RIC IX Antioch, 65b

Dönemi: İ.S. 361-388

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 86. I. Theodosius

Buluntu Yeri: Sndj 4A- Katman III

Kazı Envanter No: NK-BZL16-N71

Æ - Ağırlık: 2,8 gr, Çap: 18 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli, zırlı I.Theodosius büstü. Çevresinde [DNT]HEODO SİVS[PF AVG] lejantı.

Ay: Constantinople cepheden taht üzerine oturmuş, başı sağa dönük, sol elinde küre, sağ elinde mızrak tutmaktadır. Çevresinde CONCOR-DIA AVGGG, lejantı.

Referans: Cohen VIII: 5

Dönemi: İ.S. 379-383

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 87. I. Theodosius

Buluntu Yeri: Sondaj-3/1x1 – Katman II

Kazı Envanter No: NK-BZL17-N48

Æ - Ağırlık: 2,6 gr, Çap: 17,4 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli I. Theodosius büstü. Lejant: DNTHEODO S[I]VSPF[AVG]

Ay: Constantinople cepheden taht üzerine oturmuş, başı sola dönük, sağ elinde küre, sol elinde mızrak tutmaktadır. Lejant; CON[COR] [D]IAVGGG, kesim: ANT

Referans: RIC IX Antiochia, 285, 45a.

Dönemi: İ.S. 379-383

Darphane: Antiochia

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 88. I. Theodosius?

Buluntu Yeri: Sndj 2- Katman III

Kazı Envanter No: NK-BZL16-N342

Æ - Ağırlık: 1,4 gr, Çap: 15 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli I.Theodosius büstü.

Ay: Ayakta I. Theodosius sola doğru, sağ elinde küre sol elinde mızrak tutmakta.

Referans: RIC IX Constantinople 88a

Dönemi: İ.S. 379-383

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 89. I. Theodosius

Buluntu Yeri: Sondaj3/Üçgen Alan - Yüzey

Kazı Envanter No: NK-BZL17-N16

Æ - Ağırlık: 4,8 gr, Çap: 20 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli I. Theodosius büstü.

Ay: I. Theodosius ayakta, askeri giysili, sağ elinde labarum sol elinde küre tutmakta
Lejant: GLORIA ROMAN[ORVM]

Referans: RIC IX Constantinople 89b.

Dönemi: İ.S. 392-395

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 90. I. Theodosius

Buluntu Yeri: Sondaj-1 – Katman II

Kazı Envanter No: NK-BZL17-N129

Æ - Ağırlık: 1,7 gr, Çap: 18,2 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli I. Theodosius büstü.

Ay: I. Theodosius ayakta, askeri giysili, sağ elinde labarum sol elinde küre tutmakta.
[GLORIA ROMANORVM] lejantı.

Referans: RIC IX Constantinople 89b.

Dönemi: İ.S. 392-395

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 91. I. Theodosius

Buluntu Yeri: Sondaj-1 – Katman II

Kazı Envanter No: NK-BZL17-N232

Æ - Ağırlık: 1,6 gr, Çap: 18 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli I. Theodosius büstü. Lejant: DNTHE[ODO]
SIVSPFAVG

Ay: I. Theodosius ayakta, başını geriye çevirmiş, sağ eliyle esiri sürüklemekte, sol elinde labarum tutmaktadır. Lejant: [GLORIARO] MANORU[M]

Referans: RIC IX Constantinople, 88a.

Dönemi: İ.S. 383-392

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 92. Arcadius?

Buluntu Yeri: Sondaj3/ GA – Katman II

Kazı Envanter No: NK-BZL17-N29

Æ - Ağırlık: 2 gr, Çap: 17,8 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli Arkadius büstü.

Ay: Solda ayakta Arkadius sağ elinde mızrak sol elinde ise kalkan tutmakta, sağda ise ayakta Victoria sağ elinde zafer tacı uzatmakta. Lejant; [VIRTUS] EXERCITI, kesim: CONS

Referans: RIC X 61; Sear 21028.

Dönemi: İ.S. 395-401

Darphane: Constantinople

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 93. Aelia Eudoxia (Arcadius)

Buluntu Yeri: Sndj 2- Katman II

Kazı Envanter No: NK-BZL16-N233

Æ - Ağırlık: 1,1 gr, Çap: 15 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli Aelia Eudoxia büstü. Çevresinde [AEL EVDO-XIA]
AVG lejantı.

Ay: Oturan, sağ profilden Victoria; elinde monogram ile. Çevresinde [SALVS
REIPVBLICAE] lejantı.

Referans: RIC X 101 Constantinople

Dönemi: İ.S. 401-405

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 94. Honorius

Buluntu Yeri: Orta Nef - Yüzey

Kazı Envanter No: NK-BZL17-N410

Æ - Ağırlık: 4,3 gr, Çap: 22 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli, paludamentumlu Honorius büstü. Lejant:
DNHONORIVSPFAVG

Ay: Honorius ayakta, askeri giysili, sağ elinde labarum sol elinde küre tutmakta. Lejant:
GLORIA ROMANORVM, kesim CONS

Referans: RIC IX Constantinople, 88c.

Dönemi: İ.S. 392-395

Darphane: Constantinople
Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 95. Honorius

Buluntu Yeri: Sondaj-1 – Katman II
Kazı Envanter No: NK-BZL17-N121

Æ - Ağırlık: 1,8 gr, Çap: 17,6 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli, paludamentumlu Honorius büstü. Lejant: [DNHO]NOR[II] [VSPFAVG]

Ay: Solda ayakta Honorius sol elinde kalkan sağ elinde mızrak tutmakta karşısında Victory sağ elinde taç tutmakta, çevresinde [VIRTVS EXERCITII] lejantı.

Referans: RIC X, 61.

Dönemi: İ.S. 395-401

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 96. II. Theodosius

Buluntu Yeri: Sondaj3/ GA – Katman II

Kazı Envanter No: NK-BZL17-N22

Æ - Ağırlık: 0,6 gr, Çap: 11 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli II. Theodosius büstü. Lejant: DNTHEODO [SIVSPFAVG]

Ay: Çelenk içinde potent haçı

Referans: RIC X 110 Constantinople

Dönemi: İ.S. 425-435

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 97. II. Theodosius

Buluntu Yeri: Sondaj-1 – Katman II

Kazı Envanter No: NK-BZL17-N197

Æ - Ağırlık: 0,8 gr, Çap: 13,3 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli II. Theodosius büstü.

Ay: Victoria arkasında esiri omuzlarından tutarak sürüklemekte Lejant: SALVS PVBLICAE

Referans: RIC X 420.

Dönemi: İ.S. 425-435

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 98. II. Theodosius

Buluntu Yeri: Sondaj 1- Katman II

Kazı Envanter No: NK-BZL17-N293

Æ - Ağırlık: 1 gr, Çap: 12 mm

Tanım: Öy: Sağ profilden inci diademli II. Theodosius büstü. Lejant: [DNTHEODO]SI[USPFAVG]

Ay: Victoria arkasında esiri omuzlarından tutarak sürüklemekte Lejant: [SALVS] PVBLICAE

Referans: RIC X 420.

Dönemi: İ.S. 425-435

Darphane: Okunamayan kesim

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 99. VI. Leon

Buluntu Yeri: Orta Nef - Yüzey

Kazı Envanter No: NK-BZL17-N430

Æ - Ağırlık: 5,7 gr, Çap: 24 mm

Tanım: Öy: Cepheden VI. Leon büstü, başında haçlı-sarkaçlı taç, sol elinde akakia tutmakta.

Lejant: LEONbAS ILE[V]S [ROM]

Ay: Yukardan aşağıya LEON / [E]N QEO b[A] / [SILE]VS R / OMEON

Referans: Wroth 1908: 446, 3; Grierson 1993: 515.

Dönemi: İ.S. 886-912

Darphane: Constantinople

Kaynakça: Yayınlanmamış.

Kat. 100. III. Romanos

Buluntu Yeri: Sndj 2- Katman II

Kazı Envanter No: NK-BZL16-N227

Æ - Ağırlık: 8,2 gr, Çap: 25,5 mm

Tanım: Öy: Cepheden Hz. İsa, taht üzerine oturmuş, başında haçlı hale, sağ eliyle takdis vaziyetinde, sol elinde incil tutmakta.

Ay: Üst bölümü eksik haç betimi; kolları arasında [B]AS-ILE BAS-ILE lejantı. Basieleu Basieleus manasında yazılmış ve (Kralların Kralı) anlamında.

Referans: Wroth 1908: 495, 3.

Dönemi: İ.S. 1028-1034

Darphane: Constantinople

Kaynakça: Yayınlanmamış.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

İzmit su altı kazılarında bazilika yapısının bema, apsis, diakonikon ve prothesis alanlarında yapılan kazı çalışmalarında 832 adet sikke ele geçmiştir. Bunlardan 100 tanesinin kondisyonu iyi durumda olduğundan değerlendirme kapsamına alınmıştır. Bu sikkelerin dönemsellik olarak baktığımızda yoğun olarak Geç Roma İmparatorluk Dönemi olan 4. yüzyıla tarihlenmektedir (Grafik 9). Özellikle 4. yüzyılda Valens (İ.S. 364-378) ve I. Valentinianus (İ.S. 364-375) dönemlerinden sikkeler oluşturmaktadır. Grafik 9’da görüldüğü gibi Valens döneminden sonra bariz bir şekilde sikkelerde düşüş söz konusudur. Kazılar sırasında Valens ve Valentinianus sikkesinin çok fazla ele geçmesi ile birlikte yapı ile ilişkisinin ne olduğunu irdelemeye çalışacağız. Ayrıca basılan Valens sikkelerinin arka yüzlerinde çok değişik kompozisyonlar yer almasına rağmen kazılar sırasında ele geçen sikkelerde sadece esir ya da Victoria tasvirli olan kesimler bulunmaktadır. Bunun sebebini de değerlendirme sonuç kısmında açıklamaya çalışacağız.

Bu sorulara cevap bulmak için öncelikle Valens’in Nikaia açısından anlamını ve özellikle İ.S. 4. yüzyılın 3. çeyreğindeki gelişmelerin incelenmesinde fayda vardır. Nikaia kenti bulunduğu konum dolayısıyla her zaman önemli kentler arasında yer almıştır. Pescenius Niger’in isyanına kadar Neochoros unvanı da dahil olmak üzere birçok ayrıcalığa sahip olarak en parlak günlerini yaşayan Nikaia, yanlış tarafta yer almasının bedelini çok ağır bir şekilde ödemek zorunda kalmıştır³⁴¹.

İ.S. 364 yılında I. Valentinianus’un Nikaia kentinde imparator seçilmesi ve kardeşi Valens’i ortak imparator ilan etmesi sonucu bu durum Nikaia halkı için bir fırsat olarak görülmüş ve iki imparator kardeşe unvanlarının geri verilmesi için mektup göndermişlerdir. Bu durumda Valens ve I. Valentinianus’un Nikaia kentine metropol unvanlarını geri vermişlerdir. I. Valentinianus ve Valens’in bu mektuba karşı cevap mektubu Kalkedon Konsilinin tutanakları arasında günümüze kadar gelmiştir³⁴².

³⁴¹ İ.S. 194 yılında Septimus Severus ve Pescennius Niger Roma tahtı için mücadeleye girdiklerinde Nikomedia kenti Severus’u desteklerken Nikaia Niger’i yanında yer almıştır. Niger kaybedince onu destekleyen tüm şehirleri imparator Septimus Severus tarafından cezalandırılmış ve bu kentlerin unvanlarını ellerinden almıştır. Bu konuda özellikle bk. Eutr. VIII, XVIII; Şahin 1987: 16-17.

³⁴² Şahin 1987: 31.

İ.S. 365 yılında ise Konstantin Hanedanı imparator Iulian'nın kuzeni Procopius, imparator Iovian'nın ölmesi sonucu I. Valentinianus ve kardeşi Valens'in imparatorluğun başına geçmesi ile vakit kaybetmeden Constantinople'de kendine taraftarlar toplamış ve Bithynia bölgesinde etkili olan bir isyan başlatmıştır. Procopius 366 yılında yakalanıp idam ettirilene kadar askeri merkez olarak Nikaia kentini kullanmıştır.

Nikaia kentinin 4. yüzyılın ortalarında bu kadar yoğun bir askeri isyanlar için kullanılması basılan sikkelerin üzerinde bulunan tasvirlerle yansımış olabilir. Bazilika su altı kazılarında 2 adet Procopius sikkesi ele geçmiştir (Kat.70-71). Ayrıca Valens sikkelerinin arka yüz betimlerine baktığımızda esir-köle tasviri ve Victoria tanrıçasını görmekteyiz.

Bazilika kazılarında bulunan Valens sikkelerinin Constantinople ve Antiochia (Kat.43, Kat.47, Kat.68) darphaneleri kesimleri olmalarına karşın arka yüz betimlerinde sadece esir ve Victoria betim olanlarının tercih edilmesi Procopius başarısı ve bu başarıdan Nikaia'nın katkısı olarak düşünmek hatalı olmayacaktır. Diğer bir ifadeyle bu dönem Septimus Severus tecrübesinden sonraki yaraların sarılması ve Nikaia'nın küllerinden yeniden doğması olarak algılanmalıdır.

Bazilika su altı kazılarında yapı içinde yapılan sondaj kazılarında ele geçen sikkelere baktığımızda İ.S. 4. yüzyıldan 90 adet sikkenin tarihlendiğini görmekteyiz (Grafik 10). Bu sikkelerin yüzde 60'ını İ.S. 364-378 yıllarını kapsamaktadır. Bunlardan 30 adet Valens sikkesi oluşturmaktadır. Bazilika yapısından bu kadar çok Valens sikkesinin ele geçmesinin bir nedeni olmalıydı.

Valens doğunun imparatoru olduktan sonra Ariusçu³⁴³ piskoposları önemli yerlere getirmişti. II. Constantius zamanında, Konstantinopolis'teki kilisede İznik doktrinini benimsemiş piskopos yerine Ariusçu piskopos Eudoxius vardı³⁴⁴. Valens, Eudoxius tarafından vaftiz edildi ve onu öğretilerine bağlı kaldı³⁴⁵. Bu yüzden yoğun bir

³⁴³ Alexandria'da Baucalis kilisesinin papazı Kuzey Afrikalı Arius'un (280-336) İ.S. 4. yüzyılın ilk çeyreğinde tek bir Tanrı'nın varlığına ve mutlaklığına inanmaktaydı. Bk. Kaçar 2002: 20.

³⁴⁴ Soz. IV, XXVI: 1.

³⁴⁵ Soz. VI, VI: 3.

şekilde diğer Hristiyanlara baskı yapılmakta ve sindirilmekteydi. Hatta aynı görüşte olmayan birçok piskopos sürgüne gönderilmişti³⁴⁶.

Valens'in Arianusçu piskoposları kiliselerin başına getirmesi planını Nikaia kenti içinde uygulamış olmalıydı. İ.S. 362 yılında Nikaia'da bir kilise olduğunu biliyoruz³⁴⁷. Bu mevcut kiliseye Arianusçu bir piskopos atamış olmalıydı. Çünkü Valens imparatorluk döneminde Nikaia kilisesine yardımda bulunduğu kaynaklarda geçmektedir³⁴⁸. Kendi görüşünde bir piskopos olmayan kiliseye yardım etmemiştir diye düşünebiliriz. Ayrıca Valens'in Procopius isyanından sonra Nikaia kentine gelmesi burada inançları konusunda huzur bulması gelecek planları yapması ve Arianusçu piskoposları önemli mevkilere getirmesi bu tezimizi güçlendirmektedir. Valens'in Arianusçu düşüncesini yaymak için Nikaia kenti uygun bir konumdaydı ve bunun için kente yakışır bir kilise inşa etmeyi düşünmüş olmalıydı.

Peschlow, Nikaia şehri imparator Valens döneminde metropol olunca kente uygun yeni bir kilise yapılmasının mümkün olduğunu ve bunu yoğun bir yapılaşma olan sur içine değil de sur dışında olabileceğinden bahseder³⁴⁹. Ancak 378 yılında hem Valens'in Hadrianapolis Muharebesinde ölmesi hem de 378 yılında merkez üssü Nikaia olan bir deprem³⁵⁰ meydana gelmesi buradaki yapılaşma düşüncesini sekteye uğratmış olmalıydı.

İ.S. 391 yılında ise I. Theodosius Hristiyanlığı Roma İmparatorluğu'nun resmi dini haline getirmişti. Ayrıca Arianusçuluk ve Makedonyalılar mezhebi gibi sapkın mezheplere karşı duruşu nedeniyle İznik doktrinini benimsemiş piskoposları tekrar başa getirmişti³⁵¹. I. Theodosius, İznik doktrinini benimsemiş Nikaia'lı piskopos tarafından vaftiz edilmiştir³⁵². Valens'in, Procopius isyanıyla başlayan Nikaia ile olan ilişkisinden ve kendisinin Nikaia'lı piskopos tarafından vaftiz edilmesinden dolayı kente ayrı bir ilgi duymuş olabilir. Bunu da kente yakışır bir kilise inşasının yapılmasını ve kent üzerinde

³⁴⁶ Soz. VI, VII: 8.

³⁴⁷ Amm. XXII, XIII, 5: "ve Aralık'ın ikinci gününde, akşam vakti gelirken, Nikomedia'dan geriye kalanlar ve Nikaia'nın pek de az olmayan bir bölümü depremle yok oldu" - Doğanç 2001, 65: "Nicomedia, 362'deki depremde tamamen enkaz haline gelmiştir. Bu deprem Nicaea'da da etkili olmuş ve meskenler dışına bazı kapılar da hasar görmüştür. Nicaea Kilisesi de bu depremde hasar görmüştür."

³⁴⁸ ODB II: 1463.

³⁴⁹ Foss 1996: 12; Peschlow 2004: 202.

³⁵⁰ Adatepe vd. 2006: 150; Togan 2018: 43 dipnot 189.

³⁵¹ Vasiliev 1943: 99.

³⁵² Lemerle 2005: 44.

Ariusçu düşünceye sahip Valens'in etkilerini kırmaya çalışmış olabileceğini bir varsayım olarak düşünebiliriz. Ayrıca Bazilika yapısının bema duvarının altındaki KM 3 ve KM 4 mezarlarından Valens (İ.S. 364-378) ve II. Valentinianus (İ.S. 375-392) sikkelerinin ele geçmesi bu yapının İ.S. 390 yılından sonra yapıldığını destekler niteliktedir³⁵³.

Ancak Valens sikkelerinin bazilika kazılarında çok fazla olmasının sebebi Nikaia kentinin unvanın onun döneminde verilmesinden kaynaklı olarak kent sakinleri tarafından Valens'e ayrı bir önem vermiş olabilirler. Ölümünden sonra dahi adına basılan sikkeleri kullanma ihtimalleri yüksektir. Sadece esir ve Victoria tasvirlerinin seçilmesi Procopius galibiyetinin bir sonucu olabilir.

Çözüm bekleyen soru eğer bazilika 390'dan sonra yapıldıysa yoğun olarak kazılarda bulunan 364-378 yıllarına ait sikke grubu ne anlama gelmektedir. Daha anlaşılır ifadeyle bu sikkeler hangi yapıya veya neden buraya bırakılmışlardır. Bu soru ancak Nikaia kentinde kazıların artması ve aynı seviyede bulunacak Valens sikkelerinin genel sikkelere oranının belirlenmesi ve sikkelerin arka yüzünde tercih edilen betimin bazilika buluntularında olduğu gibi esir ve Victoria temalarıyla sınırlı kalıp kalmadığını anlaşılmasıyla verilebilecektir.

³⁵³ Şahin 2017a: 78-81.

KAYNAKÇA

Metinde kullanılan kısaltmalarda Alman Arkeoloji Enstitüsü'nün benimsediği formatlar kullanılmıştır. Antik kaynaklarda ise Die kleine Pauly'nin önerileri göz önünde bulundurulmuştur. Türkçe kısaltmalarda Türk Dil Kurumu'nun önerileri dikkate alınmıştır.

- Abbasoğlu vd. 2004 H. Abbasoğlu – İ. Delemen, “Antik Nikaia’dan Günümüze Kalanlar”, I. Akbaygil, H. İnalçık, O. Aslanapa (editörler), Tarih Boyunca İznik (İstanbul), 188-197.
- Adatepe vd. 2006 F. Adatepe – L. Erel, “İznik’in Tarihsel Dönem Deprem Verilerinin İrdelenmesi”, İstanbul Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Yer Bilimleri Dergisi, cilt: 19, sayı: 2, (İstanbul) 141-150.
- Akşit 1970 O. Akşit, Roma İmparatorluk Tarihi I (M.Ö. 27 – M.S. 192), (İstanbul).
- Akşit 1970 O. Akşit, Roma İmparatorluk Tarihi II (M.Ö. 193 – M.S. 395), (İstanbul).
- Amm. Ammianus Marcellinus, The Roman History, ed. C.D. Yonge, During the Reigns of the Emperors Constantius, Julian, Jovianus, Valentinian and Valens, London, 1894.
- Angold 2004 M. Angold, “Nikaia Kenti MS 1000-1400”, I. Akbaygil, H. İnalçık, O. Aslanapa (editörler), Tarih Boyunca İznik (İstanbul), 27-55.
- Bailly 2006 A. Bailly, Bizans Tarihi I, çev. H. Şaman, (İstanbul).
- Bailly 2006 A. Bailly, Bizans Tarihi II, çev. H. Şaman, (İstanbul).
- Baydur 1998 N. Baydur, Roma Sikkeleri, (İstanbul).
- BMC Pontus British Museum Catalogue of the Greek Coins. Pontus, Paphlagonia, Bithynia and the Kingdom of Bosphorus (V. Wroth). (London), 1889.
- Cass.Dio Cassius Dio, Rhomaika ed. E. Cary, Vol. III. The Loeb Classical Library, (Londra), 1914.

- Chadwick 2004 H. Chadwick, Nikaia/İznik Konsili (325), I. Akbaygil, H. İnalçık, O. Aslanapa (editörler), Tarih Boyunca İznik (İstanbul), 89-104.
- Cohen 1885 H. Cohen, Description Historique Des Monnaies V, (Paris).
- Çelikbaş 2010 E. Çelikbaş, Parion Roma Kolonizasyon Sikkeleri, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi (Erzurum).
- Doc III/2 P. Grierson – A. R. Bellinger, Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection, Vol. III, Leo III to Nicephoros III 717 – 1081, (Washington), 1993.
- Doğancı 2001 K. Doğancı, “Bursa Civarını Etkileyen Depremler (M.S. 4. Yüzyıla Kadar)”, Bursa Yöresi’nin Depremselliği ve Deprem Tarihi, (Bursa), 62-63.
- Erhat 2003 A. Erhat, Mitoloji Sözlüğü, (İstanbul).
- Eus. Eusebius, “The Life of Constantine”, Eusebius Pamphilius: Church History, Life of Constantine, Oration in Praise of Constantine, ed. Philip Scaff, Nicene Fathers Second Series, Grand Rapids, Christian Classics Ethereal Library 1, (New York), 1890.
- Eus. Eusebius, Church History, çev. J. C. Ayer, (New York), 2008.
- Eutr. Eutropius, Roma Tarihinin Özeti, çev. Ç. Menzilioğlu, (İstanbul), 2007.
- Eyice 1988 S. Eyice, İznik Tarihçesi ve Eski Eserleri, (İstanbul).
- Faulkner 2008 N. Faulkner, Roma: Kartalların İmparatorluğu, çev. Ç. Sümer, (İstanbul).
- Foss 1996 C. Foss, Nicaea: A Byzantine Capital and its Praises (Brookline. MA)
- Gibbon 1988 E. Gibbon, Roma İmparatorluğu’nun Gerileyiş ve Çöküş Tarihi, III, çev. A. Baltacıgil, (İstanbul).
- Gregory 2005 T.E. Gregory, A History of Byzantium, (Oxford).
- İplikçioğlu 2007 B. İplikçioğlu, Hellen ve Roma Tarihi Anahatları, (İstanbul).

- Kaçar 2002 T. Kaçar, “Eski Çağ İskenderiye Kilisesinde Politik Bir Araç Olarak Siddet”, Tarih İncelemeleri Dergisi, XVII, 2, 17-37.
- Kaçar 2005 T. Kaçar, “İmparator Konstantinus’un Yükselişi”, Tarih İncelemeleri Dergisi, XX, 135-155.
- Karwiese 1995 S. Karwiese, Antik Nümizmatığe Giriş, çev. N. Başgelen, (İstanbul).
- Lemerle 2005 P. Lemerle, Bizans Tarihi, çev. G. Üstün, (İstanbul).
- Maffei 2004 F. de Maffei, “İznik’te II. Konsil VII. Ökümenik Konsil ve İznik Bakire Meryem Dormisyon Kilisesi Bemasındaki Mozaikler”, I. Akbaygil, H. İnalçık, O. Aslanapa (editörler), Tarih Boyunca İznik (İstanbul), 109-117.
- Morrison 2014 C. Morrison, Bizans Dünyası Doğu Roma İmparatorluğu 330-641, çev. A. Bilge, (İstanbul).
- Norwich 2013 J. J. Norwich, Bizans Yükseliş Dönemi (MS 803-1081), çev. S.H. Riegel, (İstanbul).
- ODB II A. P. Kazhdan – A. M. Talbot, The Oxford Dictionary of Byzantium, II, (New York-Oxford), 1991.
- ODB III A. P. Kazhdan – A. M. Talbot, The Oxford Dictionary of Byzantium, III, (New York-Oxford), 1991.
- Okçu 2007 R. Okçu, Bursa Arkeoloji Müzesi Sikke Teşhir Kataloğu, Uludağ Üniversitesi, (Bursa).
- Onur 2019 İ. S. Onur, İznik Gölü Sualtı Bazilikası Mezarları 2015-2017, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (Bursa).
- Ostrogorsky 2011 G. Ostrogorsky, Bizans Devleti Tarihi, (Ankara).
- Oyarçin 2010 K. Oyarçin, 2008 Yılı Kelenderis Agora Bazilika Kazısında Bulunan Geç Antik Çağ (M.S.3.-M.S.7.) Sikkeleri, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (Konya).
- Peschlow 2004 U. Peschlow, “Nikaia/İznik Kiliseleri”, Tarih Boyunca İznik, H. İnalçık, I. Akbaygil, O. Aslanapa (Eds.), (İstanbul), 201-218.
- Prok. Procopius, De Aedificiis, trans. H.B. Dewing, LOEB Classical Edition, London, 1940.

- Rec Gén II W. H. Waddington, Recueil Général des Monnaies Grecques D'Asie Mineure, Nicée et Nicomédie, (Paris), 1910.
- Ric IV H. Mattingly – E. A. Sydenham, The Imperial Coinage. Vol IV Part I, (London), 1936.
- Ric V H. Mattingly – E. A. Sydenham – P.H. Webb, The Roman Imperial Coinage, Vol. V Part I, (London), 1968.
- Ric VI H. Mattingly – E. A. Sydenham, The Imperial Coinage. Vol VI, (London), 1966.
- Ric VII C.H.V. Sutherland – R.A.G. Carson – P.M. Bruun, The Roman Imperial Coinage, Vol. VII, (London), 1966.
- Ric IX H. Mattingly – C.H.V. Sutherland – R.A.G. Carson, The Roman Imperial Coinage, Vol. IX, (London), 1951.
- Ric X J.P.C. Kent – R.A.G. Carson – A.M. Burnett, The Roman Imperial Coinage, Vol. X, (London), 1994.
- Sear 1974 D. R. Sear, Byzantine Coins And Their Values, (London).
- Sokr. Sokrates Scholasticus, The Ecclesiastical History Nicene and Post Nicene Fathers 2. Seri, Edinburgh 1989.
- Soz. Sozomenus, Church History From Ad 323-425, Nicene and Post Nicene Fathers 2. Seri, Edinburgh, 1989.
- Strab. Strabon, Antik Anadolu Coğrafyası, çev. A. Pekman, Kitap, XII, XIII, XIV, İstanbul 2000.
- Şahin 1987 S. Şahin, Katalog der antiken Inschriften des Museums von Iznik (Nikaia) / İznik Müzesi Antik Yazıtlar Kataloğu II,3. IK 10.3, (Bonn).
- Şahin 2009 M. Şahin, “Sikke Betimlerine Göre Roma Çağı Nikaia’sında (İznik) Yapı Programı”, Bursa Araştırmaları Kent Tarihi ve Kültürü Dergisi, (Bursa), 15-21.
- Şahin 2014a M. Şahin, “İznik Gölü’nde Gizli Tarih”, Bursa’da Zaman 9, Ocak 2014, 2-5.
- Şahin 2014b M. Şahin, “İznik Gölü’nün Altında Tarihi Keşif”, Şehrengiz 47, Şubat, 16 – 20.
- Şahin vd. 2014a M. Şahin – E. Tok – Ş. Kılıç, “İznik: Göldeki Bazilika”, Atlas 252, Mart, 76-84.

- Şahin vd. 2014b M. Şahin – E. Tok – Ş. Kılıç, “İzник Gölü’ndeki Batık Kilise: Deprem Kurbanı Aziz Neophytos”, Aktüel Arkeoloji 38, Nisan, 8-10.
- Şahin vd. 2014c M. Şahin – E. Tok – Ş. Kılıç, “Deprem Kurbanı Aziz Neophytos: İzник Gölü’ndeki Batık Kilise”, Deniz Magazin 39, 42-45.
- Şahin 2015a M. Şahin, "İzник Gölü Bazilika Kalıntısında Sualtı Araştırmaları Başlıyor", TINA Denizcilik Arkeoloji Dergisi 3, 69-70.
- Şahin 2015b M. Şahin, "İzник Gölü Bazilika Kalıntısı Sualtı Yüzey Araştırması - 2015", TINA Denizcilik Arkeoloji Dergisi 4, 32-51.
- Şahin vd. 2016 M. Şahin – A. Bilir, “Underwater Survey in Lake İzник 2015”, North Meets East Aktuelle Forschungen zu antiken Heafen 3, Hamburg, 75-84.
- Şahin 2016a M. Şahin, “İzник Gölü Bazilika Kazısı Sikkeler”, Bursa’da Zaman 19, Temmuz, 48-49.
- Şahin 2016b M. Şahin, “İzник Gölü Bazilikası’nın Köle Tasvirli Sikkeleri”, Bursa’da Zaman 20, Ekim, 76-79.
- Şahin 2017a M. Şahin, “İzник Gölü Mezarları”, Bursa’da Zaman 21, Ocak, 78-81.
- Şahin 2017b M. Şahin, “İzник Gölü Bazilika Kazısı”, 38. Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu 3, (Ankara), 435-450.
- Şahin 2017c M. Şahin, “Nikaia’nın Kayıp Apollon Tapınağı”, Bursa’da Zaman 23, Ağustos, 52-53.
- Şahin 2018 M. Şahin, “Nicea’s Underwater Basilica”, Biblical Archaeology Rewiew 44, 30-38.
- Tekin 1998 O. Tekin, Eski Çağ’da Para Antik Nüsmatiğe Giriş, (İstanbul).
- Tekin 2012 O. Tekin, Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş, (İstanbul).
- Togan 2018 S. Togan, Nikaia Kıyı Şeridi Sualtı Kalıntıları, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (Bursa).

- Vasiliev 1943 A.A. Vasiliev, Bizans İmparatorluğu Tarihi, çev. A. M. Mansel, (Ankara).
- Yalman 1999 B. Yalman, İznik Nikaia, (Bursa).
- Zos. Zosimus, Nea historia, CSHB, 1837; New History, ed. And trans. F.Paschoud, (Paris), 1979.

HARİTA, RESİM ve GRAFİK LİSTESİ

Haritalar

Harita 1 – Kazılar Sırasında Ele Geçen Sikkelerin Basıldığı Darphanelerin Harita Üzerindeki Konumları (Yazar)

Resimler

Resim 1 – Bazilika Kazısında Ele Geçen Sikkelerin Su Altında Belgeleme Çalışmalarından Kesitler (Kazı Arşivi-Yazar)

Resim 2 – İznik İlçesinin Uydu Görüntüsü ve Bazilika'nın Kent Planında ki Konumu (Google Earth Tarih: 21.08.2019; Kazı Arşivi)

Resim 3 – Bazilika Yapısının Kent Yönüne Doğru Çekilmiş Hava Fotoğrafı (Kazı Arşivi)

Resim 4 – Bazilika Yapısının Planı (Kazı Arşivi)

Resim 5 – Bazilika Yapısında Açılan Sondaj 4A'nın Plan Üzerindeki Yeri (Kazı Arşivi-Yazar)

Resim 6 – Bazilika Yapısında Açılan Sondaj 2'nin Plan Üzerindeki Yeri (Kazı Arşivi-Yazar)

Resim 7 – Sondaj 4A da Bulunan Mezarların Kazı Kesiti (Şahin 2017: 81)

Resim 8 – Bazilika Yapısında Açılan Sondaj 1'in Plan Üzerindeki Yeri (Kazı Arşivi-Yazar)

Resim 9 – Bazilika Yapısında Açılan Sondaj 3'ün Plan Üzerindeki Yeri (Kazı Arşivi-Yazar)

Resim 10 – Sondaj 4 Batı ve Doğu Toprak Kesitleri (Kazı Arşivi)

Resim 11 – Bazilika Yapısında ve Çevresinde Katman Analizleri için Çakılan Karotların Koordinatları (Kazı Arşivi)

Resim 12 – Çakılan Karotların Seviyeleri (Kazı Arşivi)

Resim 13 – Karot İçindeki Katmanların Görünümü (Kazı Arşivi-Yazar)

Grafikler

Grafik 1 – İznik Su Altı Bazilika Kazılarında Ele Geçen Darphanelerin İstatistiği

Grafik 2 – Sondaj 2 Amasında Ele geçen Sikkelerin İmparator Dağılımı

Grafik 3 – Sondaj 4A Amasında Ele geçen Sikkelerin İmparator Dağılımı

Grafik 4 – Sondaj 1 Amasında Ele geçen Sikkelerin İmparator Dağılımı

Grafik 5 – Sondaj 3 Amasında Ele geçen Sikkelerin İmparator Dağılımı

Grafik 6 – Yüzeyden Ele geçen Sikkelerin İmparator Dağılımı

Grafik 7 – Sikkelerin Katmanlara Göre Dağılımı

Grafik 8 – İmparatorların Döneminde Basılan Darphaneler

Grafik 9 – Sikkelerin İmparator Dağılımı

Grafik 10 – Sikkelerin Yüzyıllara Gre Dağılımı

RESİMLER

Resim 1

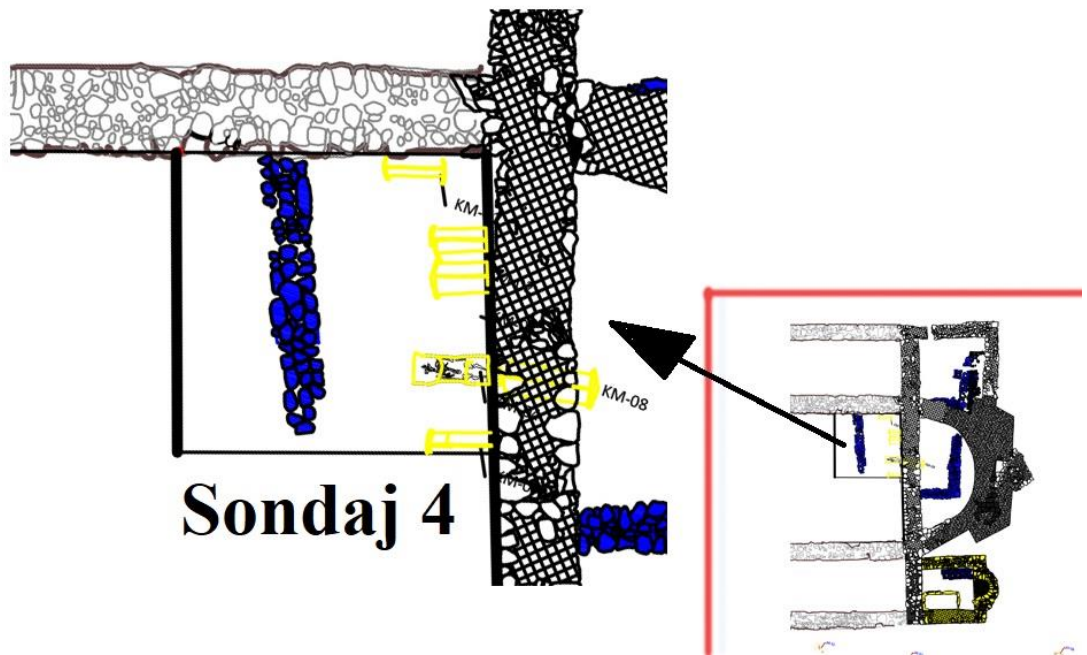
Resim 2

Resim 3

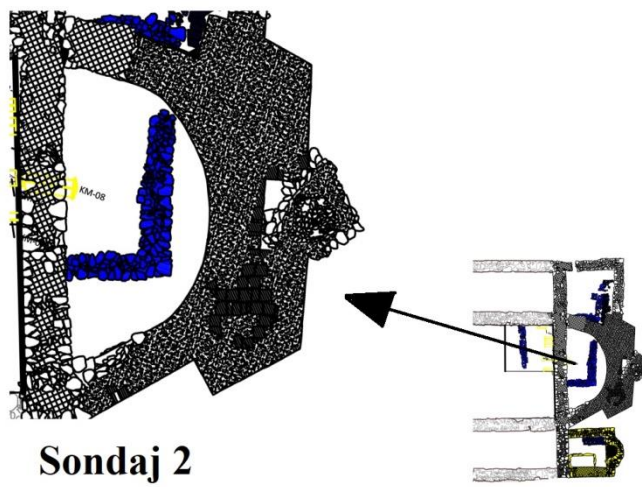

Resim 4

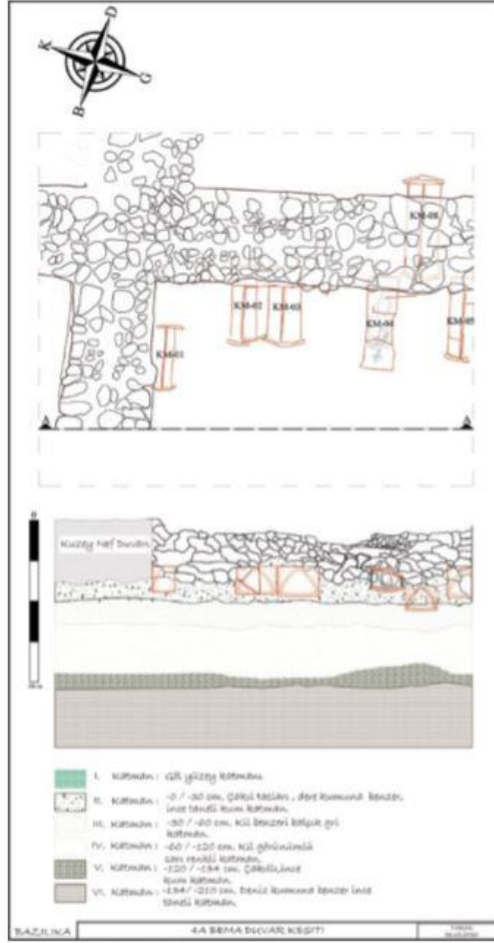
Sondaj 4

Resim 5

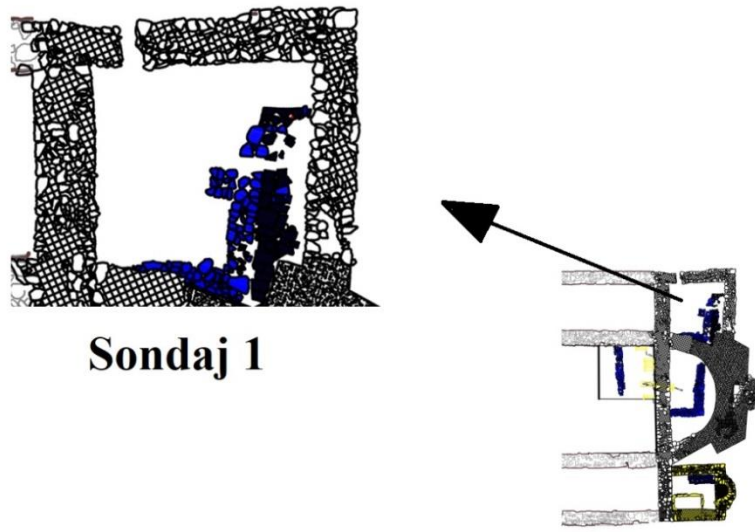

Sondaj 2

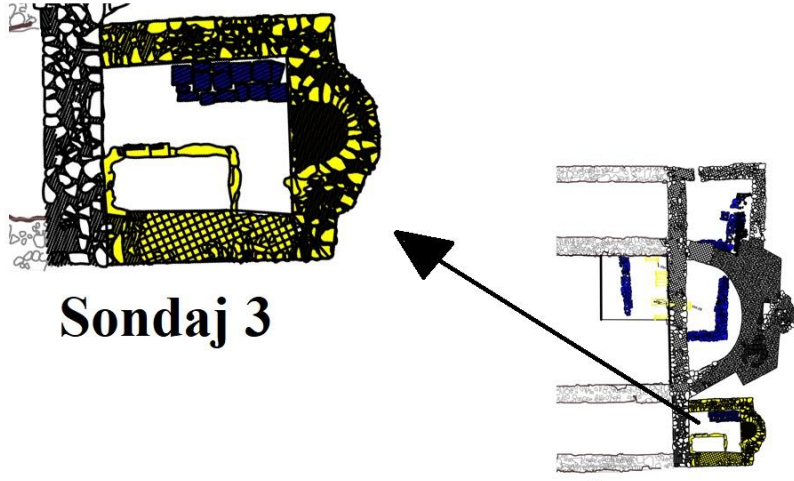
Resim 6

Resim 7

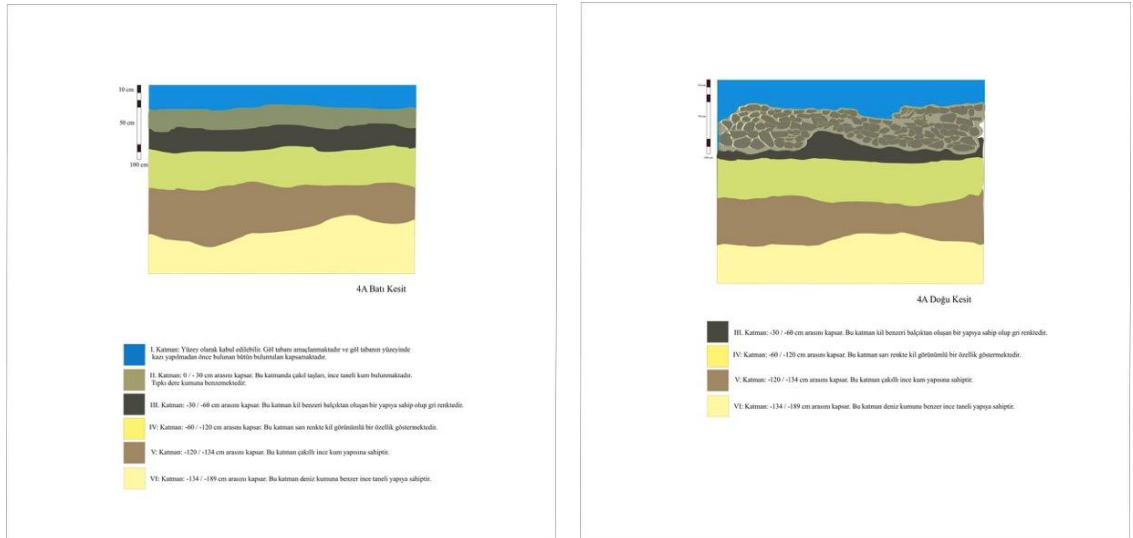

Resim 8

Sondaj 3

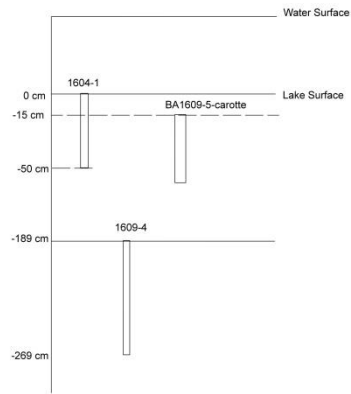
Resim 9

Resim 10

Resim 11

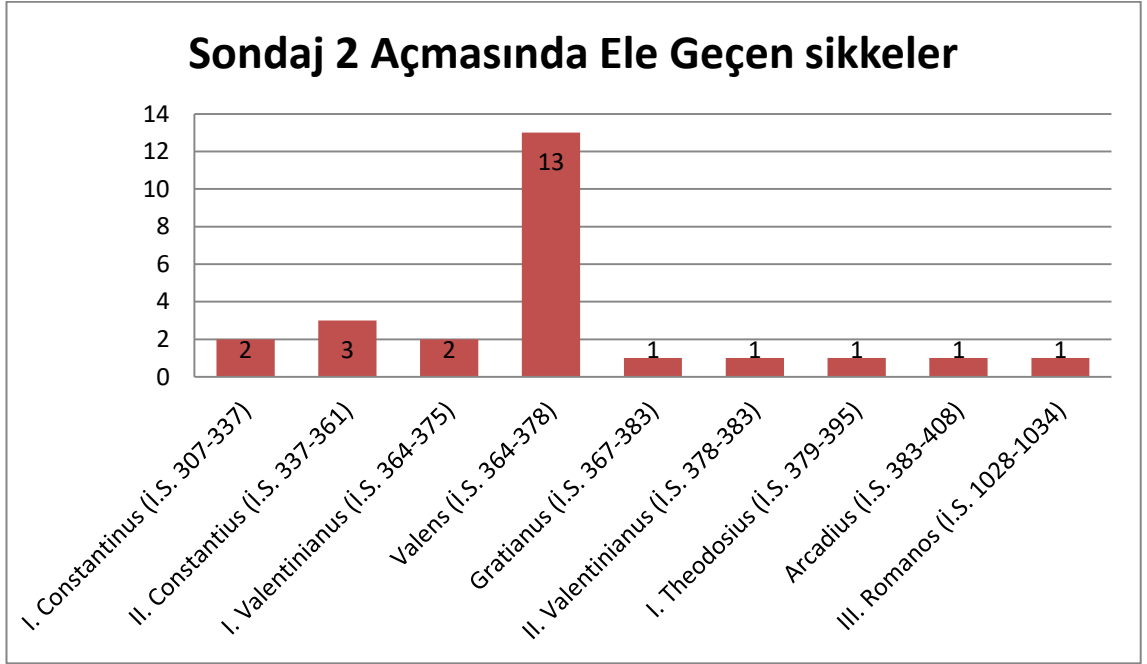

Resim 12

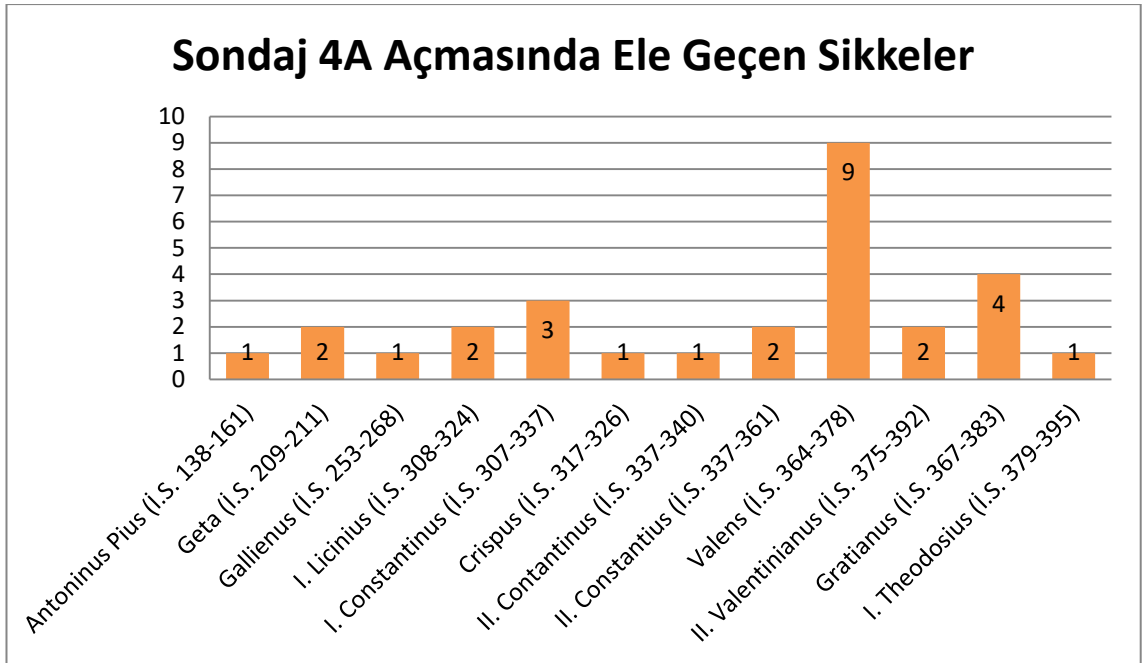
VIII. K A T M A N	VII. K A T M A N	VI. KATMAN -154/ -189 cm Hellenistik Roma Dönemi	V. KATMAN -120/ -154 cm Roma Dönemi	IV. KATMAN -60/ -120 cm İ. S. 198 - 378	III. KATMAN -30/ -60 cm İ. S. 324 - 392	II. KATMAN -2/ -30 cm İ. S. 138 - 1034	YÜZEY 0/ -2 cm İ. S. 364 - 392

Resim 13

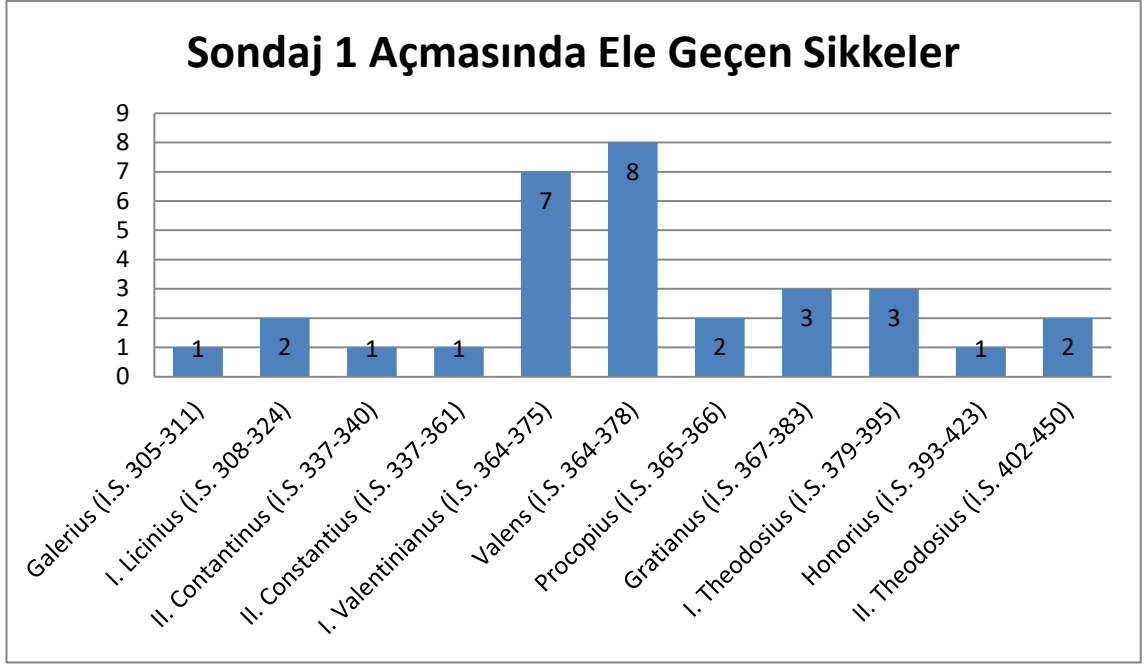
GRAFİKLER

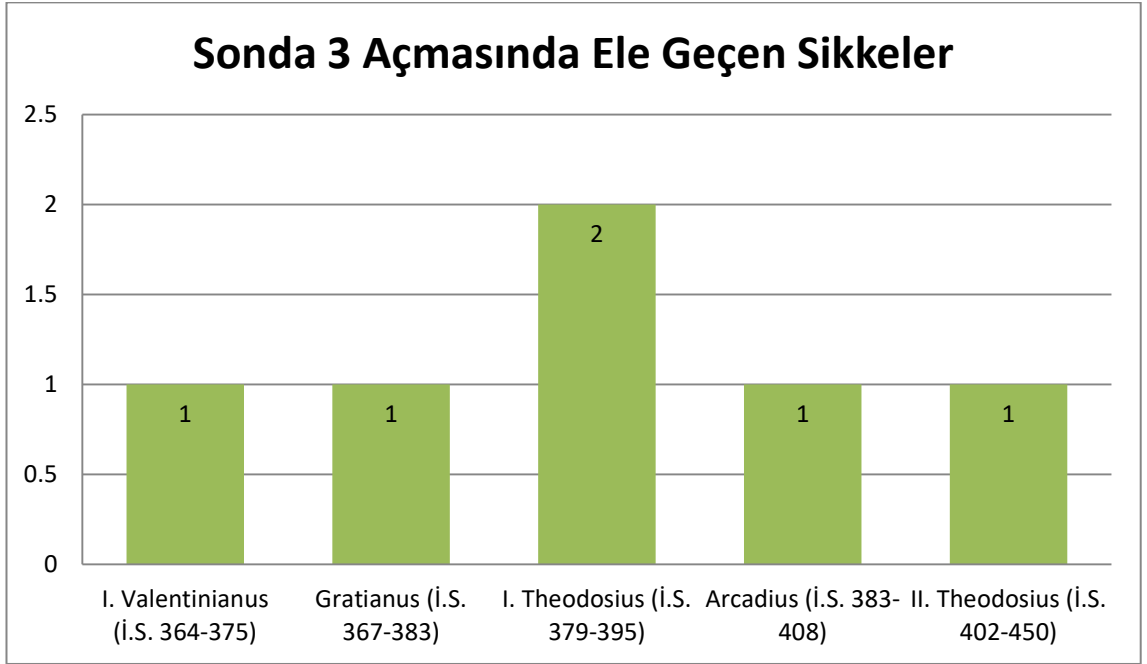
Grafik 2

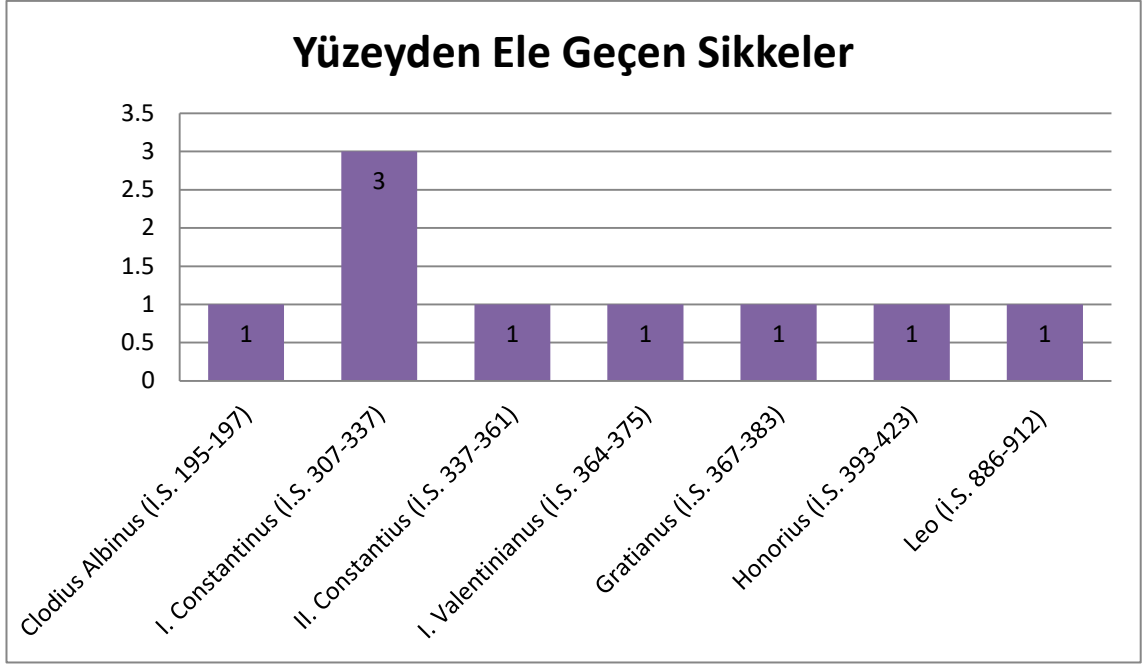
Grafik 3

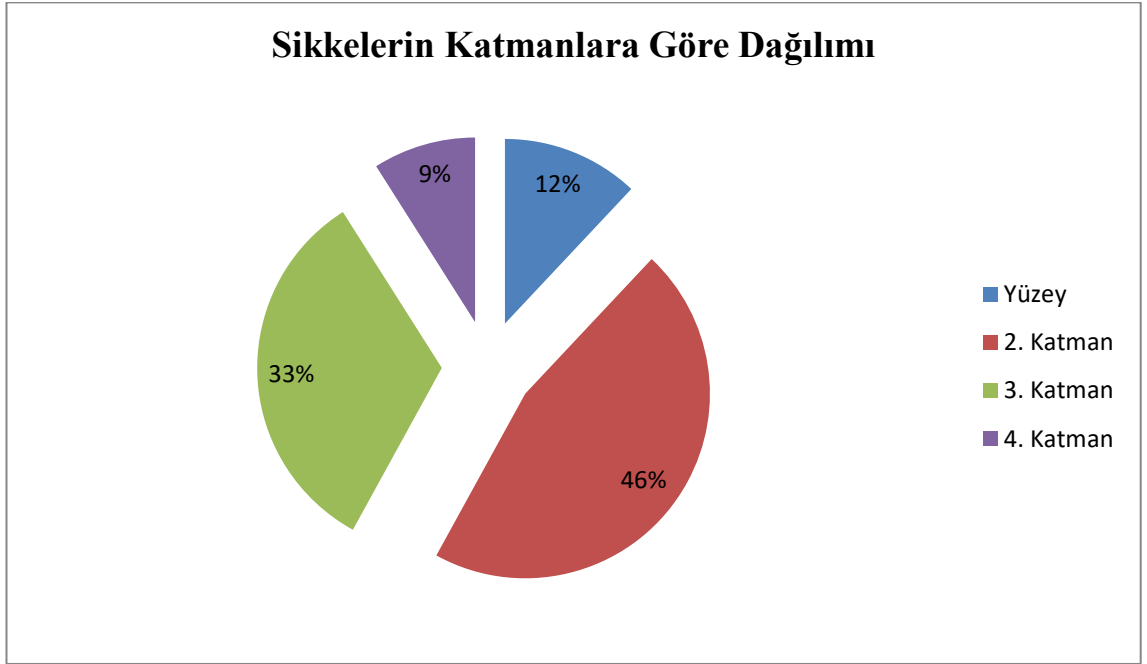
Grafik 4

Grafik 5

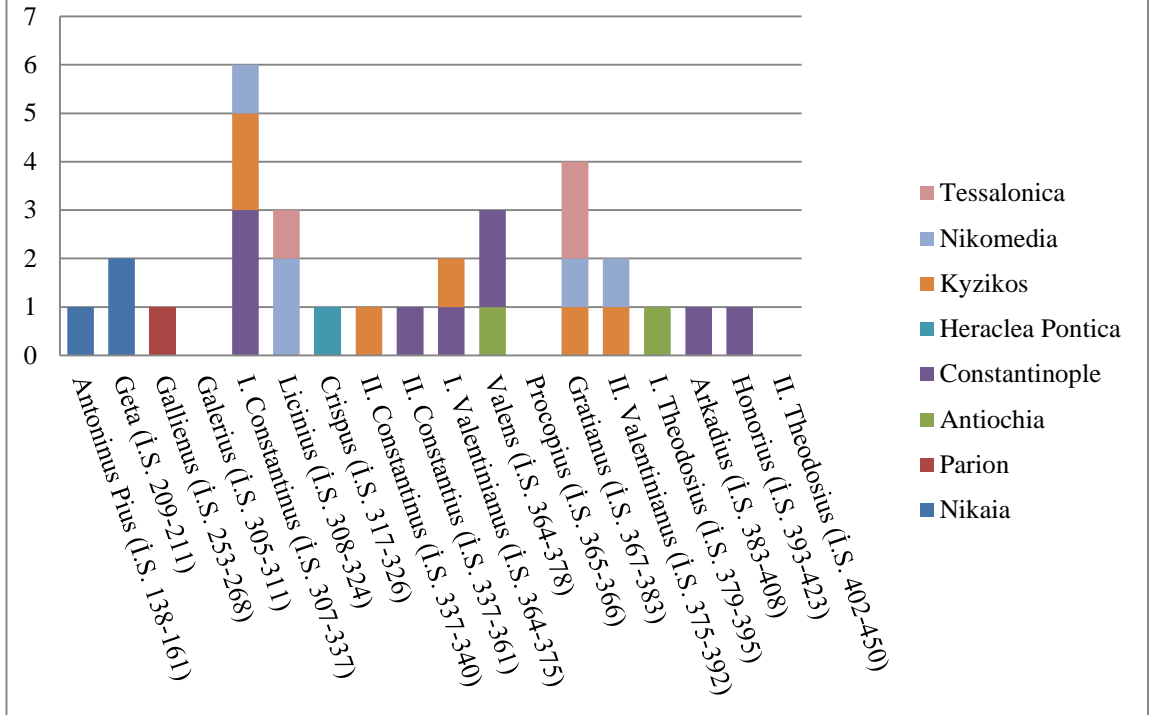

Grafik 6

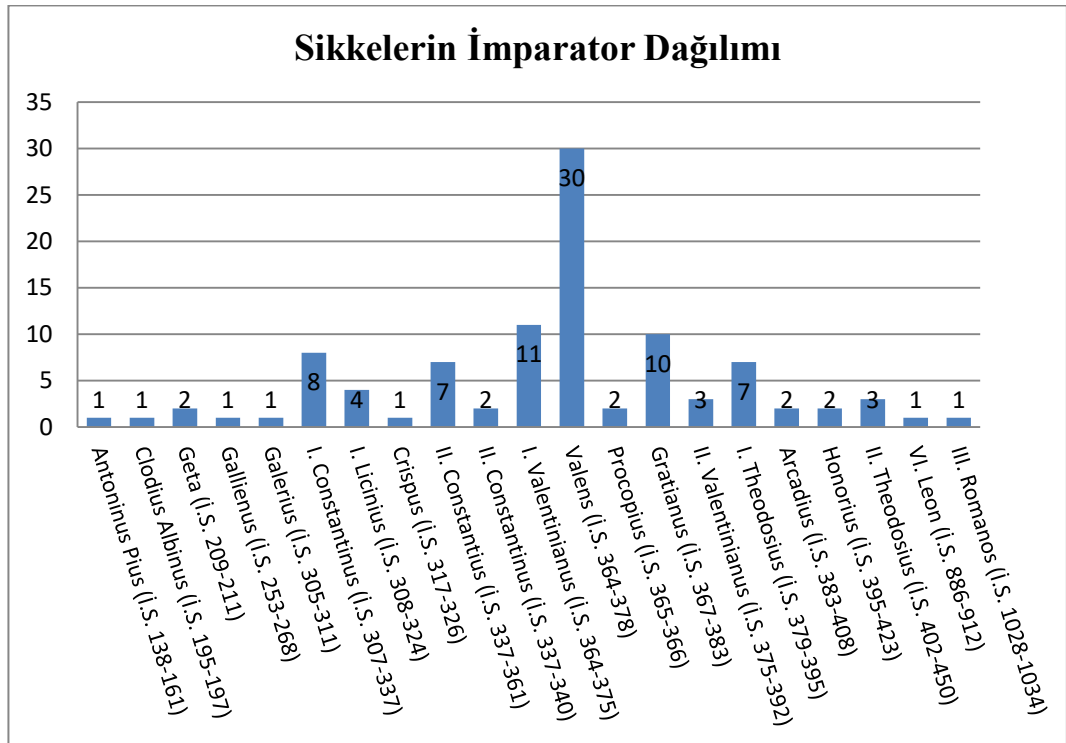
Grafik 7

İmparatorların Basıldığı Darphaneler

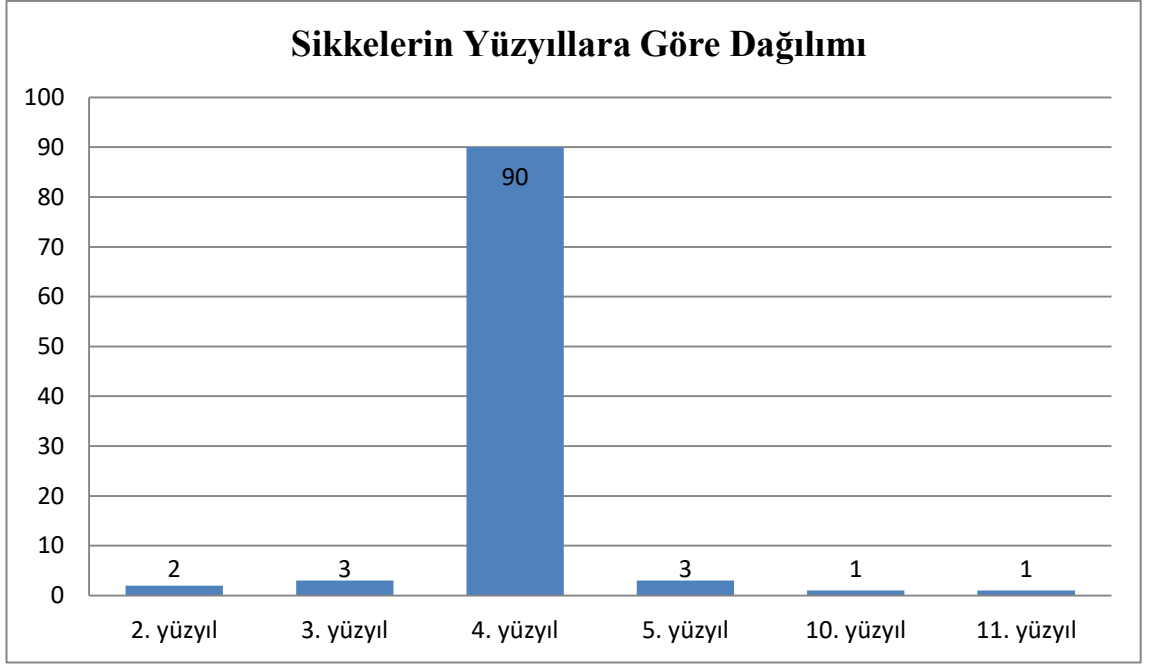

Grafik 8

Sikkelerin İmparator Dağılımı

Grafik 9

Grafik 10

LEVHALAR

LEVHA I

1

2

3

4

5

6

LEVHA II

7

8

9

10

11

12

LEVHA III

13

14

15

16

17

18

LEVHA IV

19

20

21

22

23

24

LEVHA V

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

36

LEVHA VII

37

38

39

40

41

42

LEVHA VIII

43

44

45

46

47

48

LEVHA IX

49

50

51

52

53

54

55

56

57

58

59

60

61

62

63

64

65

66

LEVHA XII

67

68

69

70

71

72

LEVHA XIII

73

74

75

76

77

78

79

80

81

82

83

84

85

86

87

88

89

90

LEVHA XVI

91

92

93

94

95

96

LEVHA XVII

97

98

99

100

